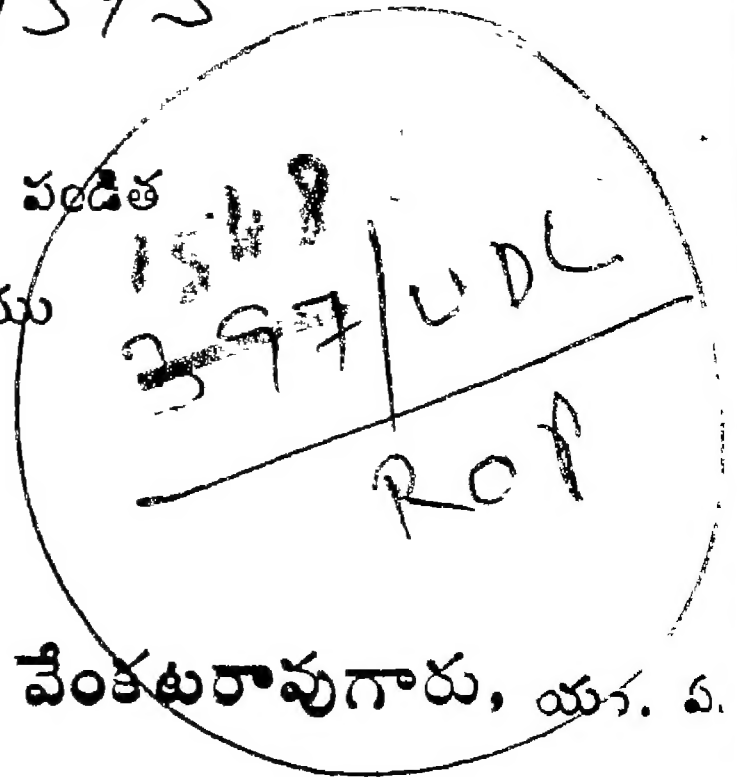

ఓం

వివతత్వ సారము

ACCMo. 31373

మల్లికార్జున పండిత
ప్రణీతము

విద్యారత్న నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు, యగ. ప.
రచించిన విపుల పీఠికా సహితము

1968

కృష్ణాపత్రికా కార్యాలయము

పోస్టాఫీసు నెం. 253, హైదరాబాదు-1

కాపీరైటు]

[వెల : 5/-

©కృష్ణా పత్రిక
హైదరాబాదు
ప్రథమ ముద్రణ:

AC

కృష్ణాపత్రిక ప్రెస్,
హైదరాబాదు - 1.

2000 పేజీలు
వెల: పత్రిక రు 5/-

ప్రకాశనము

కృష్ణాపత్రికా కార్యాలయము
పో. బా. 253,
హైదరాబాదు-1,

ఉ పో ధా త ము

బహుల రజసే విశ్వోత్పత్తౌ భవాయ నమో నమః
 ప్రబల తపసే తత్సంహారే హరాయ నమో నమః
 జనసుఖకృతే సత్త్వస్థిత్యై పురాయ నమో నమః
 స్రమహసివదే నిస్త్యైస్థిత్యై శివాయ నమో నమః.

శివతత్త్వసారము అసాధారణ గ్రంథము. క్రి. శ. 12 శతాబ్దిలో ఈ కావ్య ముద్భవించినది. ఆనాటి స్థితిగతులను బట్టియు, తత్పూర్వము శైవమున ప్రవర్తిల్లిన వివిధ సంప్రదాయములను బట్టియు, మల్లికార్జున పండితుడు దీనిని రచించుట సంభవించినది. తత్పూర్వము కాలాముఖ, లకులీశ, త్రిక సంప్రదాయములు ప్రవర్తిల్లినవి. పండితునకు వానియెడ నసంతృప్తి కలిగియుండును. అంతియేకాక నాటి బౌద్ధ జై నమతములు వైదిక కర్మలు, అద్వైతుల విధానములు, ఆయనకు విరుద్ధముగా తోచియుండును. కావున నే పండితుడు కొందఱను వాదములో జయించుటయు, కొందఱి సిద్ధాంతములను ఖండించుటయు తటస్థించినది.

మల్లికార్జున పండితు డసామాన్యవ్యక్తి. శ్రీశైలమల్లికార్జున దేవుని యనుగ్రహమున జన్మించనా డట. శ్రీమహేశ్వరుడే ఆయనను భూలోకమునకు బంపి నూతన శైవసిద్ధాంత ప్రతిపాదన చేయు మన్నట్టు ప్రతీతి. పండితుడు కోటిపల్లి క్షేత్రములో జన్మించి ఆరాధ్యదేవుని శిష్యుడై గురువుకడ శైవదీక్ష పొంది, శైవమత రహస్యములు గ్రహించినాడు.

పండితుడు ఆంధ్రదేశమున ఆరాధ్య సంప్రదాయ స్థాపకుడు. ఆయన వేదశాస్త్రములు పఠించినవాడు. కావుననే ఆరాధ్యులకు శ్రుతిస్మృతులందు ప్రమాణబుద్ధి కలదు. గృహ్యసంస్కారములను వారు వేదోక్తముగానే నడపుదురు. అంత్య సంస్కారములను అబ్ధిక శ్రాద్ధమును సూత్రము ఆగమోక్తముగా జరుపుదురు. వీరు కులభేదము సాటింతురు. ఆంధ్రదేశమున ఆరాధ్యులు లింగధారణము చేయుదురు.

ఆ కాలముననే కర్ణాటదేశమున శ్రీ బసవేశ్వరు డను మహానుభావుడు వర్ధిల్లెను. బసవేశ్వర సంప్రదాయమున అబ్రాహ్మణులు లింగధారణము చేయుదురు. వారు లింగాయతులు. బసవేశ్వర శిష్యులకు వేదాదుల యెడ ప్రమాణబుద్ధి లేదు. వారికి శివభక్తియే ప్రధానము. ఆంధ్రదేశమున జంగము లిట్టివారే.

సహజముగా శివభక్తుడైన పండితుని యాచారములను నాటి స్మార్తులు ఆక్షేపించినట్లు తోచును. తేజస్వియగు పండితుడు ఉద్దిష్టుడై వీరభావము వహించి క్రమముగా వీరమహేశ్వరు డయ్యెను.

వైదిక మగు శివభక్తియు, పౌరాణిక మగు శివభక్తియు కలవు. వానికిని వీరమహేశ్వరమునకును భేద మున్నది. శివారాధకులలో కొందఱు శాంతచిత్తులు, కొందఱు ఉగ్రులు కలరు. శాంతచిత్తులగు వారి సిద్ధాంతములు, సాధన ప్రణాళికలు మృదువుగా నుండును. ఉగ్రులగువారి విధానము లుగ్రములే.

శివతత్త్వము మహోన్నతము. అతిప్రాచీన కాలమునుండియు శివమూర్తిని లింగరూపమున అనేకు లర్పించుచున్నారు. విభూతి, రుద్రాక్షలు, బిల్వపత్రములు శివభక్తులకు ప్రీతిప్రదములు. పంచాక్షరీ మంత్రము ఆత్యంత పవిత్రము.

ఈ గ్రంథమున శివపారమ్యము చెప్పబడినది. మంచిదే! కాని ఈకవి అద్వైతపరము లైన వేదవాక్యములకు ద్వైతపరముగా అర్థము చెప్పుట సంభవించినది. వీరు లగువారు శివుడు తప్ప అన్యదైవతము పేరు వినరు. శివమహిమకన్న వీరికి అన్యముండరాదు. శివారాధన వలననే జనులు ముక్తు లగుదురు అని వీరి విశ్వాసము.

ఇందు శివనిందకుల సంహారము చెప్పినను, బసవ పురాణమున కొందరు శివభక్తులు భవులను (శైవులు కానివారిని) వధించిన కథలున్నను ఆ తరువాతి కాలమున వీరశైవు లిట్టివి సమ్మతించలేదు. కాని శివునికై మృతినొందు వానికి ప్రేతకర్మలు చేయ నక్కరలేదు వాని బంధుగులకు సూతకము లేదు. అట్టివాని మృతికై పండుగ చేసికొనవలెను. శివనిర్మల్యము శివదీక్షితుడు తప్ప అన్యులు భుజింపరాదు.

పండితు డిట్టివానిని ప్రతిపాదించుటకు కారణము లేమి? ఆతడు మహానుభావుడు, శివభక్తిపరాయణుడు, శివునికన్న అన్యమును పూజించినచో ముక్తి యుండదని విశ్వసించినవాడు. ఆయన జన్మను బట్టియు, శిక్షణను బట్టియు ఆయన కాలమున వర్తిల్లిన మతములను బట్టియు మనోవేదన కలిగి భక్తిభరిత హృదయుడై లోకానుగ్రహ బుద్ధితో జనసంతరణార్థము గాఢమైన ప్రాణాళిక నిర్ధారించినట్లు కాన వచ్చును. ఏపని చేసినను ఆయన శివప్రీతికే చేసెను. స్వయముగా సమస్తమును శివమయముగా భావించువాడు జనులలో పరినిష్ఠితబుద్ధి ఏర్పడుటకై గట్టిచట్టము ఏర్పరచినాడు. ఈ కావ్యమున అన్యమత విరుద్ధముగా కానబడు తీవ్రవాక్కులను యథాతథముగా స్వీకరింపక, 'శివః సత్యం' అను సిద్ధాంతమునకు సర్వజనులను ఉన్ముఖులను చేయుటకై ప్రవచించినట్లు భావించుట యుక్తము. జాహ్నవూపమున వక్కాణించిన వాక్కులకన్న అంతర్గత సత్యమే అత్యంత ప్రధానమని గ్రహింప నగును.

ఈకావ్య మసమగ్రముగా నుండుట శోచనీయము. ఇది పద్య రూపమున, అందును కందపద్యముగా నడచుట పఠన పాఠనములకు యోగ్య మగు ననియు, స్మరణకు సులు వనియు ఆయన తలచి యుండును. అన్యవాద, మతధిక్కరణము నేటికిని కొందరు, కొందరు తత్త్వవేత్తలు చేయుచున్న పనియే. భక్తుడగువాడు అద్వైతము నంగీకరింపలేడు. భక్తస్థితిలో నున్నవా రెల్లరును ద్వైతులే. ధర్మము కన్నను ద్వైతులకు భక్తియే ప్రధాన మగుటచే కొన్నియెడల భక్తి పక్షపాతమున విచిత్రకార్యములను ఉపపాదింప వలసివచ్చును. అన్నిటిని సక్రమముగా గ్రహించి సమన్వయము చేసికొని పఠితలు ప్రమోదము చెందుట ప్రశస్తము. నమః పార్వతీ వతయే !

ఇతి శివమ్ !

స్వామి శ్రీ శివశంకరస్వామి
తీర్థాశ్రమము - ఒంగోలు

వీ రీ క

శివతత్త్వసారము ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయమునకు సంబంధించిన కృతి—
 ఈ నా డాంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రకారులు ప్రాచీన కాలమును నీక్రింది
 యుగములుగా విభాగించిరి—

1. ప్రాజ్ఞన్నయ యుగము—I క్రీ. శ. 1 వ శతాబ్దినుండి—850 (వచనము)
 II క్రీ. శ. 850-1000 (పద్యము)
2. నన్నయ యుగము— క్రీ. శ. 1000-1100
3. శివకవి యుగము— క్రీ. శ. 1100-1250
4. తిక్కన యుగము— క్రీ. శ. 1250-1350

పై యుగములలో 'శివకవి' యుగమునకు జేరినది శివతత్త్వ సారము—
 ఆ యుగమునందలి కవులు ముగ్గురు¹. మల్లికార్జున పండితుడు— నన్నెచోడుడు
 పాల్కురికిసోమనాథుడు—ఈ మువ్వురిలో మొదటివాడైన మల్లికార్జునపండితుడే
 ఈ శివతత్త్వసారమును రచించిన మహాకవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున, శైవ
 సాహిత్యము మల్లికార్జున పండితునితో ప్రారంభము— ఆ శైవవాఙ్మయము
 నకు శ్రీకారము చుట్టినది శివతత్త్వ సారము.

తాళపత్ర ప్రతి

ఈ గ్రంథమున కొక్కచే తాళపత్ర ప్రతి లభించినది. అది చదువుల
 రామలింగయ్యగారను జంగమదేవర సంగ్రహములోనిది. ఆ తాళపత్ర ప్రతిలో
 నాలుగు గ్రంథములున్నవి. నూటదెబ్బదినాలుగు కమ్మలున్న యా ప్రతిలో 30వ
 తాటాకు మొదలు 67 వఱకు నీ శివతత్త్వసార మున్నది. 67 వ తాటాకు
 చివర— వ్రాయసకాని పేరును, వ్రాసిన కాలమును నిట్లు చెప్పబడినవి—

“స్వస్తిశ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు.....

¹ వీరి మువ్వురితోబాటు— సర్వేశ్వర శతక కర్తయైన యథావాక్కుల అన్న
 మయ్యకూడ శివకవి యుగములో క్రీ. శ. 1242 లో నున్నాడు— (మాడుడు
 తెలుగు కవుల చరిత్ర— శివకవి యుగము యథావాక్కుల అన్నమయ్య—
 పుటలు—350-379)

పింగళనామసంవత్సర కార్తిక బ॥ 13 గురునర్కీ.....శివ సారాయ
మున్నూఅద్దాలవీరన్న స్వహస్త లిఖితం॥ ఈ పుస్తకం తనదువుల రామలింగయ్య
గారికి శివార్పితంగా యిచ్చి శరణు చేస్తుమి ”

శాలివాహన శకవర్షముల సంఖ్య యీయకపోయినను పింగళ సంవత్సర
మున తిథి వారము లీయబడినవిగాన నీ గ్రంథము లిఖింపబడిన తేదీ కనుగొనుట
సులభము— అది క్రీ. శ. 2-11-1797 వ తేదీకి సరిపోవు చున్నది. కాబట్టి యీ
ప్రతి యిప్పటికి 1691 యేండ్ల క్రిందట వ్రాయబడినదని నిశ్చయింపవచ్చును—

వ్రాత ప్రతి

పై తాళపత్రప్రతి ననుసరించి వ్రాయబడిన కాగితపుప్రతి యొకటి మద
రాసుప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారమున నున్నది. ¹ క్రీ. శ. 1917-18 లో
మదరాసు ప్రభుత్వమువారు సేకరించిన విలువగల గ్రంథములలో నిదియొకటి
యని-యా నివేదికయందు తెలుపబడినది ².

ఈ గ్రంథముయొక్క యనికీని ప్రశస్తిని మొదట గుర్తించినవారు
కీర్తి శేషులు వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు—

ముద్రిత ప్రతి

ఈ గ్రంథమును మొదట గుర్తించిన కీర్తి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిదైన
ట్లుగా, దీనిని మొదట ప్రకాశింపజేసిన కీర్తి సుగృహీతనాములగు కొమ్మజ్ఞాజు
వేంకట లక్ష్మణరావు గారిది. ముద్రించిన యశస్సు ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు
వారిది. లక్ష్మణరావుగారి పీఠికతో నిది క్రీ. శ. 1922 వ సంవత్సరమున నచ్చ
యినది ³

ప్రస్తుత ముద్రణము

నలభై నాల్గేండ్ల క్రిందట ముద్రితమైన యీ గ్రంథ మచ్చయిన
నాటినుండి, సాహిత్య ప్రపంచమున నత్యధిక ప్రచారము గాంచినది. నన్నయ
తిక్కనల నడిమికాలమున నిర్వివాదముగ బుట్టిన కావ్యము శివతత్త్వసార

¹ A Triennial Catalogue of Manuscripts. Vol. III. Part III.
Telugu 1916-1919. No. 502. Pages 1288-1290.

² Introduction to the above page 2.

³ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ప్రకటిత గ్రంథసంఖ్య-13

మగుటచేత, వాఙ్మయ చరిత్రకారులు, విమర్శకులు దీనిని ప్రామాణికముగ దీసికొనిరి. ఇది ప్రకటితమైన రెండేండ్లకే శతక కవుల చరిత్రకెక్కినది.¹ నన్నెచోడకవి కాల నిర్ణయ చర్చలలో ప్రాముఖ్యము వహించినది-క్రీ.శ. 1934 నుండియు, విశ్వవిద్యాలయములలో ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రకెక్కి-విద్యార్థిలోకమునకు విద్యల్లోకమునకు సుపరిచితమైనది-

ఇట్లున్నను, నీ గ్రంథమును ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారు పునర్ముద్రణము కావింపలేదు-క్రీ.శ. 1940 లో కీర్తిశేషులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు-

కన్నడ శివతత్త్వసారము

² కనుగొన్ననాటినుండియు, నీ తెలుగు గ్రంథముయొక్క విశిష్టత హెచ్చినది. ఒక్కసాహిత్య విషయముననేకాక, భాషావిషయమున నీ గ్రంథము ప్రామాణికమైనది-సుప్రసిద్ధమైన శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రభాషానిఘంటువున నిది గ్రహింపబడినది-

క్రీ.శ. 1927 లో పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణమును, క్రీ.శ. 1939లో పండితారాధ్య చరిత్రమును సుపరిష్కృతములై ప్రకటితములైనవి³. వాని మూలముగా శివతత్త్వసారమునందలి భాషావిశేషములేగాక-

¹ వంగూరి సుబ్బారావుగారిది-చూ. నూతనావృత్తి. ప్రస్తుత పీఠికా కర్తచే సంస్కరింపబడి పీఠికాదులచే నలంకృతమైనది-

ప్రథమ ముద్రణము

² ఈ కన్నడ శివతత్త్వసారమును ప్రఖ్యాత రచయితలు, పత్రికా సంపాదకులు భాషావేత్తలునైన శ్రీ తిరుమల రామచంద్రగారెట్లు మొదట గుర్తించిరో ఆ విషయము, “శివతత్త్వసార పాఠాల మార్పుతగునా” అను భా.తి వ్యాసమున చూడనగును-(సం. 23 సం. 2 పుట 73).

³ బసవ పురాణము-పరిష్కర్త-పీఠికాకర్త-వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి.

ద్వితీయ ముద్రణము 1952

పీఠికాకర్త-ప్రస్తుత గ్రంథపరిష్కర్త. పండితారాధ్య చరిత్ర-క్రీ.శ. కళా ప్రపూర్ణ డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావు.

గ్రంథమునందలి శైవమత సంప్రదాయవిషయములెన్నో క్రొత్తవి తెలియ
వచ్చినవి - ఇవియన్నియు, శివతత్త్వసారమున చేరవలసిన యావశ్యకత
కాన్పించినది-భాషాసాహిత్య చరిత్రకారులు తెలుసుకొనదగిన విశేషములు
బయలుపడువలసిన యావశ్యకత యంతకంటెను ప్రధానమగుటచేత నీ ముద్ర
ణము ప్రారంభమైనది

గ్రంథ పరిష్కరణ విధానము

పూర్వముద్రణమున నప్పటికిగల సాధన సామగ్రినిబట్టి గ్రంథపరిష్కర
ణము సాగించిన విధానము నిరూపితమైనది. ఒక్కప్రతియే లభించునపుడెట్లు
పరిష్కరింపవలెనో, ఆ విషయమేగాక-పాఠము మార్పులవల్ల చరిత్రకెంత
యుపయోగపడునో యదియు తెలుపబడినది-¹ మూలప్రతిలో నచ్చటచ్చట
క్రిమిదృష్టము లుండుటచేత, నా భాగము చుక్కలతో చూపబడినది- గ్రంథమున
నక్షరములు కొన్ని లోపించుటచేత-అవి పూరింపబడి కుండలీకరణము చేయబడి
నవి-ఇట్లెంతో జాగరూకతతో పూర్వముద్రణము సాగినది-అయినను కొంత
సంస్కరణ మావశ్యకమైనది.

వైనిచెప్పిన నూతన విషయములను, కన్నడ శివతత్త్వసారమును
నాకళింపుచేసికొని - ప్రస్తుతముద్రణము - పరిష్కృతమై ప్రకాశితమైనది-
ఆ విధానము నిట వివరించుచున్నాను.

దీనికి ముందుగా కన్నడ శివతత్త్వసారమును గూర్చిన వివరములు
తెలుసుకొనవలెను-

కన్నడ శివతత్త్వసారము

కన్నడ శివతత్త్వసారమంతయు పూర్తిగ లభింపలేదు. ఇందు 281 నుండి
472 వఱకు-181 పద్యములును, 728 నుండి 740 వఱకు 12 పద్యములును
మొత్తముమీద 193 పద్యములు మాత్రమే లభించినవి. తెలుగున శివతత్త్వ
సారమున నన్నియు కందములే అట్లే కన్నడమున కూడ కందములే-మన
యదృష్టవశమున గ్రంథకర్తృత్వమును గూర్చిన పద్యము కన్నడమున నిట్లున్నది.

కన్న. భరయ్యేశ్వర మల్లికార్జున

వరపండిత నెనిసత్తీహుదలు నిన్నాజ్ఞా

భరమె సెయిర్ ప్రమకొరొళా

నిరి వెండిక్షితు వె నిమ్మ బయసు వెనీశా.

చిత్రదారకము- ఆచ్చు ప్రతి-చిత్రాబ్జభానుడు - అర్థములేదు. వ్రాతప్రతి-
చిత్రాపభానుడు-విశేషార్థముగలది.

తెలుగు—ఒండేమి మల్లికార్జున

పండితుడననుండుకంటె ప్రమథులలో నె

న్నఁడొకొ నీ యాజ్ఞోన్నతి

నుండఁగఁ గాంతునని కోరుచుండదు రుద్రా.

387 ప

మై రెండింటిని పరిశీలించినచో, తెలుగు కృతికే, కన్నడ మనువాద మనియు రెండింటికి కర్త మల్లికార్జున పండితుడేయనియు స్పష్టమగుచున్నది. కన్నడ భాషలో ప్రాస యుండునుగాని యతి యుండదు—అందుచేత యతి ప్రాస లున్న తెలుగు కృతియే ముందు రచిత మైనదని చెప్పవచ్చును—ఇక దీని మూల మున పరిష్కరించిన ఈ క్రింది విషయములను చూచినచో, కన్నడగ్రంథ విశేషము లెంతగా నుపకరించినవో తెలియగలదు.

పూర్వ ముద్రణము — పూ. ము. అను సంకేతికము. సూత్న ముద్రణము — నూ. ము.

నష్టభాగ పూరణములు

1. పూ. ము. క.....

గా నించుకలేని నా స్థితి కస్థితి విషయా

ధీన దురాచారికి యో

గానందము గలుగనేర్చునయ్య మహేశా!

266 ప.

ఇందు మొదటిపాద మీక్రింది కన్నడ పద్యమునుబట్టి పూరింపబడినది.

క. జ్ఞానం వై రాగ్యమెన

తేనా నొందిరద నాస్తికస్థితి విషయా

ధీన దురాచారిగ యో

గానందం దొరకలొక్కమే సర్వేశా, 278 ప

కాబట్టి మొదటిపాద మీ క్రిందిరీతి నుండును.

నూ. ము. క. (జ్ఞానము వై రాగ్యము నన

గా) నించుకలేని నాస్తిక స్థితి విషయా

ధీన దురాచారికి యో

గానందము గలుగనేర్చునయ్య మహేశా. 267. ప. పుట 51.

ఈ చిత్తాపభానుడే—పితాబ్ భాన్ — తెలుగు వాడైన సీతాపతి—1500 ప్రాంతమున ఒరంగలు నేలినవాడు. ఈతని గూర్చి-శ్రీయుతులు—ఆదిరాజు వీర భద్రరావుగారు వ్రాసిన పితాబ్ భాన్ అను గ్రంథము చూడదగును.

2. పూ. ము. క. ఆలరి దడుని నోమున

కేలా చనుచెంచితంచు నీశానదిశా

.....

.....

310 ప.

లోపించిర కెందు పాదములు కన్నడాను వాదము ననుసరించి పూరింప బడినవి.

క. ఓళచ్చ దడయాగ శె

మేలడియ దె బందరెనుత మీశానదిశా

పాలకరం సురతతియం

శూల దొడె దిటుదు కొందన బెన నభవా-

320 ప.

పై దానినిబట్టి తెలుగు పద్యము.

నూ. ము. క. ఆలరి దడుని నోమున

కేలా చనుచెంచి తనుచు నీశానది శా

పాలకులను సురనికరము

శూలముతో బొడిచి చంపజొచ్చిరి రుద్రా! 310 ప. పుట. 59

పై పద్యములలో ప్రాసస్థానము నమానమై యుండుట గఙునింపదగినది. ఇక 170 పద్యమునకు (పుట 35) 352 పద్యమునకు (పుట 67) 49 పద్యమునకు (పుట-) కన్నడాను వాదము లభ్యము కానందున యట్లే విడువబడినవి. 275, 276, 277, 278 పద్యములలో చుక్కలున్న పదములు ప్రస్తుత రాజకీయ ముద్రణ శాసనము ననుసరించి, లోపింపబేయబడినవి.

అర్థ సంస్కరణము

పూ. ము. క. వెలగొనియ దీక్షితుడు దే

వలకుం దనఁ బూజచేసి వర్తించుమెయిన్

మలహరుని దీక్షితుడు దే

వలకుం చెటుగంగ జేయవలయును దీనిన్

226 ప.

ఈ ముద్రిత పాఠమున విషరీతార్థము గలిగినది. శివదీక్ష లేనివాడు వెలగొని అనగా దబ్బు పుచ్చుకొని శివపూజ చేయును అదియును శివపూజయే కాని వాడు దేవలకుడు. ఇక శివదీక్ష పొందినవాడు ఆ శివపూజయేచేసినను వాడు దేవలకు డెంతమాత్రమును గాడు. అని పై పద్య తాత్పర్యము.

ఇది శివదీక్షా ప్రాధాన్యము నిరూపించు పద్యము. శివ దీక్షితుడుకూడ దేవలకుడే యను నర్థ మిచ్చుచున్నది. ఇది శైవమత దీక్షా సంప్రదాయమునకు విరుద్ధము. కన్నడపద్య మిది.

క. బెళిగొండ దీక్షితం దే
వలకం శివపూజ గెయ్యి వర్తిపక తదిం
మలహారన దీక్షితం దే
వలకను మల్లెందు తిళియ వేర్కొద వెళ్ళర్
దీనినిబట్టి చివటిపాదము
మలహారుని దీక్షితుడు దే
వల కుండునుగా డెఱుంగవలయు మహేశా.

అప్పుడు తెలుగు పద్య మిట్లుండును-

క. వెలగొనియదీక్షితుఁడు దే
వలకుండన బూజచేసి వర్తించు మెయిన్
మలహారుని ¹ దీక్షితుడు దే
వలకుండునుగా డెఱుంగవలయు మహేశా.

దేవలకు డనగా ఆలయపూజారి-నంబి-శి వాలయముల వీరలను తంబళి యందురు-ఇతడు శివపూజయే చేయును-కాని ఆదివృత్తి వెలగొనిచేయునది- అతడు శివదీక్ష లేనివాడు-ఇక శివదీక్షయున్న భక్తుడును శివపూజచేయును- అంతమాత్రముచేత అతని దేవలకు డని యనరాదు-అని సంస్కరణ పద్యమునకు తాత్పర్యము శైవమున శివపూజకు దీక్ష నియతముగానుండవలెను-

1. క. నిన్నెఱుగుచుఁ దన్నెఱుఁగని
యన్నఁడు శివయోగ మగుడనఁబడు [మదిలో]
నిన్నును దన్ను నెఱింగెడి
యన్నఁడు శివయోగమగుఁ డనబడును శివా. 269

“పూర్వపీఠికలో దీనిని గూర్చి యిట్లు గలదు. (పుట 38)

“‘ఆనాఁడు’ అనుటకు ‘అన్నఁడు’ (269) ‘మలహారుఁడు’ అనుటకు ‘మలహు’ (415) అను మాటరూపములు కానవచ్చుచున్నవి-” కాని

¹ ఇచట దీక్షితుడనగా- యజ్ఞదీక్షితుడని కాదు- శివదీక్ష గైకొన్నవాడని శైవ సంప్రదాయ కార్థము-

‘అన్నడు’ అనునది ‘అనాడు’- ఆ దినము అను శబ్దమునకు మాటురూప మొంతమాత్రమునుకాదు. కన్నడభాషలో ‘అన్నన్-అన్నణ్’ అనగా Such a man, such a woman” అను నర్థములు కీటెలు నిఘంటువున నున్నవి. కన్నడమున ‘అన్నన్’ తెలుగున-అన్నణ్- అన్నండు- అన్నడు అని రూపాంతరము నందినది-

ఈ యర్థము ప్రకారము పై పద్యమున కర్థమిట్లు లభించును. ‘నిన్నను తన్నను,’ అనగా శివుని నెఱుఁగుచు, స్వవిషయమును నెఱుంగని యట్టివాడు శివయోగ మగు డనబడును- నిన్నను-అనగా శివుని తన్నను-తనను, అనగా యిద్దరిని యెఱుఁగెడి నట్టివాడు శివయోగమగు డనబడును-

ఇచట రెండు చోట్లను-“అనబడును” అని యుండుట యెంతమాత్రమును సరికాదు. ఈ పద్యమున శివదీక్షితులైన యోగులకు అద్వైతమత సంప్రదాయానుసారులగు యోగులకు భేదము స్పష్టముగా నిరూపితమైనది- అద్వైత యోగులు సర్వసంగపరిత్యాగులై, జగమును, తమ్మునుగూడ మఱచి, బ్రహ్మ తత్త్వము మాత్రమే యెఱుఁగుదురు- ఆరీతిగా తమ నిజస్థితి నెఱుగక- శివునే యెఱిగినట్టివారు శివయోగు లనబడరు. ఇక తమ్మును, శివునికూడా, యోగ మగునై యున్నను నెఱిగెడివారు-శివయోగు లనబడుదురు- శివయోగమునకు కీలకమైన యీ యర్థమునే సర్వేశ్వర శతకకర్త- యిట్లు నిరూపించియున్నాడు.

వెలి వీక్షించిన నీ స్వరూపమె మహా విస్పష్టమై యాత్మ లో
పల భావించిన నీ స్వరూపమె మహాప్రవృత్తమై దృష్టులం
దలపం జేకొనియున్న నీయచలిత ధ్యానంబునం జేసి తా
గలనై నన్ శివయోగి తానె జగముం గానుండు సర్వేశ్వరా !

ఈ శైవ సాంప్రదాయము ననుసరించి పై శివతత్త్వసార పద్య మిట్లు సంస్కరింపబడినది.

“నిన్నెఱుఁగుచు దన్నెఱుఁగని
యన్నడు శివయోగ మగుఁడనఁ బడఁ (డెపుడున్)
నిన్నును దన్ను నెఱిగెడి
యన్నడు శివయోగమగుఁ డనబడును శివా!!

మల్లికార్జున పండితుడు శివయోగమగునై యున్నను బెలిదేవ వేమనా రాధ్యులు సూరసానమ్మ వచ్చినప్పుడు, వారి రాక నెఱిగి, వారిని పూజించినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రమున గలదు.

1 తన్న జగముం గానడు అను ముద్రితపాఠము సరికాదు.

2. “కలియుగమునఁ జోరులచే
బలిమి కులస్త్రీలు పడ్డ భంగిన”..... పూ. ము.
ఇందు మొదటి పాదము కలియుగమున ‘జోరులచే’ అన్న పాఠము
కన్నడ శివతత్త్వసారమునుబట్టి మార్చబడినది.

యతిసంస్కరణములు

- 1) “కర్తయని నిన్ను నెఱిగినఁ
గీర్తింపఁడు వెండి తన్ను కార్యాకార్యా
వర్తనల కర్త నేనని
కర్తప్రథానంబుగాఁగ ఘనభక్తుఁడజా

పూర్వ ముద్రణమున నిందలి రెండవ పాదమున యతి భంగ మట్లే
నిలిచియున్నది¹.

ప్రాత ప్రతిని పరిశీలింపగా,

కర్తింపడు వెండి తన్ను కార్యా కార్యా
కర్తనల”

అని సరియగు పాఠము లభించినది- ప్రస్తుత ముద్రణలో యతి భంగములేదు—
“కర్తింపడు”— అను పాఠ మే గలదు- (148 ప)

“కర్తింపడు” అననదియే, కవ్యుద్దిష్ట పాఠమైనట్లు పండితారాధ్య చరి
త్రమునం దీ క్రింది పంక్తులనుబట్టి తెలియుచున్నది.

కర్మవాద నిరసనము

ద్వి. ఊణికమ చిత్తు నిర్గుణము కర్మంబు
గణుతింప నందెట్లు కర్త వసించు
కర్తయు జడుడు తత్కర్మవశుండు
² కర్తింపరాదెట్లు కర్మవశుండు॥

¹ దీని నాధారము చేసికొని కీర్తి శేషులు వర్ణులవారు, తమ వాదమునకు
ననుకూలించునట్లుగా, నితర స్థలములలోగూడ యతి సరిగా నున్నను దిద్దివేసిరి.
(చూ. భారతి సం॥ 30. సం॥ 2) “శివతత్త్వసారము” అను వారి వ్యాసము.

² ‘కర్తయు’ అని 1939 ముద్రణపాఠము- కర్తించు- అని ప్రాత ముద్ర
ణము (1914)

ఇచట శివుడే కర్తయని యెఱిగిన, అట్టివాడు, కార్యకార్య వర్తనల నేనే కర్తనని “కర్తింపడు” అనగా పని చేయడు. అని యర్థము- ఈ సందర్భమున శ్రీనాథ మహాకవి యిట్లు చెప్పియున్నాడు.

మ. శివుడే కర్త; శివుండే భోక్త; శివుడే చేయున్మఱాది క్రియల్
శివుడే విశ్వము నే శివుండ ననుచున్ జింతించుచున్ జాహ్నువీ
సవిధశ్రీ ఫల వృక్షవాటమున భస్మస్నాన శుద్ధాంగుడై
“భవ! కాశీభవ! నీలకంఠ!” యనుచున్ భావించు ధన్యాత్మునిన్
కాశీఖండము 2-58

2) కుమ్మరి దరికొల్చిన చి
చ్చిమ్ముల నావంబు కడవలెల్ల దరికొనం
గ్రమ్ముగతి నజాండంబుల
బ్రమ్ము భవన్నేత్ర వహ్నిప్రళయమున శివా పూ. ము.
దీనికి రెండవ పాదమునకు వ్రాతప్రతియం దీ క్రింది పాఠమున్నది.
“చి చ్చుమ్ముల నావంబు కడవ లుల్ల దరికొనం
గ్రమ్ముగతి”

ఇదియే సరియగు పాఠము- పద్య మిట్లుండును-

కుమ్మరి దరికొల్చిన చి
చ్చుమ్ముల నావంబు కడవ లుల్లదరికొనం
గ్రమ్ముగతి నజాండంబుల
బ్రమ్ము భవన్నేత్ర వహ్ని ప్రళయమున శివా 323 ప.

ప్రస్తుత ముద్రణ మిట్లేయున్నది.

కుమ్మరి దరికొల్చిన- అగ్ని-ఉమ్ములన్ - ఊష్మములన్ అనగా వేడిచేత ఉల్ల,- అనగా, నాతి దూర నాతి సమీపప్రదేశమునగల కడవలన్నియు వేడియైన రీతిగా, శివుని నేత్రవహ్ని ప్రళయకాలమున వ్యాపించును-

శబ్ద సంస్కరణలు

99 త్రిక్కక దొరకవె- ఇది త్రిక్కక దొరకొనె-అని
వ్రాతప్రతి పాఠము- అర్థస్ఫురణచే గ్రహింపబడినది
దొరకొనె పండితుడు పెక్కుసారులు వాడియున్నాడు

226 రతి పుట్టి-రతి పుట్టి- అని ప్రథమమీది గసడదనాదేశము చూపబడినది.

- 306 ఒండు శితమున- ఒండు సితమున- సంఖ్యావాచకముల మీద
గనడదవాదేశము నిత్యముకాబట్టి 'సితమున' అని చూపబడినది.
- 318 తోలి సంపె- తోలి చంపె. క్షార్వక యికారముపై గనడ దవా
దేశము రాదు-
- 375 విధి వేట కలదె.....

.....
.....

విధి పుత్రుడు దత్తుడైన విధ మెఱుగరొక్కో

ఇచట వ్రాతప్రతి పాఠము- "యఱుంగరణా" అని కలది వ్రాయసకా
డట్లు వ్రాసినను దాని సరియగు రూపము- "యెఱుంగరణా" అనునది పూర్వపు
వ్రాతలలో య. యె. న, ణ. వ్యత్యాసముగా నుండుననుట తాళపత్రపు వ్రాత
లతో సంబంధించినవారెల్ల నెఱిగినదే- కాబట్టి 'విధమెఱుంగరణా' సరియగు
పాఠము.

"ఎఱుంగరణా" అనునది "ప్రార్థనాదులం దన్నాదులను ప్రయుక్తంబగు"
అను సూత్రము ననుసరించి వచ్చినది. 'విల్లివనా' అని భాస్కర రామాయణ
మందలి ప్రయోగము.

పై రీతిగా సాధ్యమగునంతవఱకు జాగరూకతతో ప్రాచీనాంధ్రభాషా
సంప్రదాయముల ననుసరించి, పై సంస్కరణలు గావింపబడినవి- ఇక గ్రంథ
విషయములు ప్రస్తావింపబడును.

గ్రంథకర్తృత్వము

"శివతత్త్వసార" మను నీ గ్రంథమునకుఁ గర్త మల్లికార్జున పండితుడు.
ఈ విషయ మీ గ్రంథమందలి యీ క్రింది పద్యమువలన స్పష్టపడుచున్నది:-

కం. ఒండేమి? మల్లికార్జున, పండితుడన నుండుకంఠెఁ బ్రమథులలో నె
న్నండొకొ నీ యజ్ఞోన్నతి, నుండగ గాంతునని కోరుచుండుదురుద్రా
387 ప.

పాల్కురికి సోమనాథ మహాకవి రచిత 'పండితారాధ్య చరిత్ర' మునకు
నాయకుఁడును ఆరాధ్య సంప్రదాయ ప్రవర్తకుడునగు మల్లికార్జున పండితా
రాధ్యుడే యీ గ్రంథమునకుఁ గర్తయని యీ గ్రంథమువలననే తెలియు
చున్నది. పండితారాధ్య చరిత్రమునందు బండితునిచే 'శివతత్త్వసారము' రచి
యింపబడియెనని స్పష్టముగ యిట్లున్నది.

¹ దీనినిగూర్చి వ్యాకరణ విశేషములలో చూడనగును.

¹ పండితారాధ్య చరిత్ర-ఆంధ్ర గ్రంథమాలా ప్రచురణము-1939.

*ఈ ఊరి జను పూర్వపక్ష సిద్ధాంత, పక్షముల్ తత్కర్త

భాగైక పూర్వ

పక్షేతర జ్ఞాన పక్షసిద్ధాంత, పక్ష వేదార్థోప పాదితపరమ
తైవాత్మకాచార సంసిద్ధి శుద్ధ, కేవలభక్తి సచ్చావనోపేత
వీరమాహేశ్వరాచార మార్గాను, సారియై 'శివతత్త్వసార' సత్ప్రతిని
గాఁక కేవల భక్తిగతి బ్రతిష్ఠించి, యాచట దానునునట్లై వర్తించు
చున్నవాడని వెండియును బ్రశంసింప, మన్ననపేర్చిన

మల్లి కార్జునుడు.

దీక్షాప్రకరణము పుట 173"

ఆరాధ్యుల వారిని శివుండు జన్మమెత్తుటకుఁ బొమ్మని స్వర్గము నుండి
భూమి మీఁదికిఁ బంపినపుడే యీ 'శివతత్త్వసారము' నుపదేశించెను.

శివ మహాత్త్వ ప్రతిష్ఠిత వచస్సిద్ధి, శివతత్త్వసార సంచిత

కళావృద్ధి.....ఒసఁగెద

దీక్షా ప్ర. పుట 183

ఈ గ్రంథము నారాధ్యులవారును, వారి శిష్యులు, నితరభక్తులును
సాధారణముగ నెప్పుడును బఠించుచుండినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రమునందు
ఔక్కుచోటుల జెప్పబడియున్నది.

శివతత్త్వసార సంచిత మహామహిమ, శివతత్త్వసార మన్నివక్యతి

బొగడు

దీక్షా ప్ర. పుట 183

శతకంబు, శివతత్త్వసార మాదిగను, గద్య పద్యంబు లా కాంక్ష

జదువుచును

వాద ప్ర పుట 518

శతకంబు శివతత్త్వసారము దీప, కళిక మహానాటకము నుదాహరణ

.....అరుదొంద జదువుచు నంకించువారు.

పర్వత ప్ర పుట 432

పై పద్యమున శివతత్త్వసార గద్యపద్య సమితి అను సమాసమున గద్య
పదమునుబట్టి శివతత్త్వసారము గద్యములో అనగా వచనములో కూడ రచిత
మైనట్లుఁబాఁపబడినది కాని యది సరికాదు—

ఇచ్చట. శివుని, మహిమ శివతత్త్వసారముచేతను గద్య-అనగా-అమ
ప్రాసాశ్శోభిత రగడాదిగేయ కృతులచేతను, పద్యకృతులనగా శతకాదులచేతను,
పండితుడు లోకమున వెల్లడించెనని యన్వయము—

సోమనాథుడే మల్లికార్జున పండితుడీ గ్రంథమును రచించిన సంగతి వేటొకచో నిట్లు చెప్పియున్నాడు.

సీ. శ్రుతి 'యేక ఏవరుద్రో నద్విశీయా'య తస్మే 'యనుట యథార్థంబుదలప
అవల 'నణోరణీయాన్మహతో మహీయా'నన నదియె యనూన
పదము పంచి 'యవాగ్గోచరం'బను 'నప్రాప్య మనసాసహా' యను
మాట నిజముపదియుఁ గాదనియెడు పరమేశ్వరుఁడె యెఱుంగు నెద్ది
దన్నెఱుగ దనెడు

ఎట్టులనుచు సంశయింపక శివతత్త్వ, సార గద్యపద్య సమితి శివుని
మహిమ తెల్పినట్టి మల్లికార్జున పండితయ్యగారి దలతు ననుదినంబు !

ఇట్లు పాలకురికి సోమనాథుడు శివతత్త్వసారమును బండితారాధ్యుడు
రచించెనని చెప్పటయేగాక యాకావ్యము నుండి పండితారాధ్య చరిత్రములో
గొన్ని పద్యముల నుదాహరించియున్నాడు.

(శివతత్త్వసారమునందలి పద్యములు)

కం. ఒండేమి మల్లికార్జున, పండితు డననుండుకంటె బ్రమథులలో నె
న్నం డొకొ నీ యాజ్ఞోన్నతి, నుండగ గాంతునని కోరుచుండుడు
రుద్రా 387 ప.

కం. దేవా సంసారాబుధి,లో వెలువడజేసి ప్రమథలోకం బెఱుగన్
నావాడు వీడు నుండి, నావే నన్నంపవే గణంబుల నడుమన్
386 ప.

(పండితారాధ్య చరిత్రలోని ద్విపదలు)

ఊర్జిత ప్రమథాత్మయొండేమి ? మల్లికార్జున పండితుడన నిచ్చోట
నుండుటకంటె నెన్నండకో ప్రమథ, మండలిలో భవన్మహదాజ్ఞ జేసి
యుండంగ గాంతు నొకో'యని కోరు, చుండుదు' నన్నట్టులును
చగదయ్య

దేవ యీ సంసార తీవ్రదుఃఖాగ్ని,లో వెలి ప్రమథాదిలోకం బెలర్ప
నావాడు వీడు నుండి వేలుగాడు, నావే నన్నంపు గణంబులనడుమ
పర్వత ప్ర. 544

ఇంతియ కాదు-ఇందలి కొన్ని ప్రకరణముల సారాంశమును వీలగునంత
వఱకు నిందలి శబ్దములతోడనే సోమనాథుడు తన గ్రంథమునందు జేర్చెను.
ఈ విషయము ముందు వివరముగ జర్చింపబడును.

పండితారాధ్యుల కాలము

పండితారాధ్యుని కాలమును మన మాతని సమకాలికుల కాలమును బట్టి నిర్ణయింపవలయును. పాలకురికి సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్రములో నతని సమకాలికులయిన కొందరు రాజుల యొక్కయు గొందరు మంత్రుల యొక్కయు బేళ్ళు చెప్పబడినవి. వానిలో కళ్యాణమందలి బసవేశ్వరుడు, చందవోలు లోని వెలనాటి చోళుడు, పానుగంటి ఉదయావనీశుడు, అనువారలు ముఖ్యులు.

1) బసవేశ్వరుడు:- బసవేశ్వరుని భూమిపై నవతార మెత్తుటకు బంపినపుడే

శివుడు పండితునిగూడ బంపెననియు *బండితారాధ్యులవారు గుంటూరు జిల్లాలోని యమరావతిలో నుండగా బసవేశ్వరుని దూత లాతనియొద్దకు వచ్చి రనియు దరువాత బండితుడు బసవేశ్వరుని జూచుటకు బయలుదేటి నైజాము రాజ్యమందలి పానుగంటి మీదుగా వనిపుర గ్రామమునకు జేరువటకు బసవేశ్వరుడు కూడలి సంగమేశ్వరునిలో లింగైక్యము జెందెనన్న వార్త రాగా మిక్కిలి విలపించెననియు జెప్పబడియున్నది. కళ్యాణపురమున రాజ్యముచేసిన కాలచురి రాజగు బిజ్జలునకు లింగాయిత మతప్రవర్తకుడైన బసవేశ్వరుడు ముఖ్యమంత్రి. బిజ్జలరాజు క్రీ॥ 1160 లో రాజ్యమునకు వచ్చి 1167 లో బసవేశ్వరుని శిష్యులచే జంపబడియెను. బసవేశ్వరుడు 1167 లోనే లింగైక్యము జెందెను— కావున బండితారాధ్యుడు 1160-70 ప్రాంతమువాడని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

2) వెలనాటి చోడుడు:- పండితారాధ్యుని మరియొక సమకాలికుడు వెల

నాటి చోడుడు. పండితుడు సనదవోలు (చందవోలు) గ్రామమునందు వెలనాటి చోడుని సభకుబోయి బౌద్ధులతో వాదించినట్టును, బౌద్ధగురువును, ఈతని శిష్యులు చంపగా రాజీతని కనులుతీయించినట్టును, అందుపై బండితుడా రాజును శపించి యమరావతికి వెడలిపోగా నారాజు నశించినట్టును, వాదప్రకరణము మహిమా ప్రకరణము నందును జెప్పబడినది. + చందవోలిలో వెలనాటి రాజులు రాజ్యము చేయుట ప్రసిద్ధము ఆ వంశమునందు వెలనాటిచోడ

+ చూడు పుటలు 170-261

*దీక్షా ప్రకరణము పుట 8

I మహిమా ప్రకరణమందలి పండిత ప్రలోపము పుట 301 మొదలయినవిచూడు.
I Rice; Mysore Vol. P. 392.

నామముగల రాజులు తాత మనుమ లిద్దరుండిరి. వీరి శాసనములనుబట్టి కాల నిర్ణయము చేయగా మొదటి వెలనాటి చోడుడు క్రీ॥ శ॥ 1115 మొదలు 1163 వఱకు రాజ్యము చేసెను. రెండవ వెలనాటి చోడుడు క్రీ॥ శ॥ 1163 మొదలు 1180 వఱకు రాజ్యమేలెను. + ఈ రెండవ వెలనాటి చోడరాజే తెనగు దేశ మందు వెలనాటి చోడుడన్న పేరుతో విశేషముగ భ్యాతి గాంచెను. ఇతడు బసవేశ్వరునికి సమకాలినుడు. కావున బండితు డీతని సభకే వెళ్ళియుండెనని మనము నిశ్చయముగ డెలిసికొనవచ్చును. I ఈ రాజునకే చోడుడనియు, రాజేంద్ర చోడడనియు, కులోత్తుంగ రాజేంద్ర చోడుడనియు నామాంతర ములు కలవు దీనినిబట్టి పండితుడు క్రీ. శ. 1160-1180 ప్రాంతము వాడనుట సృష్టము.

3) ఉదయావనీశుడు:- పండితారాధ్యుని మూడవ సమకాలికుడు పానుగంటి

ఉదయావనీశుడు. పండితుడు పానుగల్లును గ్రామమునకు వెళ్ళినప్పు డచటి యుదయుడను రాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతడు చోడవంశము వాడు. అతని మంత్రి పింగలి గోవింద ప్రధాని. పానుగల్లు నైజాము రాజ్యము నందు మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో నాగర్ కర్నూలు తాలూకాలో నున్నది. ఇది పూర్వము గొప్ప దుర్గము. ఈ ప్రాంతమునఁ బండితుని కాలమున నుదయ చోడుడను రాజు రాజ్యము చేసినట్లు శాసనముల వలనఁ గానవచ్చుచున్నది. ఉదయచోడుని దండనాయకులు శా.శ. 1084 (క్రీ శ. 1162) లో వేయించిన శాసన మొకటి *జడచర్ల నైజాము రాజ్యము నందు పానుగంటికి సుత్తరమునఁ బదునైదు క్రోశముల మీదఁ గలదు. దీనినిబట్టి పండితుడు క్రీ.శ. 1760 ప్రాంతముల నున్నట్లు విదితము.

ఇట్లు పండితుని సమకాలినులైన యొక్క మంత్రిశేఖరుని యొక్కయు, నిద్దరు రాజుల యొక్కయు గాలమును స్వతంత్రములయిన వేల్వేలు శాసన ప్రమాణములవలన క్రీ శ. 1190-40 ప్రాంతమని నిశ్చయింపగలిగితిమి గనుక యిది నిజమైన కాలనిర్ణయమనియే యెంచవలయును.

4) బుద్ధరాజు:- 'చందవోలు కైఫీయతు' అను దానిలోఁ బండితుని కనలు

దీయించిన వాడు కొండ పడమటి బుద్ధ రాజుని చెప్పబడియున్నది. + ఈతడు మన వెలనాటి చోడుని బావమఱది, భార్యకు దోబుట్టిన

* Lythic Records of Hyderabad by Mr. Rama Krishna Kavi.

పండితుడు మొదటి వెలనాటి చోడుని కాలమున గూడ నుండిన నుండవచ్చును గాని రెండవ చోడుని కాలమున నుండిన మాట నిశ్చయము.

వాఁడు, అతనికి మంత్రిగ నుండెను: ఈతని శాసనమొకటి శా శ. 1093 (క్రి.శ. 1171) నాటిది చందవోలులో గలదు. I కావున నందువలనను మన మిదివఱకుఁ జేసిన కాల నిర్ణయమే సరిపోవుచున్నది.

5) బెలిదేవు వేమనారాధ్యుడు:- ఈ కవి కాల మూహించుట కింకొక మార్గము కలదు. పండితారాధ్యుని చరిత్రము వ్రాసిన పాలకురికి సోమన, పండితుని సమకాలికుడైన బెలిదేవి వేమనారాధ్యుల మనుమని శిష్యుడు * తాత మనుమలకు రెండు తరము లంతరము, గనుక తరమునకు 30 సంవత్సరముల ప్రకారము చూచిన సోమనాధుడు బెలిదేవ వేమనారాధ్యుని మనుమడును సమకాలికులు—సోమనాధుడు పండితారాధ్యుని కుమారుని మనుమలను వారి శిష్య గణమును పేర్కొనుటచే నాతడు క్రీ శ. 1200 ప్రాంతమువాడు. ఇదియును పై చెప్పిన కాల నిర్ణయమును నిశ్చయము చేయుచున్నది¹

* పండితుని సూత్రము సంగతిగాని గోత్రము సంగతిగాని పండితారాధ్య చరిత్రమునందు జెప్పబడలేదు. 'చతుర్మత నిర్ణయ' మన్న చిన్ని సంస్కృత పుస్తకమునందు నితనిని గుఱించి చెప్పుచు “ఖ్యాతో గౌతమ గోత్రజ్ఞో గురువరో ఋగ్వేద శాఖాన్వితః” అని చెప్పబడియున్నది. ఈ చిన్ని పొత్తము వరంగంటి శివధర్మ వర్ధనీ రామలింగేశ్వర ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపబడియున్నది. ఇది యెవరెప్పుడు వ్రాసినదనది తెలియదు. ఇది యెంతవఱకు బ్రమాణమో చింత్యము.

+ లోకల్ రికార్డ్స్ సం. 19, పుట 433

I Er Ind Vol. VI P. 268

* పేరెన్నబడిన శ్రీ బెలిదేవి వేమనారాధ్యులను పరమారాధ్య దేవు! మనుమని శిష్యుడ, (దీక్షా పుట 4) పండితుడును వేమనారాధ్యుడును సమకాలికు లనుటకు పేరెన్నబడిన శ్రీ బెలిదేవి వేమనారాధ్యులదిగా నలరు జంగములు!

దవిలి పండిత విభు దర్శించువేడ్క...చను దెంచుచుండగ.

(దీక్షా పుట 50)

* నరసింహాచార్య రచిత కర్ణాట కవి చరిత, పుట 940, 229.

¹ చూడుడు, పండితారాధ్య చరిత్రము— భారతి.

పండితుని కాలమింకను మనము సూక్ష్మముగ నిర్ణయింపవచ్చును - దానికి బసవేశ్వర సమకాలికత్వమే యాధారము - బసవేశ్వరుని కలుసుకొనుటకు పండితుడు బయలుదేరి వెళ్లుచుండగా దారిలో బసవనలింగై కృముజెందిన వార్తవిని, శ్రీశైలమున శివరాత్రి వ్రతము చెల్లించుటకు వెళ్ళదలచియు వృద్ధాప్యము చేత తన శిష్యుడైన దోనయ్యను, నచ్చటికిబిఱపి యాతడు తిరిగిరాగానే తాను లింగై కృముజెందెను - బసవన లింగై కృము క్రీ.శ. 1187 లోనే జరిగినట్లు నేడు నిర్ధారితమైనది ¹ అప్పటికి పండితుడు వృద్ధదశలోనున్నట్లుగా, పండితారాధ్య చరిత్రవలన దెలియుచున్నది - దోనయ్య శివరాత్రి శివపూజ సేయుచుండగా శ్రీ గిరి మల్లికార్జునుడు వృద్ధతావసి వేషమునవచ్చి, దోనయ్యతో పండితారాధ్యులు ఘేము పూర్వస్నేహితులము - అని ఆయన యోగక్షేమము విచారించెను పండితుడు వృద్ధుడు కాకపోయినచో, ఈశ్వరుడట్టి వృద్ధవేషముతో రావలసిన యగత్యములేదు - అతడు శ్రీ శైలమునకు వెళ్ళలేకపోవుటయు నిందులకు నిదర్శనము -

ఇక నేటి విమర్శకులు తలంచినట్లుగా, పండితుని లింగై కృమునకు బసవని లింగై కృమునకు విశేషకాలము ² వ్యవధిలేదు - ఈ కాలవ్యవధి యసంగతము - అప్రామాణికము -

పండితునికి బసవన లింగై కృము సంగతి యాతడు లింగై కృము చెందిన ఎనిమిదిదినములకే తెలిసినదని పండితారాధ్యచరిత్ర యిట్లు స్పష్టముచేయుచున్నది

పండితుడు - “కల్యాణమున కభి గమనంబు సేయ”

కల్యాణమున భక్తి గజిబిబి పుట్టి

బల్లహు బిజ్జలు భంజించిరంత

బల్లిదులే జగదేక మొల్లె బ్రహ్మయలు

నేగి కప్పడి సంగమేశ్వరంబునకు

దాగోరి బసవన దండనాయకుడు

నిచ్చమైనా సంగమేశు గర్భంబుఁ

జొచ్చె దేహముతోడ చోద్య మొప్పార

నిదియు దా నేటికి నెనిమిది దినము

అని నిక్తమనుచు నొక్తయ్యసెప్పడును. మహిమ ప్ర 199 పుట

¹ ఈనాడు కర్నాటదేశమున, తెలుగు దేశమున - 1987 లో బసవని యష్టమ శతాబ్ది జయంత్యుత్సవములు జరుపుచుండుటయే దీనికి ప్రమాణము.

² “క్రీ.శ. 1190 - అతని మరణకాలమని నిశ్చయింపవచ్చును” పూర్వపీఠిక.

“క్రీ.శ. 1208 తర్వాతనని -” పాల్కురికి సోమనాథు డెప్పటివాడు అను గ్రంథమునగలదు -

పండితు డీ వార్త వినిన వెంటనే బయలుదేరుటయు, నా వెనుక జరిగిన వృత్తాంతము మీద వివరింపబడినది-దీనినిబట్టి, ఏ సంవత్సరమున బసవన లింగై క్యముజెందెనో, ఆ సంవత్సరము శివరాత్రి వెనుక కొలది దినములలోనే పండితుడు లింగై క్యముజెందెను-కనుక చారిరువురి లింగై క్యమునకు కొన్ని నెలలు మాత్రమే వ్యవధియనియు. నా సంవత్సరము క్రీ.శ. 1167 కాబట్టి పండితుని లింగై క్యము సంవత్సరమేయని నిశ్చయింపవచ్చును. ఈ సంవత్సరమున శివరాత్రి-19-2-1167 తేదిని వచ్చినది గావున-నా సంవత్సరమే యిరువురి లింగై క్యమని నిర్ణయము.

పండితు డప్పటికే చాలా వృద్ధుడు కాబట్టి యాత డప్పటికి, డెబ్బదేండ్లకు పై బడిన వయస్సుగలవాడగును. అప్పుడాతని జనన కాలము క్రీ.శ. 1090 ప్రాంతమగును.

ఈ సందర్భమున ఇదివఱకు విమర్శకుల దృష్టికి గోచరముగాని మఱి యొక విషయము డెలుపుచున్నాను.

పండితుడు లోకములో నవడరించునప్పుడ ! శివు డిట్లాతనికి చెప్పెను.

“బసవ కుమారుని పజ్జను నీవు
వసుధను శివభ క్తి వర్ధనార్థముగ
నరుగుము”

పండితారాధ్యు డట్లే యవతరించి, శివుని యాజ్ఞాప్రకారము, శివభ క్తి పెంపొందించి-తాను బసవేశ్వరునివలె, లింగగర్భములో జొచ్చెను.

“వల్లిభ నీయాజ్ఞ వచ్చిన పనులు
సెల్లఁబెట్టితి భ క్తి చేవ దలిర్చ
వాసనతో బసవనయు నీ గర్భ
వాసంబుజొచ్చె దేవా పర్యతేంద్ర !”

అని పండితారాధ్యు చరిత్రలోగలదు.

పై యుదాహృతులను బట్టి బసవనయు పండితుడును, ఒకే సంవత్సరమున జన్మించిరనియు, నొకే సంవత్సరమున లింగై క్యము జెందిరనియు నిర్వివాదముగా నిశ్చితమగుచున్నది.

పండితారాధ్యుని అష్టమ శతాబ్ది జయంత్యుత్సవములు జరుగుగాత.

పండితుని జీవిత చరిత్ర కవి చరిత్రము

పండితారాధ్యులవారి చరిత్ర తెలిసికొనుటకు పాల్కురికి సోమన వ్రాసిన చరిత్రమే. ప్రధానము, ప్రామాణికము నగుచున్నది ఇది. నిశ్చయాత్మకమైన వేఱుసాధన మేదియు గ నవచ్చుటలేదు. అందఱునను పండితుని చరిత్ర యత్యల్పముగను, వర్ణనములు స్తుతి స్తోత్రములు మహిమలు సీతరథక్తుల చరిత్రలు మొదలయినవియే యెక్కుడుగను గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివాని నన్నిటిని వదలి యీ కవికి సంబంధించిన చరిత్ర భాగమును మాత్రము సంగ్రహింప బ్రయత్నింతము.

గోదావరి మండల మందలి దాక్షారామమున భీమేశ్వర లింగమునకుఁ బురోహితుఁడు(పూజారి)అయిన భీమనపండితు డీతనితండ్రి; గౌరాంబ యీతని తల్లి; వీరిది ఋగ్వేదము, గౌతమ గోత్రము *

(ఎడమ ప్రక్క పుటలో)

పండితారాధ్య చరిత్ర మొకటి తెనుఁగునందు, నొకటి సంస్కృతము నందు, నొకటి కన్నడమునందును గలవు. వీనిలో తెలుగుది మొకటిది. పాల్కురికి సోమనాథునిచే 15 వ శతాబ్ద ప్రారంభమునఁడు వ్రాయబడినది. మిగిలినవి రెండును తెలుగు చరిత్రము ననుసరించి వ్రాయబడినవి. సంస్కృతచరిత్ర గురురాజనువానిచేతను, కన్నడ చరిత్ర నీలకంఠుడను వానిచేతను 15 వ శతాబ్దమునందు రచింపబడినవి. (కర్ణాటకచరిత్ర 1 భా. పు. 161) కావున గాలమందును బ్రమాణము నందును పాల్కురికి సోమనాథుని తెలుగు చరిత్రయే యెక్కుడు గ్రామ్య మనటకు సందేహములేదు. 15 వ శతాబ్దము ప్రారంభమందున్న శ్రీనాథుడు సోమనాథుని ద్విపద కావ్యము ననుసరించి పద్యకావ్యము చేసెను. కాని యది యిప్పుడు కానరాదు. ఇటీవల శివపురపు రాజలింగసూరి యనునతడు, ఇందలి దీక్షా ప్రకరణమును, 'చారిత్ర దీక్షా ప్రకరణమ్' అని పేరు పెట్టి సంస్కృతములో వ్రాసెను. అది యచ్చుపడినది. గురురాజకృతమయిన సంస్కృత పండితారాధ్య చరిత్రమును కన్నడార్థముతో శ్రీయుత కటి బసవప్ప శాస్త్రిగారు మైసూరులో బ్రకటించిరి.

శ్రీశైల మల్లికార్జునదేవు నుపాసించిన తరువాతఁ బట్టినందున నతనికి మల్లికార్జునఁ డన్న పేరుపెట్టిరి. దాక్షారామము యొద్దనన్న కోటిఁల్లివాఁ డయిన ఆరాధ్యదేవుఁ డీతని గురువు. ఈ యారాధ్యదేవరకు అవాంతరయ్య గురువుగా నుండెను. ఆరాధ్యదేవర యొద్దనుండి మల్లికార్జునడు శైవదీక్షను పొంది శైవమత రహస్యములను జక్కగా దెలిసికొని యాచరించుచుండగా నచటి బ్రాహ్మణులు వచ్చి యీతని శైవాచారముల నాతేపించిరి. ఈతడు వారికి విభూతి మహిమ, రుద్రాక్ష మహిమ, గురుకాదోవక మహిమ, లింగా ర్చన మహిమ ప్రసాద స్వీకారమహిమ బోధించి, పంపివేసెను. పీఠమాపే శ్వరాచార మార్గమును దెల్పుచు “శివతత్త్వసారమ” ను సత్కృతిని రచించి యందుఁ జెప్పిన ప్రకారము తాను నడచుకొనుచుండెను. ఎక్కుడు భక్తితో నద్భుతముగ శివపూజ జేయుచుండెను.

పోరండ్ల సూరసానమ్మ యను భక్తురాలును, శెలిదేవి వేమనారాధ్యు డును + మరికొందరు జంగములును బండితుని బాడవచ్చిరి. అప్పు డాతడు శివపూజ చేసికొనుచున్నను జంగములు లింగరూపులే యనిన భావముగలవాడు గనుక శివపూజ నాపి వారిని గారవించి జంగమపూజకూడ లింగపూజయే యని తెల్పెను. సూరసానమ్మ పండితునకు బసవేశ్వరుని చరిత్రయు నాతని మహి మయు నతనియొద్ద నుండిన కొందరు భక్తుల మహిమయు దెల్పెను.

సనదవోలు (చందవోలు) అను గ్రామమునఁడు వెలనాటిచోడ డను రాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. చందవో లిపుడు గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూ కాలో నున్నది. పూర్వము వెలనాటి రాజుల రాజధాని. ధనదపురమని దానికి నామాంతరము. పండితారాధ్యుఁ డా గ్రామమునకు బోయి తన మతమును బోధింపసాగెను. అచ్చటి రాజు గురువు బౌద్ధుడు అతనిపేరు బౌద్ధపద పదా చార్యుడు. ఈతడు బ్రహ్మవంశజుడట * తాను రాజునకు గురువుగానుండగా నన్యమతస్థు డా రాజధానిలో మతబోధ జేయుట చూచి సహింపనోపక యా బౌద్ధుడు రాజుతోఁ జెప్పి యొకగొప్పసభ జేయించి మల్లికార్జున పండితారాధ్యు నా సభకుఁ దప్పించెను. ఆ సభకు నద్వైతులు శైవలు సాంఖ్యులు చార్వాకాది నానామతములవారు వచ్చియుండిరి. పండితుడు బౌద్ధమతము నితరమతములను

+ ఈతడే పాల్కురికి సోమనాధుని గురువునకు బితామహుడు.

* బ్రహ్మవంశజు బౌద్ధపదాచార్యుఁడు. బ్రహ్మజ్ఞుఁ డంపింప బాడియే యనఁచు.

(మహిమా. పుట 246)

దనపాండిత్యమహిమచే ఖండించి తనమతమును స్థాపించెను. ఇంతియకాక శివుడు శ్రేష్ఠుడనటకుఁ దన తలయిచ్చెద ననియు, మంటలో దుమికెదననియు జెప్పి, శివునికంటె నెక్కుడు దైవముకలఁడని యెవరైన జెప్పినయెడల వారితల తన కాలితోఁ దన్నెదనని ప్రతిజ్ఞ జేసి తన సిద్ధాంతమును నిలుపుకొనుటకై 'రుద్ర' మహిమ' యను కృతిని రచించెను. అంత బౌద్ధుడేమియు బ్రత్యుత్తర మీయ జాలక పండితుని నిందించెను. అందరును వెడలిపోయిరి.

కాని బౌద్ధుడు పండితుని నిందించినందున నాతని శిష్యులకు మిక్కిలి కోపమువచ్చెను. 'అట్టి నిందకుని జంపనియెడల నతడుఁ ద్రోహికాఁడు. తామే ద్రోహులమగుదు'మని వారు తలచిరి. పండితుని శిష్యులలో రేమయ్య దేవయ్య లను వా రీపనికిఁ బూనుకొనిరి. సముద్రములోని + యొక లంకలో నొక బౌద్ధ ఆలయ ముండెను. అచ్చటి కా బౌద్ధుడు ప్రతిదిన మొక్కడు వెళ్ళివచ్చు చుండెను. ఆ సంగతి తెలిసినవారు గావున నొకనాఁ డుదయముననే రేమయ్య దేవయ్య లా లంకకు నెవరికిఁ దెలియకుండ బోయి దేవుని మరుగున దాఁగి యుండి బౌద్ధుడు వచ్చి బుద్ధవిగ్రహమునకుఁ జాగిలి మ్రొక్కునప్పుడు వానిని బంపి వికృతరూపునిఁ జేసి వెడలిపోయిరి. ఈ సంగతి తెలిసి రాజు మిక్కిలి కోపించి పండితయ్యను బిలిపించి యడుగగా నతఁడు 'నేనే చేయింతిని; నేనే చంపించితి' నని దోషమంతయు దనమీద మోపుకొనియెను. అంత రాజు పండి తుని కనులు తీయింపగా నతఁడు రాజునకు శాపముపెట్టి యచ్చటినుండి శిష్య యుక్తముగా నమరావతికి వెడలిపోయెను.

చందవోలులో నున్నపుడే యీతడు "లింగోద్భవ దేవ గద్య" యచ్చటి దేవునిపై జెప్పెను. లింగోద్భవుని దేవాలయ మిప్పటికిని చందవోలులోనున్నది.

'చందవోలు కై ఫీయతు' + అను పుస్తకమునందు నీ కథయే యిట్లు న్నది. పండితారాధ్యుడు శ్రీశైలమునకు బోవుచు చందవోలుకి వెళ్ళి పాండే శ్వరస్వామి గుడిలో దిగెను. కొండ పడమటి బుద్ధరాజునకు గురువైన బౌద్ధుడు బుద్ధాం అను గ్రామమం దుండెను. వాఁడు పండితుని మహిమనుజూచి యోర్వ లేకపోయెను. పండితుని ప్రతిదిన శివపూజలోగవలసిన యొక పూజాపాత్రను బౌద్ధుని శిష్యుడైన బెజుఁడను వాఁడెత్తుకొని పోయెను. పండితుని శిష్యులు వానిని బట్టుకొని చంపిరి. ఈ సమాచారము వారు తమ గురువునకు దెల్పు లేదు. అంత బుద్ధరాజు పండితునిబద్ధకు మనుష్యులను బంపి నరహంతకున కేమి శిక్ష శాస్త్రీయమని యడుగగా కనులు తీయుటయే తగిన శిక్షయని పండితుడు

+ సముద్రము చందవోలునకుఁ దొమ్మిది మైళ్ళమీదనున్నది.

+ స్థానికచరిత్రలు (Local Records) సంపుటము 311, పుట 433. ఇది క్రీ.శ 1811 లో వ్రాయబడినది.

చెప్పెనట. దానిపై బుద్ధరాజు పండితుని కనులు తీయించెను. పండితుఁ డాతనికి శాపమిచ్చి యింకమీద శైవు లెవరును చందవోలులో దీర్ఘము పుచ్చుకొనగూడదని నియమించి వెడలిపోయెను.

అమరావతి చేరగనే పండితుడు చోడునితో భాషించిన పాపంబు పోవుట కును శివనింద విన్నపాపము పోవుటకును శివభక్తుల సహస్రనామ గణమాలిక పఠించెను. అమరేశ్వరాష్టకముఁ జెప్పెను.

పండితారాధ్యుఁ డమరావతిలో నుండగా బసవేశ్వరుఁ డతనికి భస్మము పంపెను. అచ్చటనే యాతఁడు కర్ణాటకవిత్వము చెప్ప మొదలిడెను. తరువాత బండితుడు బసవేశ్వరుని బాహవలయునని కల్యాణపురమునకు బయలుదేరెను.

త్రోవలో సారంగేశ్వరుడు దేవుడుగాగల నిడుగుడుము అనుచోట తన సుఖ్యశిష్యుడగు దోనయ్యగారికి నన్నయయిన వీరచాకి రాజయ్యగారిచే గౌరవింపబడి పానుగంటికి పోయెను. అచ్చట నుదయుఁడను రాజనొద్దనున్న పింగలి గోవింద ప్రధాని పండితుని భక్తుడు కావున నాతనిని మిక్కిలి మర్యాదతో నెదుర్కొని తన యింటికి పోఁకొని పోయెను. అచ్చట భవశేషనామయ్య అను భక్తుడు కలఁడు. ఇతడు రాజనొద్ద స్వంత సేవకుఁడు (ఖాసా) పండితు డా గ్రామమునకు వచ్చినప్పటి నుండియు నాతని భజనలో నుండి రాజుసేవ సరిగ జేయకుండెను. అంత రాజునకు గోపమువచ్చి యాతనిని విలిపి చి కోపపడఁగా, దేహము మాత్రము మీదిగాని ఆత్మ మీదికాదు; మీ దేహమును మీరు తీసి కొండని గుడి శిఖరము మీదికెక్కి యుడిపెట్టుకొని చచ్చెను. అంత పండితు డా రాజునకు శాపముపెట్టి వెడలిపోయెను.

వనిపురములో శంకరయ్య అను భక్తుని సహర్యలగొని, కల్యాణమునకు బయలుదేఱగా నంతకుఁ బూర్వ మెనిమిది దినముల క్రింద బసవేశ్వరుడు లింగై క్యముఁ జెందెనన్న సమాచారము త్రోవలో దెలిసి పండితున కమితభేదముకలిగి యతఁడు బసవని బొగడుచుఁ బ్రలాపించెను.

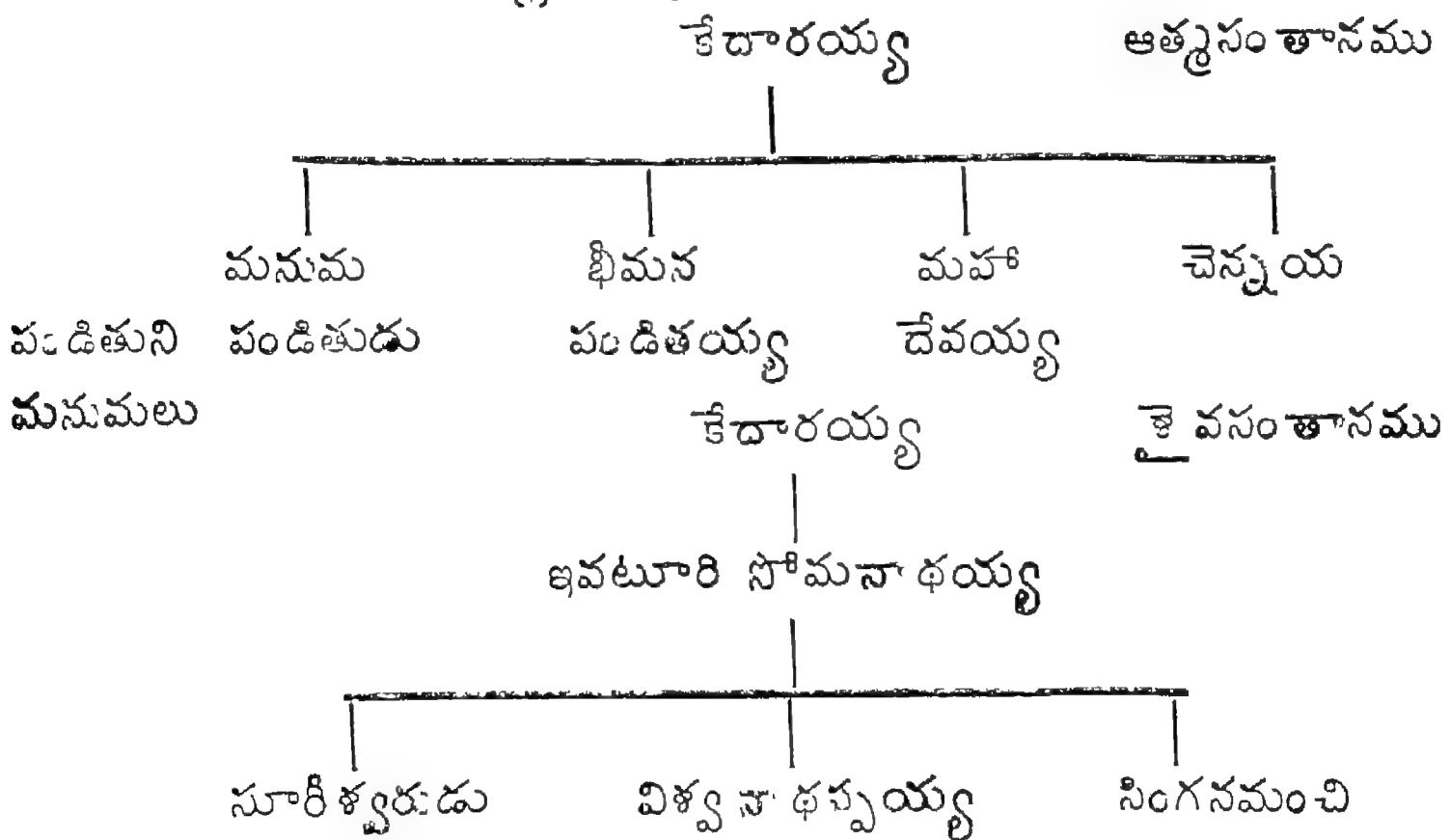
అంతఁ బండితుఁడు శ్రీశైలవర్ణనము వైపునకుఁ పోయెను. వెల్లటూరు పొద్దుకువచ్చి తానచటనే యుండి తన స్రీయశిష్యుడైన దోనయ్యకు గిరి ప్రసాదీణముచేసి శివరాత్రివఱకు శ్రీశైలము పైకిపోయి తన స్రవతమును బూర్తి జేయుమని చెప్పి యతనికి 'పర్వత వర్ణనమును నుడివెను. అతఁడు గిరి ప్రసాదీణము చేసి వచ్చిన తరువాతఁ బండితుఁడు తానువచ్చిన పనియైనదనియు, బసవేశ్వరు డును పోయెను గనక దానుండ నక్కఱలేదనియు నీ శ్వరుని బ్రార్థన ని భార్యాపుత్రులతో వెల్లటూరిలోనే లింగై క్యము జెందెను.

పండితారాధ్య సంతతి

పండితారాధ్యుడు లింగై క్యము జెందునాటికి దారపుతులతో నున్నట్లుగా సోమనాథు డిట్లు చెప్పియున్నాడు—

అంతలోనన పండితారాధ్యు నాత్మ
సంతతియును గులసతి సమేతముగ
లింగోదరంబున లీనమైరట్లు
సంగతంబగు శివాజ్ఞాపత్ర సరణి
శివగణ ప్రార్థనఁ జిక్కిన సకల
భువన పావనుని యపూర్వతనూజు
దరిత నఁ సారు కేదారయ్యఁ బుణ్య
భరితు లోకారాధ్య పట్టంబుగట్టి...

పండితుని కుమారుడు కేదారయ్య పండితారాధ్య సంప్రదాయమునకు గురుపట్టము వహించెను— ఆతని, యాత్మసంతానము, శైవ సంతానము పాల్కురికి సోమనాథు డిట్లు తెల్పెను.

వీరిలో విశ్వనాథప్పయ్యయే పాల్కురికి సోమనాథుని కవితా గురువు. వీరివెనుక పండితారాధ్య సంతతి వర్ధిల్లినది—

క్రీ. శ. 1199 నుండి 1260 వఱకు పాలించిన కాకతి గణపతిదేవ చక్రవర్తి పండితారాధ్యులకు పదునొకఁడు గ్రామముల నొసగెనని సిద్ధేశ్వరచరిత్ర చెప్పు¹

1. సిద్ధేశ్వర చరిత్ర పుట.

చున్నది. కాని తెలింగాణా శాసనములో¹ గణపతిదేవ చక్రవర్తి శాసనమున,
“పండితారాధ్యుల కొద్దులకు” అని స్పష్టముగా నున్నది² ఇచట పండితారా
ధ్యులగా, మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు క క కేదార పండితారాధ్యులని
తెలియవలెను- అసలు పండితారాధ్యులు క్రీ. శ. 1167 లోనే లింగై కవ్యము
రచించునగా!

క్రీ. శ. 1250 శాసనములో, ‘నిలువుగన్నలు దాల్చిన పండితారాధ్యుల
మనుమలు శ్రీగిరయ్య, గారికి’ అని కలదు- ఈ శ్రీగిరి అయ్యంగారు పై
కేదార పండితుని నలువరి పుత్రులలో ఒకరి పుత్రులగుదురు. ఈ గిరయ్యంగారే
ప్రసిద్ధ కవియైన శ్రీగిరి³ - ఈతనికి ప్రోలయ వే మా రెడ్డి క్రీ. శ. 1315 లో
మోగల్లు గ్రామము నమర్పించెను⁴.

క్రీ. శ. 1500 ప్రాంతమున నున్న గురుదేవారాధ్య కవి తన సంస్కృత
“వీరశైవాచార సంగ్రహమున”- తాను పండితారాధ్య వంశీయుడని పండితుని
దగ్గరనుండి వంశవృక్షము నిచ్చియున్నాడు⁵ -

క్రీ. శ. 1575 లో పట్టమెట్ట సోమనాథ సోమయాజి తన గురువగు లింగ
నారాధ్యుడు పండితారాధ్య వంశీయుడగు గౌరనారాధ్యుని కుమారుడని
వ్రాసియున్నాడు⁶.

క్రీ. శ. 1650 ప్రాంతమున వీరనారాధ్యుడను శైవకవి తన గంగాగౌరీ
విలాసమున తాను పండితారాధ్య వంశ్యుడనని చెప్పుకొన్నాడు⁷.

పండితారాధ్యులవారి సంతతివారే ప్రస్తుతము పండితారాధ్యులవారను
ఇంటిపేరువా రై నారు- నేటికిని వారు ప్రోద్ధితో నున్నారు.

పై వివరణములో నిలువుగన్నలుదాల్చిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు”
అని యున్నదాని చారిత్రాత్మకమైన కథగలదు- దాని నిట యిచ్చుచున్నాను.
దీని “క్షీర్ణవేత్ర కథనము” అని పేరు,

1. తెలింగాణా శాసనములు.
2. ఈ తదాంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర కెక్కియే యున్నాడు- చూ. ఆంధ్రకవి
తరంగిణి.
3. ఇది పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా భీమవరము తాలూకాలో గలదు.
4. పూర్వముదొంగ కీరిక.
5. అముద్రితము.

ఉద్ధృత కథనము

పండితారాధ్యుడు— వెలనాటి చోడరాజు సభలో బౌద్ధులను జయించి నప్పుడు పండితుని వాదమునకు నిలువలేక బౌద్ధులతని తూలనాడిరి. అదివిన్న పండితుని శిష్యులు సహింపలేక, పండితునితో వాదముచేసిన బౌద్ధపదాచార్యుని చంపివేసిరి. రాజుగారి కిదితెలిసి, బ్రహ్మహత్య చేసినవానికి శిక్షయేమని యడిగెను. అచ్చటివారు కన్నలు తీయి చుటయే శిక్షయని చెప్పిరి. దానితో, రాజు పండితుని కన్నలు తీయింప నజ్ఞాపించెను. కాని యంతకుముందే, పండితుడు శివుని మహాత్ర్యము, శివభక్తుల మహిమ ప్రదర్శించుటకై, తానే లింగోద్భవ దేవుని యాలయ గోపురముపైకెక్కి, ప్రజలందఱు చూచుచుండగా, తన రెండు కండ్లను గోరుగుడుతో పెకల్చి. శివునికి నివేది చెను: వెంటనే, పూర్వమువలె రెండుకన్నలు పెచ్చెను. తక్షణమే పండితుడు వానిని మునపటివలె పెకల్చెను. వెంటనే శివుడు పండితునకు పెకల్చిన నాలుగు కన్నలు నిచ్చెను. అవి రెండు ముఖ ప్రదేశమున నుండగా, నిలువు కన్నలు—అనగా ఉద్ధృత కథములు రెండు లవై యుదయించెను.

పండితుని యీ యద్భుత కృత్యమును సోమనాథుడు వృషాధిప శతక మున నిట్లు ప్రస్తుతించి యున్నాడు.

“పండితవాదియై శివుడ దైవముగాకని కన్నులిచ్చి తా
నిండుమనంబుతో నిలువు నిర్దపు కన్నలుదాల్చి పొల్చు మా
పండిత మల్లికార్జునుని ప్రస్తుతి సేయఁగనేర్చు నిన్ను నె
వ్వండు నుతింపనేర్చు బసవా ! బసవా ! బసవా ! వృషాధిపా.

పండితుడు, బసవనవలె, తన మత సంప్రదాయ ప్రతిష్ఠాపనకై యీ యమేయ శివభక్తి ప్రదర్శనము భావించెను. ఇది శాసనస్థమై యుండటయే గాక, మనదేశ చరిత్ర కాధారములైన ప్రామాణి కాధారములయందు నన్నది*.

* మొకంజీ దొరవారి చారిత్రక లిఖితసంచయములు — చండవోలు కైఫీయతు ఈ కథాభాగము గల ఘట్టమాగ్రంథమున ననబంధముతోనున్నది.

బుద్ధిరాజు పేరయామాత్యుడను కవి తన సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యా విలాస
నిరసనము అను గ్రంథమున నీవిషయము ప్రస్తావించి యున్నాడు.

పండితారాధ్య చరిత్రమున మహిమ ప్రకరణమున నీవృత్తాంతము
గలదు *

శివతత్త్వసార కృతికర్త
మల్లికార్జున పండితుడే
నన్నెచోడని కుమార
సంభవ కృతిభర్త
మల్లికార్జున శివయోగి.

నన్నెచోడని కుమారసంభవ కృతిభర్త మల్లికార్జున శివయోగి, కేవలము
బ్రహ్మచర్యాశ్రమ వ్రత నిష్ఠతో మునీశ్వరుడై నున్నట్లుగా నీక్రింది విశేషణ
ములు తెలుపుచున్నవి.

మునిజనముఖ మునిముకురుండు (1-58) సంగాసంగ విదూరుడు (1-61)
ప్రహ్లాద్వి (1-66) సంయమి (1-66) మార మద ప్రహారుడు, మునిపుంగ
వుడు (1-130) దర్పక దర్పహరుడు మునీంద్ర శిఖామణి (3-112) శమిత
విషయుడు (3-173) అవికారుడు (6-172) హృజ్జన్మాస్తానశిజ్జుడు (8-198)
జిత మారుడు (11-268).

శివతత్త్వసార కృతికర్త మల్లికార్జున పండితుడని తాను వ్యవహరించు
కొన్నట్లువలకే తేటపడియున్నది. పేరు లిరువురివి యొకటియే యైనను. శివతత్త్వ
సార కృతికర్తకు పండితశబ్ద మొకటి విశేషము. నన్నెచోడకవి, ఎచ్చటను
'పండిత' శబ్దము కృతిపతికి వాడలేదు. కావున వీరిద్దఱు భిన్నులని విమర్శకు
లందఱు నూహించిరి. భిన్నత్వమున కిది మొదటికారణము.

రెండవది- మీద విరించినట్లుగా, నన్నెచోడని కృతిపతి - బ్రహ్మచారి -
పండితుడు, గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించి, పుత్ర పౌత్రులతో నున్నట్లు పండితా
రాధ్య చరిత్రమున వర్ణితమైనదికావున నిరువురు భిన్నులు.

నన్నెచోడవి కుమారసంభవము, పండితారాధ్య చరిత్రమునను నీ రెండు
గ్రంథములను సావధానముగా, నిశిత దృష్టితో పరిశీలించిన వారికి- పై రెండు
కారణముల మూలమున, భిన్నత్వము లేకపోవుటయేగాక, వారు పురు

నొకవ్యక్తియే యని స్పష్టపడును. నన్నెచోడడు వై విశేషములనేకాక నింకను పెక్కు విశేషణములు కృతివతికి వాడియున్నాడు. వానినిగూడ మనము గ్రహించి పండితారాధ్య చరిత్రయందలి విశేషములతో సంప్రతించిన నీయైక్యత స్థిరపడగలదు. వాని నీక్రింద చూపుచున్నాను.

కుమారసఃభవ కృతివతి

మల్లికార్జున శివయోగి

భూనురకుల తిలకుడు

శివధర్మార్థ ప్రవీణుడు

శివతత్త్వవిమడు

శివతత్త్వజ్ఞాన సన్మానసుడు

శివతత్త్వామలమతి ప్రకాశుడు

న్యాయ వై శేషికాది షట్కర్కకర్క
శుండగుటం

బరవాది భయంకరుండు

త్రిమల విదూరుడు

పరవాదీంద్ర ఘనాఘనానిలుడు

శమదమ నియతాత్ముడు

కవి నీరేరుహ రవి

ఇహాలలా లేఖణుడు

మనుజాకారమహేశుడు

మాహేశ్వరస్రకర మాన్యుడు

శివతత్త్వసార కృతికర్త

మల్లికార్జున పండితుడు

బ్రాహ్మణోత్తముడు

శైవధర్మోత్తమాచార్యుడు

శివతత్త్వసార కృతికర్త

న్యాయ వై శేషికోదాత్తశాస్త్రాను
పాయదర్శన పరిపాలన తుముడు

స్వకృత్యావలోకనోత్సారిత శిష్యనికర
మలత్రయ నిరసితేంద్రియుడు

పరవాది మేఘ దుస్తర మారుతుడు

శమదమోత్కృష్ట నిష్టాగర్హుడు

శివకవి మల్లయ

సన-సరుద్రో నాత్రసంశయో యసఃగ

జనియించినట్టి సాక్షాద్రుద్రమూర్తి

వీరమాహేశ్వరాచార మార్గానుసారి

ఇక నిట్టి విశేషములేగాక వీరిరువురు నొకరేయని నిరూపించు బలవత్తర మగు నింకొక ప్రమాణమును జూపెదను.

పండితారాధ్య చరిత్ర దీక్షా ప్రకరణమున నారాధ్యదేవుని తింగార్చనా సమయమున, భూతి స్నానమునుగూర్చి చెప్పబడినపు డిట్లున్నది.

రుద్రాపరావతారుండు ప్రత్యక్ష

రుద్రుండు మల్లికార్జున శివయోగి

యేరి భూతిస్నాన మంగీకరించె*

ఇచట మల్లికార్జున పండితుడే భూతిస్సాము చేసిన పట్టన మల్లికార్జున శివ
యోగి యని యున్నది కావున వీరిరువురు నొకేవ్యక్తి.

జంగమ విశేషణము

క.మారసంభవమున. మల్లికార్జున యోగికి జంగమ శబ్దము పలుమార్లు
ప్రయుక్తమైనది.

జంగమ మల్లికార్జునడు (1-12) జంగమ లింగంబగు మల్లికార్జునడు (1-15)
జంగమ మల్లికార్జునడు (1-18) (1-130), జంగమ మల్లయ (1-19) (1-26)
జంగమ మల్లికార్జునదేవు (1-56) (1-58) జంగమ మల్లికార్జునడు (31-111).

ఈ జంగమశబ్ద మిప్పటివలె జాతివాచకము కాదు. ప్రాచీన కాలమున
నీ 'జంగమ' శబ్దము శివభక్తులైన బ్రాహ్మణులకు జెల్లుచుండెడిది. కావుననే
బ్రాహ్మణుడైన మల్లికార్జున శివయోగి కీ జంగమ శబ్దము ప్రయుక్తమైనది.

దీనినిబట్టి, శివభక్తులైన బ్రాహ్మణులు - అనగా లింగమును ధరించిన
బ్రాహ్మణులందఱును జంగమ శబ్దవాచ్యులైరి. వారికి ఆరాధ్యులని సప్ర
దాయికమైన పేరు నియతమై యున్నదిగాననన్నెచోడుని కాలమున నారాధ్యు
లకు జంగములని వ్యవహారము వచ్చినది.

మల్లికార్జున పండితుడు, బ్రాహ్మణుడైన శివభక్తుడు, ఆరాధ్యుడు కాబట్టి
తాను జంగమ లింగము లొకేష్వరూపమని శివతత్త్వసారమున నిర్ణయించి
యున్నాడు. ఈ సంవాదము వలన మల్లికార్జును లిద్దఱును భిన్నవ్యక్తులుగాక,
ఒకేయని నిర్ధారితమగుచున్నది.

పండిత శబ్దము

మల్లికార్జును పేరు శ్రీశైల మల్లేశ్వరుని పేరే.

కాని యాతడు, ఆరాధ్యమత సప్రదాయికమైన వీరమాహేశ్వరాచార
వర్తకిని ప్రతిష్ఠించిన తరువాత 'పండిత' అను విశేషాఖ్యచేత వ్యవహృతుడై
నాడు. ఇట్లు వ్యవహృతుడగుటకు కారణమిది—

ఈ ఆరాధ్య సంప్రదాయమునకు అంధదేశమునకు సంబంధించిన వారు మువ్వురు వారు మువ్వురున పండిత నామధేయులే.

1. శ్రీపతిపండితుడు.
2. శివలెంక మంచన పండితుడు.
3. మల్లికార్జున పండితుడు

పైవారిలో శ్రీపతిపండిత, శివలెంక మంచన పండితు లిరువురు— మల్లికార్జున పండితునికన్న పూర్వులు. వారి 'పండిత' * నామధేయులే కాబట్టి వారి తరువాతవాడైన మల్లికార్జున పండిత వామధాని యయ్యెను. వీరినే "పండిత త్రయము" అని వ్యవహరింతురు. వీరిలో మొదటి యిరువురున గూర్చి ప్రత్యేకముగా చెలిపెదను

ఇది మొదట స్పష్టముగా కుమార సంభవకృతివతి మల్లికార్జున శివయోగికి నెచ్చటను ప్రయుక్తముకాలేదు. కాబట్టి పూర్వోక్త సువాదములచేత, యాతనికి నామము తరువాతి దడలో, ననగా, గృహస్థాశ్రమదశలో వచ్చినదని నిర్ణయింపనగును.

గృహస్థాశ్రమ స్వీకారము

నన్నె చోడకవి మల్లికార్జున శివయోగిని గృహస్థునిగా చెప్పలేదని, బ్రహ్మచారి యని యీవఱకే చెప్పియుంటిని. కాని యాతడే బ్రహ్మచార్యాశ్రమమువీడి ఆరాధ్య సంప్రదాయ ప్రతిష్ఠాపనకొరకు, గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రమువలననే నిర్ణీతమగుచున్నది.

ఆచరిత్రయందు మల్లికార్జున పండితుని బ్రహ్మచర్యాశ్రమము సంగతిగాని, జాల్యాదికమునుగూర్చిగాని లేదు. అది ఆరాధ్య సంప్రదాయమునకు ముఖ్యమైన దీక్షా విధానముతో ప్రారంభమగుచున్నది, పండితుని లింగ ర్చనా సమయమున— అచటి బ్రాహ్మణులు పండితుని లింగ, విభూతి, రుద్రాక్షధారణలనుగూర్చి ప్రశ్నింపగా, నతడు శ్రుతి స్మృతి, ఆగమ, పురాణాదిపరిమళములనుండి ప్రమాణ

¹ ఈ కారణముచేతనే నన్నెచోడని కృతియందు 'పండిత' శబ్దము కానరాదు.

ముఖను చూపుచు వీరమాహేశ్వరాచార ప్రశస్తిని నగ్గడించెను. ఆ వెనుక, వెలనాటి చోడుని సభలో, జైన, బౌద్ధ, చార్వాకాది మతములనే గాక, సాంఖ్యదైత్యాది మతములను ఖండించి, శివుడు కేవలము లయకారుడేయన్న వాదమును నిర్మూలించి, శివుడే-సృష్టి స్థితి లయకారక లేన మువ్వురికి మూల చురుషుడని శివపారమ్యమును ప్రతిష్ఠించి మాహేశ్వర సాంప్రదాయ ప్రవక్తుడయ్యెను.

ఈ కాలమునకు కొంచెము ముందుగానే పండితుడ, తన సమకాలీన జైన బసవన శివభక్తి మహాత్మ్యము నెఱింగి యాతని చూచుటకు బయలుదేరగానే, మార్గమధ్యమున బసవలింగైక్యము జెందెనని, తాను శ్రీశైలమున లింగైక్యము జెందగోరినను, వృద్ధాప్యమువలన నచటికి వెళ్ళలేక, తన శిష్యుడైన దోనయ్యను శివరాత్రి వ్రతమును చెల్లించిరమ్మని పిలిచి, యాతడు వచ్చినవెనుక వెల్లిటూరిలో లింగైక్యము జెందెను-అతని వెనుక నాతని పుత్రుడు కేదారయ్య అరాధ్య సంప్రదాయ గురుపీఠము నధిష్ఠించెను.

పండితారాధ్య చరిత్రలో పండితునకు సుబంధించిన కథ యింత మాత్రమే- ఇది యింతకుముందే వివరింపబడినను, వాదసమర్థనకొఱగు తిరిగి యిచ్చట నుదాహరింపవలసి వచ్చినది.

పై కథను ట్టి- తన సంప్రదాయమును ప్రవర్తింపజేయుటకై మల్లికార్జున శివయోగి, బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునువీడి, గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించెనని వృష్టపడుచున్నది ఏలననగా, ఒక మత సంప్రదాయము ప్రవర్తింపజేయవలెనన్న నది బ్రహ్మచారికెట్లు సాధ్యమగును. అత డవి వాహితుడైన మత వ్యాప్తమెట్లు కాగలదు?- వంశసారంపర్యముగా నొక గురుపీఠమున్నగాని, దాని వ్యాప్తియుండదు- ఈ కారణములచేత మల్లికార్జున శివయోగి గృహస్థుడై మల్లికార్జున పండితుడని- గురుపదమున నుండటకే పండితయ్య అని వ్యవహరించుడయ్యెను-

కాని యిచ్చట నొక సందేహము కలుగవచ్చును- అసలు పండితారాధ్య చరిత్రమున, పండితుని బాల్యదశవృత్తాంతము లేదే. మఱి యీ యైత్యకు సమన్వయమెట్లు అను ప్రశ్నయుదయించును

ఈ ప్రశ్నకు తమాధానము సోమనాథుడే నిచ్చియున్నాడు - పండితుని జనన కాల్యజీవితము కొన్ని వక్రకులలో నిచ్చియున్నాడు - వాని నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను -

శివుడొక మూర్తిని సృజించి
“బసవకుమారుని పజ్జను నీవు
వసుధకు శివభక్తి వర్ధనార్థముగ
నరుగుము.....

అసమానలీల దాక్షారామమొప్పు
ఆస్పరంబున..... నొప్పు భీమేశ్వరోరులింగంబు
రూఢిఁదదేవు పురోహిత శ్రేష్ఠుఁడు
.....భీమన పండితేంద్రుడు

మహినొప్పు శ్రీగిరి మల్లికార్జునిని
సన్నిధి నొక పురశ్చరణ గావింపు
చున్న వాడతనికి నదయి పుమన డు
ననురక్తి సాష్టాంగుడై యేగుదెంచి
బనియించె భీమాఖ్యు సాధ్వీ గౌరాంబ
మల్లికార్జునకీర్తి మహిత శ్రీకైల
మల్లికార్జునదేవు మహనీయ నామ
మగుట పండిత వల్లికార్జునుండనఁగ
నగణితప్రీతి దాక్షారామమునకు
జని యంత మఱియును సద్గురు మూర్తి
యనఘుఁడు గోటిప త్యారాధ్య దేవ
దేవుని సత్కృపాదృగ్విలోచన సు
ధావార్ధి మధ్యగత క్రిడవలన -

శివదీక్షవడిసి -

తత్పూజానుభవ భజనంబు
లొడబడ వీరవ్రతోద్యక్తి నడువ -”¹

నక్కడికి బ్రాహ్మణులువచ్చి, పండితుని వర్తనము గూర్చి ప్రశ్నించిరి.

పై వక్రకులలో బాల్యాధిక విషయమేమియు లేదు - కాని పుట్టగానే -
దాక్షారామమునకు ‘చని’* - అని యున్నది. పండితుడు పుట్టినది శ్రీకైలమని

¹ దీక్షా ప్రకరణము, 27-31 పుటలు

మీది పంక్తులలోనే- జనియించె- అని క్రియవలన తెలియుచున్నది- ఇక పుట్టగానే- యాతడు శ్రీశైలము 3 - వీడివచ్చెనన్నయెడల- వెంటనే యాతడు- ఆరాధ్య దేవునివలన దీక్ష పొందు- యశశవము- దీక్ష పొందునాటి కెవ్వరైన యేవనులై యుండవలెనుగదా- ఇక- పంత్ కాలము గురముఖమున నభ్యసించినగాని యలవడని, సమస్త వేదాగమ పురాణేతిహాస పాండిత్యమును పండితుడు, పుట్టగానే శ్రీశైలమును వీడిన యెట్లు సంపాదించెను? ఇంతకు, ఆతడు, శ్రీశైలమున కొంతకాలమున్నట్లుగా నచ్చటినుండి దాక్షారామమునకు వచ్చుట యను వాక్యమందే యున్నదని నిశ్చయింపవచ్చును.

శ్రీశైల వల్లికార్జున నామమువాల్చి; అచ్చటనే అనగా శ్రీశైలముననే- సమస్త విద్యలోన గణించి, మహాయోగియై, ఇతర శైవ సుతములనవలించి వీరమహేశ్వర సంప్రదాయమును సిద్ధాంతీకరించి** శిష్యగణములకు కల్పతరువై బ్రహ్మచర్యముగ, పండితుడు జీవితము గడిపెను- ఆ సమయముననే రాజకవియైన నన్నెచోడ మహాకవి యాతనికి శిష్యుడై, తన కుమార సంభవ మహాకావ్యమును నతనికి సంకీర్తమిచ్చి, శివపారమ్యము, శివయోగము నందు విస్తరించి, మహాశ్వర సంప్రదాయమును సూచించెను- సోమనాథునకు ముందే నన్నెచోడ మహాకవి, మల్లికార్జున పండితుని బాల్య ప్రశ్నత్తిని బ్రహ్మచర్య నిష్ఠను పూర్తిగా వర్ణించి యున్నందువలన సోమనాథుడు దానిని పండితారాధ్య చరిత్రమున పై రీతిగ సంగ్రహించి యున్నాడు. పండితుని జీవితము ప్రథమ ద్వితీయ దశలు నన్నెచోడదును, తృతీయ చతుర్థ దశలు సోమనాథుడును వర్ణించియున్నారు.

ఇట్లు మత సంప్రదాయక విషయమేగాక భాషా సాహిత్య సంప్రదాయములు పరిశీలించిన నీ యొక్కత మఱియు నిశ్చితమగును- సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్ర కథావస్తువునకు, శివతత్త్వ సారము, పండితుని రచనలు మూలమని యీ వఱకే తెలిపితిని- ఇక బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రలయందలి పదటాలము, సమాసములు, సంప్రదాయములు, బావానుకరణములు దీనియన్ని సూక్ష్మముగ పరిశీలించిన, నవి యన్నియు నన్నెచోడని యనుసరించినవేయని స్పష్టమగును.

² కాపాలిక, కాలాముఖ; నవనాథ సిద్ధమతములు

శివకవియగు పాల్కురి సోమనాథుడు, శివ కవులను తప్ప భవి కవుల ననుసరింపడుగదా- గురుశిష్యుల- రచనలు- తాను వీరశైవ మతవ్యాప్తికి ప్రోత్సహించిన వాఙ్మయమున కంతకు మూలస్థంభాయమానములైనవి- ఆతని కవితా కల్పవృక్షమునకు మూలములైనవి. ¹

తెలుగున నన్నయ యొక్కడే శివకవులకు ముందుకాలమున నున్న వాడు- ఆతని భారత రచన- శివకవులనాటికే వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినది ² కాని శివకవులు ప్రత్యేక మత సంప్రదాయ ప్రతిష్ఠాసన వ్యాప్తికొరకు భాషాసాహితీ, కవిత్వములను మీదుకట్టిన వారగుటచేత నన్నయను వారు స్తుతిపలేదు- నన్నెచోడడు మాత్రము తాను రచించినది కావ్యమగుటచేత- “దేశి సత్కవులు” అని సామాన్యముగ జెప్పినాడేకాని, విశేషింపలేదు ³ - సోమనాథుడే మొదట- శివకవుల హర్షింప జెప్పుదు కవిత అని శివకవి పదమును ప్రయోగించి, తెలుగు వాఙ్మయముననీ ప్రత్యేక విశిష్టదైవ సాహిత్యమునకు- మూలపురుషుడైనాడు- ఈ శివ కవిత్వయము-పండితారాధ్య- నన్నెచోడ- పాల్కురికి సోమనలు- ఆంధ్ర సాహిత్యమున తరువాత వెలసిన, తిక్కన యెఱ్ఱనలు కవిత్వయ సంప్రదాయమునకు హేతుభూతులై విలసిల్లిరి.

పండితుని యితర కృతులు

మల్లి కార్జున పండితుడు ‘శివతత్త్వ సారము’ గాక యితర కావ్యములును రచించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పండితారాధ్య చరిత్రలోని యీ క్రింది ద్విపదలవలన నీతఁడు లింగోద్భవదేవు గద్యము, రుద్రమహిమ. గణసహస్ర మాల. అమరేశ్వరాష్టకము. పర్వత వర్ణనము నను కావ్యములను రచించినట్లు మన మూహింపవచ్చును,

* చూడుడు- తెలుగు కవుల చరిత్ర- ఇందీ విషయము, ఉదాహరణ పూర్వకముగా నిరూపింపబడినది.

** నన్నయ- నన్నెచోడులు- భారతి- 1962 తెలుగు కవుల చరిత్ర పుట

*** ఈ కారణముచేత- తెలుగు కవి స్తుతి కుమారసంభవమున నుండ నావశ్యకతలేదు-

ఉద్భవశక్తి “లింగోద్భవదేవు. గద్యంబు”నా నొక్క గద్యంబుబెప్పి
దేవదేవేను నాదిమ దివ్యలింగ, దేవు లింగోద్భవదేవు నాతనము చోద్యతరంబుగా
స్తోత్రంబుచేసి

మహిమ. ప్ర పుట 248

మానుగా “క్రైస్తవ మహిమ” యన్యత్రి, దానందుడగు శ్రీ మహదేవు
(మహిమ.

నామకముగ మల్లికార్జున పండితారాధ్య లాద్యతాననఁ బ్రతిష్ఠి చె
వాద. ప్ర పుట 242

సన్నత గణనామ సంకీర్తనంబు. చెన్నార వాయారసేయంగఁదలఁచి
గూడ్యశక్తిగణ సహస్రనామములు హృద్యంబుగా బరియించె నెట్లనిన
మహి. ప్ర పుట 261

ఆనకుడై యమరాశామపురుసి. వాసుని నమరేశు వాసవాధీశు “నమ
శివరాష్ట్రకం”బంద నీర్తించి.

మహి ప్ర. పుట 269

వారక “పర్వత వర్ణన” యనఁగ మీరానతి స్థిత చాడునత్యత్రి.

పర్వ ప్ర పుట 327.

ఇవన్నియు పండితుడు తెనుగుననే రచించినట్లుగా నికము.దు తెలిసికొన
గలము. ఈతడు కర్ణాటమునందును గవిత్వము జెప్పినట్టివఱకే తెలుపబడినది.
శివశత్యసారమేగాది కర్ణాటభాషలో గణసహస్రమాల ఇష్టలింగస్తోత్ర. బసవ
గీతలను గ్రంథములను రచించినట్లు చెప్పబడియున్నది. బసవేశ్వరుడు పంపిన
విఘాతాని ధరింపగనే యీతనికి గన్నడము వచ్చి యందు గవిత్వము చెప్పదొడగె
నని పండితారాధ్య చరిత్రమున నిట్లు చెప్పబడినది:-

“పట్టభక్తిఁ గర్ణాటభాష నర్పించి. యటమున్న బసవ దండాధీశుకడకు
బుచ్చిన జంగమంబును భాక్తవరులు. వచ్చి యా బసవన్న వరమహత్త్వంబుఁ
బ్రస్తుతించుచు సమర్పణ సేయ బసవ, హస్తగతభూతియందు నంతటను గర్ణాట
భాష సా గముగ బ్రాచేశుఁ గర్ణాట గీత సంగతుల బాడుచును మఱియును
బసవన్న మహిమయు వినుచు దఱితఱి బసవయ్య దలచి. మ్రొక్కుచును.

(మహిమ ప్ర. పుట. 294)

పైని జేర్కొనబడిన గ్రంథములుగాక యీ కవి యీ క్రింది గ్రంథములు
పఠించెనని చెప్పబడియున్నది.

“గద్గద కంఠ వికస్వర రస స ముద్గత స్తనన సంయుత వాగ్యడగుచు
హరలీల దేలుచు హరలీల డనర హరలీలయచుకృతి హరలీల బొగడు మహిమఁ
జేప్పెడు మహిమ్ను స్తవంబునను. మహిషాకరుని మహా మహిమ కీర్తించు.

మలహరణంబగు మలహణంబునను, మలహణ ప్రియునిద్ర మలహరు
[బొగడు

శ్రీమయంబైన యనామయంబునని, రామయు డగు కరుణామయు
[బొగడు

నాయతప్రీతి హలాయుధంబున హ.లాయుధప్రియుఁ ద్రిశూలాయుధు
[బొగడు

పాంచభౌతిక పంచ పంచేంద్రియ ప్రపంచదూరు నుతించు బంచగద్దెఱను.
శివశత్రుసార మన్నివకృతి బొగడు.

మహనీయమగు రుద్రమహిమ యన్మతుల, మహనీయమగు రుద్రమహిమ
[కీర్తించు.

నలరుస సార మాయాస్తవంబునను, అః ఘు సంసార మాయాదూరు
[బొగడు

శంకర గీత భాష్య త్రప్రదావళిలి, శంకరు దురిత భయంకరు బాడు
నానంద గీత బులను పదంబుల స, దానందు భక్త గణానందు బొగడు

బండరు బసవ గ్న భవ్యగీతముల, బండరు బసవన్న ప్రాణేశు బొగడు
ప్రాక్తన నూతన భవ్య గీత ప్ర, సూక్తుల వెండియు భక్తాత్ము బొగడు
దీక్షా. ప్ర. పుట 62.

పాల్కుకి సోమనాథు ఓ పండితాధ్యులు- రచించిన గ్రంథములు,
పరియించిన గ్రంథములు విశదముగా పై రీతిని చ్రాసినవి- పూర్వముద్రణము
ననుసరించి తరువాతి పరిష్కర్తలు విషర్భకలు, యివి యన్నియు పండితా
రాధ్య రచనలేయని తెల్పిరి*- నేనీ విషయమై, పూర్తికి చర్చించి, సోమనాథు

* ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారము- మదరాసు.

డిచ్చిన గ్రంథ సందర్భముల ఘట్టములను, నిరూపించి. పండితారాధ్యుని రచనలను. నితరుల రచనలను వేరుపెట్టి- యాతని గ్రంథములను స్పష్టముగా తెలిపితిని** సోమనామదే పండితుని లోకోత్తర కవితా పాండిత్య విశేషమును గూర్చి యిట్లు చెప్పియున్నాడు.

విరరింపకేమని వేయినాలుకలు

శివకవి మల్లయ్య జిహ్వకు సగియె.

దీక్షా. ప్ర. పు.

ఈ నాతని లభ్యలభ్యృతుల వివరము:-

అక్షరాంక గద్య

ఈ యక్షరాంక గద్యకే 'మల్లి కేశ్వర గద్య' అని నామాంతరము³. ఇది యింతవఱకు ముద్రితము కాలేదు. దాని నీక్రింద నిచ్చుచున్నాను,

అఖిలలోకాధార
ఆనందరసపూర
ఇశచంద్ర శిఖినేత్ర
ఈడితామలగాత్ర
ఉరులింగ నిజరూప
ఊర్జితాచల చాప
ఋశ్యంక కోటిర
ఋవర్జిత్తోదార
ఋలిత తాండవకాండ
ఋనికృతాజాండ
ఏకైక వర్యేశ
ఋశ్య పాఖ్యావేశ
ఋకార దివ్యాంగ
ఋన్నత్య గుణసంగ

** పూ. ము పీఠిక-

పండితారాధ్య చరిత్ర పీఠిక, (1939)-

*** పండితారాధ్య చరిత్ర-భారతి-

అఃఖి నా మృదయేశ
 అఃస్త్రికకలనాశ
 కనదహీనా భరణ
 ఖలజలంధరహరణ
 గలనాయక హేయ
 ఘోభక్తి విజ్ఞేయ
 జగ్జూల కాలధర
 చరిత త్రిశూలధర
 చక్రయూగధ్వస్త
 జలజ శిరోహస్త
 ఝుమ్మర్తి శృంగారి
 జనగుణ విదళధీర
 టత్రయాది విదూర
 తప్రభావాకార
 డమగుణదిఃహర
 ఢవ్రాతపసిహర
 ణప్రభావాగర
 తత్త్వ తోనేత
 ధవిదూర జవహర
 దదనపాలన దీక్ష
 ధరణిధరోల్లంఘ
 నుది కేశారూఢ
 పర్వతేశ్వరశింగ
 బహుళభూత విలాస
 భక్త మృద్యునాన
 మంత్రస్తుతోదార
 యక్షరుద్రాకార
 రతిరాజ బిసహంస
 లలిత గంగోత్తంస

ప్రమథాయ రుద్రాయ భక్తిప్రదాయ !
విమలాయ నిత్యాయ విశ్వస్తుతాయ !

వరద శైలవిహార
శరసభ వాస్పార
షట్త్రింశ తత్త్వగత
సకల సురమునివిసృత
హరీశైత వదనద్వ
ఋత భూధరవద్మ
క్షరరహిత చారిత్ర
అక్షరాంకసోత్ర
శ్రీ వద్యతలింగ నమస్తే నమస్తే నమః.

పాల్కురికి సోమనాథుడు దీని ననునరించి అక్షరాంక గద్య ప్రవాయుటయే గాక, “అక్షరాంక వద్యము” రచించియున్నాడు. కావున “అక్షరాంక గద్యలు” శైవవాఙ్మయమున రెండని తెలియవలెను— ఇది ఉయభద్ర రగడ లోని యర్థభాగము.

స్తుతిశ్లోక పంచకము

శ్రీ మల్లినాథాయ ! జితమగ్నధాయ !
సోమాంక జూటాయ ! శూలాయుధాయ !
భస్మీకృతాఘాయ ! పరమేశ్వరాయ !
తస్మై నమోస్తు కుధరవల్లభాయ !

1

శ్రీ వీరభద్రాయ ! సింహజినాయ !
దేవాధిదేవాయ ! చేతోమయాయ !
విస్మేరదహనాక్ష ! విగతాధ్వరాయ !
తస్మై నమస్త్రికుధర భేలనాయ !

2

శ్రీ శృషభే ద్రాయ ! శివవాహనాయ !
శైవగమ పురాణశాస్త్రాధిపాయ !
సస్మేర వదనాబ్జ శాంతోదయాయ !
తస్మై నమస్త్రికుధర మండిరాయ

3

భస్మాంగ రాగాయ పాపాపహాయ !
తస్మై నమశ్శ్రీ ధర వల్లభాయ !

4

శ్రీ దేవి కేంద్రాయ ! శివసన్నిభాయ !
వేదితాత్మియ య పీఠప్రతాయ !
సస్మృతి శ్రుతి సదాచారాధిపాయ !
తస్మై నమశ్శ్రీ ధర వేదితాయ ! *

5

పర్వతాష్టకము

భక్తవత్సల విన్నవబయ్య ! జియ్య !
భక్తమనోంబుజ భ్రాజితశయ్య !

1

భర్గ ! పరాపర ! భవ ! నిష్కళంక !
సర్గస్థితిలయప చరిత గుణాంక !

2

వరద ! మహేశ్వర ! వజ్రసింహతాణ !
పరమదయారస పర సత్రకోణ !

3

అనవరత త్రిలోకైక సమస్య !
వనజానాచ్యుతాద్య నిమిషోపాస్య !

4

గణమనోరథ పరికల్పనవ్యసన !
ప్రణతజనానీక పాతకగ్రసన !

5

శుభకర ! యవికల శ్రుత్యంతవేద్య !
అభవ సంసార మహారోగవైద్య !

6

సర్వజ్ఞ ! విశ్వరక్షణ కృపారంభ !
పర్వత కన్యకావరి పరిరంభ !

7

శరణాగతౌఘ దుస్తర పాపదావ !
పురూర చిత్తగింపుము దేవదేవ -"

8

అని యిట్లు నిను పర్వతాష్టకంబందు
వినుతింప నిష్టార వితతులుసెందు-***

* మహిమ ప్రకరణము- 29 పుట.

** పర్వత ప్రకరణము- 261 పుట.

శివశరణ పదము

పండితుని చివరిరచన- పండితుడు లింగై క్యము జెందు సమయమున,
లింగ గర్భములో ప్రవేశించుచు చెప్పినది.

శివశరణ పదము

కేదార గౌళ రాగము

ఉండంగఁ గోరెద నో పర్వతేశ
ఖండేదు మాళ నీ గర్భ బులొన
చొర నీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు-

శివశరణుపల్లవి.

1

శివ శివ శివ శివ శివ శివ యనచు
శివదేవయనచు నీ జేరఁగోరెదను
చొర నీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
శిరిగిరినుండెద శివశరణు,

2

తోలితాఁకెడు పులివోలె నీ భవము
దూలంగ మది పాటఁద్రోలి వేగంబు
చొర నీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు-

3

అఱిముఱి భవతఁబెఱికి వేటాడి
వెఱవక ననుఁగాన బఱకేరుమనచు
చొర నీవెనన్ను నీపురియగుచున్న
శిరిగిరినుండెద శివశరణు-

4

మెడనట్టుకొనినను విడువని జన్మి
జడమను పెర్చము కడమలు వాపి
చొర నీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివ శరణు

5

కని, తిని, విని, మూరుకొని ముట్టిచవుల
కనుకని తాతెడు మనసుని జేర్చి

చొర నీవెనన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు.

6

గడచుచు, గుడుచుచు. గట్టుచు బిట్టు
లొడలికై యిడుమల బడబోయె బ్రౌద్దు
చొరనీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు-

7

నెఱమంటఁ బొడగని యుఱికెడు మిడుత
తెఱగుని విషయాగ్ని బఱచుపాటుడిగి
చొరనీవె నన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు-

8

అరిమురి పకులకుఁ బొరిపొరి నరుగ
వెరవుగాదిది మేలితెరవు రమ్మఁచు
చొర నీవెనన్ను నీపురి యగుచున్న
సిరిగిరినుండెద శివశరణు-

9

“అనుచు కన్నడ గౌళనంకించు పదము
యనురాగమునఁ బాడ నభవుఁడాలించి
పండితుదృష్టినః పరిపూర్ణుడై య
ఖండిత పర్వతాకార లింగంబు.

నిర్భర కారుణ్య నికట కటాక్ష
గర్భార్భకుని నాత్మగర్భస్థుఁడేసి ||

పై పదముయొక్క పాదము ‘శివశరణు’ అను దానికి “శివశరణుచు”
అని చేర్చిన- అది ద్విపదతో సరిపోవును. సోమనాథు డట్లే దీనిని ద్విపదతో
పొదిగించి యున్నాడు.

ఈ పదమునందలి తొమ్మిది చరణములే యుండుట గమనింపదగినది-
తొమ్మిది నవసంఖ్య నవసంఖ్య ప్రణవము- ప్రణవమసగా ఓంకారము- ప్రణవ
మంత్రార్థమును ప్రతిపాదించిన పండితయ్య- ఓంకారమునుండి పుట్టిన శివమయ
శబ్ద ప్రపంచమున లీనమయ్యెను-

¹ పర్వత ప్రకరణము పుటలు 547-549

ఆలభ్య కృతులు

పండితారామ్యుని రచనలలో లభ్యమైన వానిని పైన వివరించితిని. ఇక ఆలభ్యములైన వాని వివరణ-

1. లింగార్చన దేశ్చంద్య
2. రుద్రమహిమ (రుద్రమహిమ)
3. అమరేశ్వరాష్టకము (అమరేశ్వరాష్టకము)
4. పర్యవర్జన
5. శతకము-

పై వానిలో 'శతకము' నుండి యొక్క పద్యము లభించినది:

ఉ॥ లోకములన్ని నీ తనువులో నివ: నీపట యెంత కల్గుదో
నాకిం పచ్చ సుభగ జగద్గుణలాదిగ నెల్ల పెద్దలున్
నీకొది.త యంతయని నేక మ్రొక్క దొడంగిరన్న ని
న్నే కరణింతు తితు కరమేశ్వర శ్రీగిరి మల్లికార్జునా

ఈ పద్యమునుబట్టి శతకము - శ్రీగిరి మల్లికార్జునా అను మకుటము గలదియని నిశ్చయింపవచ్చున -

పూర్వముద్రణ పీఠికలో

“శతకంబు శివతత్త్వసారము”

అను పాదమునందు శతకము శివతత్త్వసారముతో నన్వయి పబడి, దానికి విశేషణముగా చేయబడినది. కాని పై పద్యమునుబట్టి, శివతత్త్వ సారము, శతకము వేరువేరు గ్రంథములని తెలియనగును

¹ అందులి పై పద్యము దాహరింపబడినది. “బాలబోధచ్ఛందస్సు” అను ముద్రిత లక్షణ గ్రంథము కావున ప్రామాణికము.

పూర్వపీఠిక ననుసరించి సాహిత్య విమర్శకులు దీనిని శతకముగా పరిణీచిరి. కాని పై పద్యమువలన నది సరికాదని తెలియవలెను.

‘శతకము’ అను పదము, శివతత్త్వసారము అను దానికి విశేషణముగా చేయుటచేత నీ యనర్థకము వాటిల్లినది.

శివతత్త్వసారము - కావ్యత్వము

నేడు మనకుపబ్బమైన గ్రంథములో 489 కంద పద్యములేయున్నను, కన్నడ గ్రంథమునబట్టి యిందు వేయి పద్యములుండునని విమర్శకులు నిర్ణయించిరి- ఈ గ్రంథము, తెలుగు భాషలో మొదట వెలసిన

స్వతంత్ర కావ్యము

దీనికిము దు నిశ్చితముగా వాఙ్మయమున వెలసినది నన్నయ భారతమే- అది సంస్కృత గ్రంథమున కనువాదమని యందఁజెరింగినది- ఈ కాలము నాటిదే కవిజనాశ్రయమను మల్లియరేచనకృత ఛందోక్షణగ్రంథమున్నను నది- కన్నడమున నాగవర్మ ఛందో బుధి ననుసరించినది- ఇక దీనితో సమకాలికుమని చెప్పదగిన-పావలూరి మల్లనగణితము- మహావీరాచార్యుని సంస్కృత కృతిః ననువాదమే- కాబట్టి తెలుగున కొలి స్వతంత్ర కావ్యమిదియే యని నిర్వివాదముగా తేలుచున్నది-

ఇందన్నియు కంద పద్యములేయున్నను నిది శివతత్త్వ శివమహిమా ప్రతిపాదకమును, వీరమాహేశ్వర సంప్రదాయ ప్రతిష్ఠాపకమునైన కావ్యము కాబట్టియే, యిందు కొన్ని పద్యములలో శివ సంబోధ, ముండుట తపస్తి, చినది, ఇంక నిందులో నాశ్వాసములు లేవుగాని విషయ విభాగము స్పష్టముగా నున్నది. గ్రంథాదిని

పష్ట్యంతములు గలవు- తెలుగు కావ్యములలో నన్నెచోడని కన్నను మున్నగా పష్ట్యంతములకు ప్రవేశ పెట్టి, ప్రథమ కవి ప్రముఖుల వల్ల కర్ణుర పండితుడే.

కందపద్య రచన

తెలుగు కలువిత కందమును, మూలకందమునైన- కంద పద్యములతోనే స్వత్రా గుది రచితమైనది- కావ్యములం పకున్నందు గద్యరస్య సమ్మిశ్రితములైనను, కందముతో కావ్యమంతయు తొలుతజెప్పిన కీర్తి పడితునిదే- ఈ సందర్భమున నన్నయ భారత పద్యభాగములో నన్నింటికన్న కందములే హెచ్చు- 2487 పద్యములలో 1319 కందములున్నవి- అసంగ నర్థాధికముగ నున్నవి- కందములు నన్నయలోనే కాక తక్కిన చోట్లను, అర్థాధికములే-

అనగా అర్థము నిచ్చుట యందధికములే ! పండితు ననుసరించియే - నన్నె చోడడు, తిక్కన కందములనే పొచ్చుగా వాడియున్నారు -

కంద పద్యములు తక్కినవానికన్న సూత్రప్రాయములై, యిమిడిక లిగియుండును - మతము తత్త్వము, సంప్రదాయము, నీతి వీనిని బోధించు నప్పుడు సందేహముల కెడములేకుండ, మఱచుటకు వీలుగాకుండ చెప్పవల యును - ఈ పద్ధతి ననుసరించియే పండితు డారాధ్య సంప్రదాయమునకు పరమ ప్రమాణమైన దీనిని కందపద్యములతో రచించియున్నాడు - సాధారణముగ వచనముతో నియతముగానుండు స్వనామాంకిత గద్యను పండితుడు కంద పద్య ముతోనే చెప్పియున్నాడు.

తిక్కన, తనకుముందు వెలసిన మల్లికార్జున పండితుని కృతినిజూచి, ఉత్తర రామాయణమును నిర్వచనముగ రచియించెను - కాని తరువాతికాల మునకు, నిర్దురు కవులు రామాయణమునంతను కందపద్యములతో రచియించిరి -

1. మానూరి వెంకటరావు కవి కందపద్య రామాయణము

2 నిమ్మగడ్డ వెంకటాద్రి కవి కందపద్య రామాయణము - ఇందు 19 వేల కందపద్యములు గలవు -

ఇట్లు రామాయణమేకాక - ఒక షేత్ర మహాత్మ్యమును ఇతర వృత్తములు లేకుండ కందపద్యములతోడనే రచితమైనవి - అండాశ్వాస విభాగము కలదు. చాపిపేరు శ్రీరంగమహాత్మ్యము - ప్రబంధలతామలముగలది ¹ - దీనినిబట్టి కందపద్య కావ్యములున్నట్లు స్పష్టము -

ఇంకనీ శివతత్త్వసారమును లాక్షణికులు - తమ లక్షణ గ్రంథములందు దీనిని కావ్యముగా బరిగణించియే యుదాహరించిరి గణపతరపు వెంకటకవి (క్రి. శ. 1670) తన యాంధ్ర ప్రయోగ రత్నాకరమునను కస్తూరి రంగ కవి (క్రి. శ. 1740-) తన ఆనంద రంగ రాట్నందస్సునను - "ఆరాధ్యదేవర శివతత్త్వ సారమందు" - అని యీ క్రింది పద్య మీయబడియున్నది -

¹ ఇది తంజావూరి పుస్తకశాలలోనున్న యముద్రిత గ్రంథము - తక్కినవి కెడను అముద్రితములే -

ఆయత త్రిపురాంతకదే
 వాయని పిఁచుటయు గటకనుంతయు వినఁగాఁ
 బాయక కన్నెర బ్రహ్మయ
 కోయని యెఁగివెత్తోల్లి యుగగా భరణా

ఈ పద్యము ప్రస్తుతము లభ్యమైన ప్రతిలోలేదు— దీనినిబట్టి యీ కావ్య
 లాక్షణికత్వము గ్రహింపనగును—

ప్రబంధ కవులలో— కూర్మ పురాణమును రచించిన రాజలింగ కవి, తన
 కృతిలో, నన్నయాది కవులను శివకవులను, వేఱు వేఱుగా బొగడియున్నాడు—
 అందు శివకవులలో

“పండితారాధ్య దేశికు, పాలకర్కి
 సోమనాథుని—శరభాంక—”

అని పండితుని పాల్కురికి సోమనాథుని పేర్కొన్నాడు—

అయ్యుకి బాలసరస్వతి తురగా వెంకటరాజకవులు— తమ నాగర ఖండ
 మున— కవిస్తుతిలో—

శివతత్త్వ శివదేవుఁ జిన్మయు అని పండితారాధ్యుని శివతత్త్వసార కర్తృ
 త్వము స్ఫురింపజేయుచు నతిచియున్నాడు

అనుకరణలు

శివతత్త్వసారము పండితారాధ్య చరిత్రకు మూలమని యిదివఱకె
 తెలుపబడినది— ఇక దాని ననుసరించినవారిలో ప్రథముడు యథావాక్కుల
 అన్నమయ్య— అతని సర్వేశ్వరశతకమునుండి యనుసరణలను ముదు చూపు
 చున్నాను—

శివతత్త్వసారము—

ఏ దేశంబుననే పురి

నే దెస వసియించియుండు నీల శివభక్తుం

డా దేశంబున నాపురి

నాదెస వసియించియుండు హస్తీర్థంబుల్—

(207 ప)

అన్నమయ్య

“ఏదేశఁబున నేదిశా ముఖమునందే యూరనేవాడ మీ
పాదాభ్యర్చన నేయు నిశ్చలఁడు సద్భక్తుం దొకఁడుఁడు నా
యా దేశంబును నాదిశాముఖమును న్నాయూరు నావాడ గం
గాది స్నాన నదీ ప్రవాహ ఫలదఁజై యుండు సర్వేశ్వరా! (119 ప)”

ఎచ్చోనీపదభక్తుఁడు మదిన్ పెక్కం బ్రయత్నంబుతో
నచ్చోనీవని శంబుఁడు త్వదీయధ్యాస చిన్మూరులై
యచ్చో సన్మమలెల్ల నుండుదురు మంత్రాంగాక్షరా యక్తులై
అచ్చో తీర్థములెల్ల నుండు నిది వేదార్థంబు సర్వేశ్వరా !

నేద విదులై న కోటి మ
హీదేవోత్తములు గుడిచి యిచ్చు ఫలంబా
హ్లాద బుగ శివయోగికి
నాదట భిక్షంబు పెట్టినంతన పొందున్ -

253)

సుముఖుండై శివయోగి మోదము మదిన్ శోభిల్లఁజేకొన్న బి
క్షుము విప్రోత్తమ కోట భోజన సదృశ బన్న సౌభాగ్య యో
గమునం దారయ నమ్మహామహుడు వేడ్కంగోరి యారోగిణం
బమరంజేసిన పుణ్యవెట్లు గురిసే యన్వచ్చు సర్వేశ్వరా.

తిక్కన

తిక్కన సోమయాజి శాంతిపర్వమున శివతత్త్వసారము నిట్లన. కరించి
యన్నాడు -

“దేవా సంసారఁబుధి
లో వెలువడఁజేసి ప్రమథ లోకంబెఱుగన్
నావాడు మీడు సుడి
నావే నన్నంపవే గణంబుల నడుమన్.

386 ప

తిక్కన- నిన్న నెప్పుడుఁ దలఁచెడి నన్నునీవు
వత్సలఁడవయి మీడు నావాడనంగ
వలయు జమ్మయ్య మఱవక వాసుదేవ
దేవ దేవ మునీశ్వర భావనీయ -

ఆంధ్ర వీరశైవ వాఙ్మయమునకు

శివతత్త్వసారమే

ప్రాతిపదిక

వీరశైవ వాఙ్మయము - పండిత వాఙ్మయము, బసవ వాఙ్మయము అని రెండు విధములు.

1. పండిత వాఙ్మయము - అనగా పండితారాధ్యుడు ప్రవర్తింపజేసిన సవైదిక లేక వీరమహేశ్వరచారమునకు, అభక్తులకు సంబంధించినది

2. బసవ వాఙ్మయము - అనగా బసవన ప్రవర్తింపజేసిన అవైదిక వీరశైవ లేక జంగమ సంప్రదాయమునకు, అభక్తులకు సంబంధించినది.

పై వానిలో మొదటి సంప్రదాయమునకు జెందినది - శివతత్త్వసారము - ఇది పండితారాధ్యకృతము - ఈ గ్రంథమునందే రెండవ సంప్రదాయమునకు జెందిన, బసవన, అతని భక్తవర్గముయొక్క కథలు సూచితములై యున్నవి - ఆంధ్ర వీరశైవ వాఙ్మయమంతయు నీరెండు సంప్రదాయముల సామూహికమే కాబట్టి, ఈ రెండింటికీ సంబంధించిన వానిలో శివతత్త్వసారమే మొదటిది కాబట్టి ఒదియే ఆ వాఙ్మయమునకు ప్రాతిపదికయైనది.

అది యెట్లొ యీ క్రింద నిరూపించుచున్నాను -

ఇ.దుదాహరింపబడిన 58 గురు భక్తులలో పై రెండు వర్గములకు జెందిన వారీరీతిగా భక్తమగుదురు.

పండితారాధ్యుడు.

ఇందు పౌరాణిక భక్తులు సాహిత్య

ప్రసిద్ధులైన భక్తులు చేరుదురు -

అకారాది

విష్ణువు

వ్యాఘ్రపాద పుత్రుడు

శ్రీపతి పండితుడు

హలాయధుడు

బసవన.

అంబెన్న

అరియమరాజు

అలవూరి భక్తుడు

ఇరుదత్తుడు

ఒకయనంబి

ఒడయపిళ్ళ

ఓహిళుడు

ఉద్భటుడు

ఉపమన్యుడు

కాళిదాసు

గౌరీదేవి

చండిశుడు

బాణుడు, (రాక్షసపతి)

బాణుడు (కవి)

మయూరుడు

మలయరాజు

మల్వాణుడు

రావణుడు

కదిరెరెమ్మయ్య

కన్నడ బ్రహ్మయ్య

కన్నప్ప

కరికాలచోడడు

కాటకోటడు

కిన్నెర బ్రహ్మయ్య

కిన్నెరుడు

కుమారపాలఘూర్జరుడు

కమ్మర గుండయ్య

కెంబావి భోగయ్య

కేశవరాజు

గోవిందుడు

చిటుతొండనంబి

చేరమ చక్రవర్తి- తెలుగు జొమ్మయ

బంకయ్య బసవన- జాపూరి బ్రహ్మయ్య

బెజ్జ మహాదేవి

మడివాలు మాచయ్య

మహాకాళయ్య జంబూరి

మాదర చెన్నయ్య

ముసిడి చౌడయ్య

మొఱటద వంకయ్య

వరగొండ చక్రవర్తి

వై జకవ్వ

వీరశంకరుడు

శంకరుడు

శంకరదాసి

శంకరదాసయ

శాఖ్యతొండడు- శివనాగమయ్య

సకలేశుమాది రాజయ్య

సురియ చౌడయ.

పై పట్టికలను చూచినచో, వీరశైవ భక్తిని నిరూపించిన శివభక్తులు పెక్కురు బసవనకు, ఆ సంప్రదాయమునకు జెందినవారేయని స్పష్టపడగలదు- ఈ భక్తుల చరిత్రలే, తెలుగున ద్విపదాది సాహిత్య ప్రక్రియలమూలమున- కావ్యప్రబంధ వాఙ్మయములోనికి ప్రవేశించినవి-

పండిత సంప్రదాయమునకు సంబంధించిన భక్తులలో పౌరాణిక భక్తులను గూర్చిన కథలు ప్రత్యేక ప్రబంధముగా వచ్చినను, వానిని శైవవాఙ్మయమున విమర్శకులు పరిగణింపరు- ఇక- మిగిలిన చరిత్రకు చెల్లిన- ఉద్భట, కాళిదాస బాణ, మయూర, మల్లాణ- మలయరాజ- హలాయుధులలో- ఉద్భటుని గూర్చి మల్లాణునిగూర్చి ప్రత్యేక కావ్యములే గలవు-

ఉద్భటునిగూర్చిన కావ్యము ఉద్భటారాధ్య చరిత్రమును తెనాలి రామలింగ కవి మూడాశ్వాసముల ప్రబంధముగా రచియించియున్నాడు.

మల్లాణుని కథ- 'మల్లాణ చరిత్ర' అనుపేర మూడాశ్వాసముల పద్య కావ్యముగా ఎడపాటి ఎఱ్ఱన రచియించియున్నారు-

తక్కిన వారి భక్తినిగూర్చిన కథలు- పై యిరువురితో పండితారాధ్య చరిత్రమున నున్నవి- వానిని ప్రత్యేక శీర్షికక్రింద వివరించుచున్నాను.

పండిత సంప్రదాయమునకు జెందిన వాఙ్మయమునకంతకు పండితారాధ్య చరిత్రయే మూలము- దానికి శివతత్త్వసారమెట్లు మూలమైనదో నిరూపించుచున్నాను.

శివతత్త్వసారము - పండితారాధ్య చరిత్ర

'శివతత్త్వసారము' నందలి పద్యములయొక్క సారాంశమును వీలయినంతవఱకు మూలశబ్దములతోడనే సోమనాథుడు తన గ్రంథమునందు జేర్చెను. ఇప్పుడు మనకు దొరకిన శివతత్త్వసారమందు 489 కంద పద్యములు కలవు. వీనిలో గల కొన్ని ప్రకరణములే పండితారాధ్య చరిత్రములో గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివి కొన్ని యీ క్రిందఁ జూపుచున్నాను:-

శివతత్త్వసారములోని పద్యముల
సంఖ్య వర్ణింపబడిన విషయము.

21-66 అద్వైత ఖండనము.

పండితారాధ్య చరిత్రలోని రూపాంతరిత
ద్విపద భాగము.

పుట 187 వాద ప్రకరణమందలి వేదాంత
వాద ఖండనము.

300-313 దక్షాధ్వరధ్వంసము

319-350 ప్రళయ వర్ణనము

251-383 శివగణముల వర్ణనము

384-385 తనను శివగణములలో
జేర్చుమని కోరుట.

పుట 233 దక్షాధ్వర ప్రశంస

పుట 236-38 ప్రళయలీల

పుట 238 మహాతాండవలీల

పుట 405 పర్యంత ప్రకరణమందలి పండి
తుని చరమ ప్రార్థన.

ఆరాధ్య చరిత్రము నింకను వెదకినయెడల నందు శివతత్త్వసారమందలి
పద్యముల యర్థము గల ద్విపద లింకను దొరకగలవని పైని జూపిన పమాన
భాగములలో నొక్కొకచోట సోమనాథుడు శివతత్త్వసారమందలి శబ్దములనే
యుపయోగించి చక్కగ ద్విపదలుగ జెప్పెను. ఇందుకిదివఱకు రెండు పద్యము
లును వానికి సరియైన ద్విపదలు నిచ్చియున్నాను, ఇచ్చట నింక గొన్ని యుదా
హరణము లిచ్చెదను.

కం. కలదననోపక లేదని, పలుకగ నేరకయు మూకబధిరుల క్రియ ని
మ్ముల నద్వైతులు దమలో, పల వగతురు భువన భిన్నభావమున
శివా.

ఇందుకు సరియైన ద్విపదలు

కలదనంగా నోపకయును లేదనియు, బలుకనేరక మూకబధిరుల క్రియను
బరగు భువనభిన్న భావంబు జూచి, యరయంగ నద్వైతమనగ లావేది.
పుట. 189.

కం. నిర్వచనీయము లేకయ, నిర్వచనీయంబుగలదె నిర్వచనీయా
నిర్వచనీయోత్పత్తిన, సర్వాద్వైతంబు చెడదె సర్వానందా- 39

ద్వి. నెక్కొన నిర్వచనీయంబు లేక, నిక్కమ నిర్వచనీయంబుగలదె?
నిర్వచనీయ మనిర్వచనీయ, ముర్వి నా నద్వైత మొగిరెంటికగునె.
(పుట. 188)

కం. భూతములు దర్భత్రాళ్ళను, హోతల మెడలంటగట్టి యూపంబు
లతో

ద్రేతాగ్నుల యాగాళ్ళము, భూతేశ్వర గంగలోన బోవై చె నజా.
303.

ద్వి. తడయక నచట హోతల దర్భత్రాళ్ళ, దొడరి యూపంబులతోడ
బంధించి,

యత్యాగ్రహమున నాహవనీయ గార్హ, పత్యదక్షిణనామ పరిమి
తాగులను నావృతంబైన యాగాశ్వంబుగాగ. పుట 235.

కం. ససముద్ర ద్వీపాచల, వసుమతి వడిమీది కెగురవైచి సనక్షత్ర
సురావాసాకాశము, వెసగ్రిందికి దివుచు బ్రమథ విభుడొకడు శివా
327

ద్వి. జడనిధి ద్వీపాంతర్సహితధరిత్రి, వడిమీది కెగురంగవైచి యార్చు
చును మీదిలోకములతో మించు నాకసము, రాదివుచు క్రిందికి
బ్రమధేంద్రు డొకడు. పుట. 237.

కం. యమమహిష శృంగములు నిండ్ర మహాగజదంతములు బ్రతాపము
తోడన్.

సమసుప్తి దుస్సికొని నీ, ప్రమథులు దాశములు వేసి పాడుదురు
శివా. 331.

ద్వి. అలరి యమేంద్ర వాహనదంత శృంగములు తాశములు వేయు
మున్నొక్క గణము. పుట. 237.

ఈ ప్రకారముగ నెన్నియో యుదాహరణము లీయవచ్చును. ప్రకరణ
ములకు బ్రకరణములు సోమనాథుడు ద్విపదలో రూపాంతరముచేసెను. శివ
తత్త్వసారమున నొక్కొక్కపద్యమున జెప్పబడిన భక్తుల చరిత్రములు కొన్ని
విపులముగను రసవంతముగను పండితారాధ్య చరిత్రలలో రచించెను. మిగిలినవి
బసవ వురాణమునగలవు. వానిని బసవ వాఙ్మయమున జూడనగును.

వై దానినిబట్టి శివతత్త్వసారము పండితారాధ్య చరిత్రకు మూలమై
నట్లు విశదమైనదిగదా ! ఇక తక్కిన వానినిగూర్చి తెలిపెదను.

ఇక. పౌరాణిక భక్తులగు, గౌరీదేవి, విష్ణువు, ఉవమన్యుడు, బాణుడు
(రాక్షసపతి) వ్యాఘ్రపాదపుత్రుడు, చండీశుడు, రావణుడు కాక మిగిలిన
కాళిదాసాది భక్తులను గూర్చిన వివరణము-

సంస్కృత సాహిత్యము

శివతత్త్వసారము

ఈ గ్రంథమున “కొందఱు శివభక్తుల చరిత్రములు” అను శీర్షికతో, సంస్కృత భాషలో మహా ప్రసిద్ధులైన కవులను గూర్చి వారి రచనలను గూర్చిన ప్రశంసలున్నవి- శివభక్తులైన యా మహాకవుల జీవితములనుండి యింతవఱకు సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రకెక్కని కొన్ని యంశము లీ శివతత్త్వసార మెఱుక పఱచుచున్నది, కాలక్రమమున, నా యా కవుల వివరణము—

“పరువడి మఱియు ననేకులు

ధరఖాణ మయూర కాళిదాసాది మహా

పురుషులు ద్వష్టప్రత్యయ

వరములు నిను గొలిచి కనిరి వరభక్తి శివా

145, ప.

కాళిదాసు

జగత్ప్రసిద్ధుడైన కాళిదాస మహాకవి శివభక్తుడని యందఱంగీకరించిన విషయమే- అయినను, నాతని శివభక్తి నిరూపించు ఘట్టమును గూర్చి యింత వఱకు సాహిత్య ప్రపంచమెఱుగదు- పాల్కురికి సోమనాథు డీ విషయ మిట్లు తెలిపియున్నాడు-

“పాలిత శాబ్దికులే బాణమయూర

కాళిదాసులు తమ కవితా విశేష

ములకు మాత్యర్యముల్ ముట్టుడు”

అని వారి వారికి సంబంధించిన కథల నిచ్చియున్నాడు-

కాళిదాస మహాకవి శివునికి తన రెండు కన్నులనిచ్చి “కాళిదాస గద్య”

అను గద్యకృతిని చెప్పి వానిని తిరిగి పడయుటయేగాక- యింకను

నేత్రంబులరాశి- వడసి యందులందఱికి, తిరిగి కన్నులువచ్చినట్లుగా నీ క్రింది పంక్తులనుబట్టి తెలియుచున్నది.

“.....చేతులు రెండు

బడయుట యెంత

కదిదేదాననుచు జక్కన కాళిదాసి *

* మహిమ ప్రకరణము- 107 పుట,

కాళిదాసునకు, కాళిదాసి'యని సోమనాథుడు వాడియున్నాడు

“చెచ్చెర కాళిదాసికిని”— అని యతిస్థానమున, నీ రూపము గలదు.. (బస పుట.

కన్నులు రెండున తుణమకెలంకి
 పన్న గధరు పదాబ్జముల కర్పించి
 ధర కాదాసీ గద్యంబునాఁ జెప్పి
 వరభక్తి యుక్తి నీశ్వరుని గుఱించి
 యిచ్చిన కన్నుల నిచ్చుట గనుట
 యచ్చెరువగునే మహాదాని యనుచు
 నీశుచే నఖిల లోకేశుచేఁ గాళి

దాని నేత్రంబుల రాసులు వడసి
 యెన్ని దేశంబుల నెన్ని పురముల
 నెన్ని గ్రామంబుల నెన్నఁగబడిన
 నన్ని దేశంబుల నన్నిపురముల
 నన్నిగ్రామముల జాత్యంధు లందఱును
 గనుగుఱ్ఱు లక్షికోగస్తులైయున్న
 జనుల రండోయని చాటుగఁ బరువఁ
 దప్పవోయిన కన్న దడికన్నఁబొరయ
 గప్పిన కన్నడ్కు కన్నుడ్డు కన్న
 గ్రుడ్డిఁనొరి గన్న గోడ్రెప్పకన్న
 బ్రొడ్డుకన్నను పువ్వుపోయిన కన్న
 పాఁగట్టిన కన్న బ్రంగుడు కన్న
 గ్రాలు కన్నను నీఱుగాఁతెడి కన్న
 బ్రొంద కన్నను, పొరిపొరి బ్రుస్స కన్న
 మ్రంద కన్నను పెక్కు మాదల కన్న.

... ..

కాసయుననెడి రోగంబు కన్నులును
 నాదిగాగల సమస్తాంధులు నడి
 రోదనస్థులు దనప్రోలికేతేర
 చెన్నార క శిదాసియు శివుచేత

గొన్నయా ముయ్యేడు కన్నులలోన
 దారె.డు కన్నలుద్దతి ధరియించి
 వారివారికి కన్నవలు పుచ్చి పుచ్చి
 యిచ్చుచు నంధుల నెల్లను దనువ
 నచ్చెర వంది లోకావళి నొగడ
 గ్రక్కున దమ దను కన్నలరాక
 కక్కజంబంది పూర్వాంధులు మ్రొక్క
 దాసిన ననుమాత్ర తమ నేత్ర రుచులు
 వాసిన యతగులు ప్రణమితులగుచు
 బాని యా కన్నల ప్రోగులు సమయ
 దానంధులకు గాళిదాసి దానంబు
 ఊతి నంధులకుకెల్ల గృహసేసి శివుని
 మతియించి పడసె.

ఈ కథయందు జెప్పిన కాళిదాస గద్య లభ్యముకాలేదు.

భట్టబాణుడు

ఈతని గూర్చి పై కంద పద్యమునందేగాక. ప్రత్యేకముగా వేటొక
 కందమును పండితారాధ్యుడు రచించి యున్నాడు

“చేతులు రెండును దునిమి మ
 హా తాత్పర్యమున మిమ్ము నర్పించి జగ
 త్పాతముగ మగుడఁ బడయడె
 భాతిగ నీచేత భట్టబాణుడు రుద్రా,

398 ప.

సోమవాళుడీ విషయము నిట్లు చెప్పినాడు. *

“....
 బాణుండు వెండియు భక్తి క్రియాధు
 రీణుడెప్పుడు దన రెండు చేతులును
 గడికండలుగఁ దన కట్టల్కదునిమి

భట్ట

పుడమి జనుబుద్భుత మందిచూడ
హరఁబూన్చి బాణ గద్యావసానమునఁ
జిరభక్తి “శివకర శివకర” యనుచుఁ
బడసె చేతులు రెండు.”

నన్నెచోడ కవి క మార సంభవములో బాణుని స్తుతించుచు పై యువం
తమును చెప్పియున్నాడు.

“కరములు దనుముడుఁ బరముని
వరదునిగాఁ గొల్చి కవితవలన నమగుడం
గరములు వడసి జగంబునఁ
బరగె మహాకవి యనంగ బాణుఁడు పేర్మిన్ (1-22)

బాణుడు తన చేతులను ఖండించుకొని, తిరిగి శివస్తుతివలన బడసిన కథ—
అతని ‘గద్య’ చరిత్రలకెక్కలేదు - పండితారాధ్య చరిత్రమున పై పంక్తుల
వలన. యాగద్య- చివర, ‘శివకర శివకర’ అని శ్లేషమూలముగా కరముల
నొసఁగుమన్న ప్రార్థనయున్నది. ఇంతేకాక పర్వత ప్రకరణ ప్రారంభమున-
తక్కిన పండిత కృత గద్యలతోబాటు బాణగద్యరూడ వరన ప్రచారముల
నున్నదని-

“అంచిత బాణగద్యాక్షరగద్య
పంచ గద్యాదులు-”

అన్న పంక్తులు తెలుపుచున్నవి- *

బమ్మెర పోతన నాటికి బాణగద్య యున్నట్లుగా భాగవతావతారికనూడి
తెలియుచున్నది-

“మృదుమధుర వచనవర్గ వల్ల వితస్థాయి నకు బాణునకు నమస్తరించి” **
ఇచట వచనవర్గమనగా గద్యకృతి యని తెలియవలెను,

* పర్వత ప్రకరణము- పుట 512.

** అవతారిక- 12 వచనము- ఈబాణ గద్య- లభ్యమగుచున్నది.
భిరువనంతపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో నున్నది. గద్యచివర.
‘శివకర’ శివకర’ అని యున్నది.

మ యూ రు డు

జాణుగి సమకాలీనఁడు మయూరుఁడు— ఈతడు సూర్యశతకమును రచించి యజరామర కీర్తి వహించినవాడు. సోమనాథుడిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

“.... లోక

ముల బుధుల్ విద్య త్తములుజూడఁ దొలుతఁ
జని మయూరుఁడు సూర్య శతకంబుజెప్ప
నినడు బ్రత్యక్షమై “యిది నీదు పూర్వ
కర్మంబు కుష్ఠరోగము శూలిదక్కు
గీర్మూలముగఁ జేయనేర రట్లయ్యు
నొక్కింత నాదీప్తి నొసగెదనదియు
గ్రక్కనవెలి కుష్టు గప్పునట్లుగను
అనంతస్తమగు కుష్టుహరునిచేగాని
ఘోరయు జెడదట్ట లీశుపతింపు
తడయ కీరోగంబు తనకయ్యెశ్రుతులు
నొడువ మార్తాండ భానోఃకుష్ట “యనచు
సంతఁద్రోగంబుహరు పాదభక్తి
మంతుఁడనై కొల్వమానె” నావుడును
రతివ యూరుఁడు “మయూర స్తవంబనఁగ”
ఊతిధరజాపతి గీర్తనఁజేసి
ధరభానుచేపొని దనలోని కుష్టు
హరియింప.*

ఈ మయూర స్తవము సూడ పండితుని కాలములో ప్రచారమున నుండెడిది.** ఇప్పుడిది యలభ్యము. రెండు శ్లోకములు మాత్రము లభించి నవి. ఇదియును సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర కెక్కలేదు. తొలుత ముప్పదేండ్ల క్రిందట నేనే దీనిని లోకమునకు వెల్లడించితిని***

* మహిమ ప్రకరణము— పుట 106.

** పర్వత ప్రకరణము పుట 512

*** Mayurastva- a forgotten work of Mayura K. V. Rāṇaswami Iyengar Commemoration Volume PP 24-32.

ఉ ద్భ టు డు

శివతత్త్వసారమున

“హరలీలా స్తవరచనా

స్థిర నిరుపమభక్తిః దనదు దేహముతోడన్

సురుచిర విమానమున నీ

పురమున కుద్భటుఁడు బ్రీతిబ్రోవడె రుద్రా. 410 ప.

అను యుద్భట ప్రశంస గలఁడు-

ఈతని కృతియగు “హరలీల”ను పండితారాధ్యుడు పఠించినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రమున దీక్షాప్రకరణము * వలన భక్తులు పఠించినట్లు పర్వత ప్రకరణమువలనఁ దెలియుచున్నది.

నన్నెచోడ మహాకవి యీతని నిట్లు స్తుతిచియున్నాడు-

క్రమమున నుద్భటుఁడు గవి

త్వము మెఱయఁ గుమారసంభవము సాలంకా

రము గూఢవస్తుమయ కా

వ్యముగా హరలీలఁజెప్పి హరు మెచ్చించెన్. (1-21)

ఇందు ‘హరలీలయే’ గాక యుద్భటుని కృత్యంతరములు పేర్కొనబడినవి- అవి రెండు 1 కుమారసంభవము. 2. కావ్యాలంకార సంగ్రహము. వీనిలో హరలీల కుమార సంభవము లభ్యము కాలేదు- కావ్యాలంకార సంగ్రహమున నలంకార లక్ష్యములకు, తన కుమార సంభవమునందలి శివుని వటురూపధారణలీలను నిచ్చియు. డుటచేత కుమారసంభవము నీతడు రచించి యుండుట స్పష్టము. అయితే, కాళిదాస మహాకవి రచనముందది నిలువక

* దీక్షాప్రకరణము- పుట 181.

పోవచ్చును— నన్నెచోడని కాలమునాటికది యున్నట్లు స్పష్టమే. ¹ ఈతఁడు క్రీ. శ. 779-813 వఱకు కాశ్మీరమును పాలించిన జయాపీడు నాస్థానమున దినమునకు ² అక్ష దినారముల వేతనముతో నుండెడివాడు.

ఈతని కథను సోమనాథుడు బసవపురాణమున సప్తమాశ్వాసమున వ్రాసియున్నాడు— ³ అందిది కిరి పక్షులలోనున్నది. అందఁడృట్టుడు వల్లకి పురమున భోజమహారాజు నాస్థానముననుండి యాతవికి శివదీక్ష నిచ్చినట్లును, తన చితాధూమముగి, నేడు మదల భూతముల శాపవిముక్తి గలిగించెనని కలదు—

ఈ సోమనాథుని యుద్భటకథనే తెనాలి రామలింగకవి పెంపుచేసి “ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము” అను ప్రశస్త ప్రబంధము రచించెను.

కన్నడమునకూడ నీతని చరిత్ర గలదు. అందు బ్రహ్మదేవుడను కవి సమయఃకీర్తి— అను గ్రంథమున— హరలీల వేయి పద్యములుగల కృతియని వ్రాసియున్నాడు—

సోమనాథుడీ యుద్భటుడు— వల్లకి పురమున భోజరాజు పాలనమున నున్నవాడని వ్రాసినదాని— కాశ్మీరమున నున్నట్లుగా వ్రాసిన విమర్శకుల వాతకు సమన్వయము కుదరలేదని కొందఱు వ్రాసిరి. కాని యది సరికాదు. ఆంధ్రపీఠశైవ వాఙ్మయమందెచ్చటను వేఱొక యుద్భటుడులేడు— బసవ పురాణ రచనాకాలమునాటికి సోమనాథున కాతనిగూర్చి వివరములు తెలియ లేదని యనుకొనట సముచితము ఈ ఉద్భటునిగూర్చి సవిస్తరముగా ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర పీఠికలో వ్రాయఁదలచి, యిచ్చట విరమించితిని.

¹ ఈమార సంభవ విమర్శనము. కీ. శే. శ్రీ పాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి పుటలు 121-127. (మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రకటితము. 1937)

² ఇచ్చట దినారములనగా బంగారు నాణెములు కావు. అవి రాగి నాణెములని తెలియవలెను. Kalhana's Rajatarangini S. B. Pandit's Edition.

³ పుట 189;

హ లా యు ధు డు

“నిష్ఠురభక్తి హలాయుధు
నిష్ఠకు వలచిన విధము నీదగు కర్మా
ను స్థానములకు బిలిబిలి
నిష్ఠలకును శివుడు వలచునే తలపోయన్

487 ప.

హలాయుధుడు సంస్కృత సాహిత్యమున ప్రసిద్ధుడు శివభక్తుడు— ఈతడు రచించిన గ్రంథములు అభిధాన రత్నమాల (సింఘంటువు) కవి రహస్యము (చందోగ్రంథము) మృతసంజీవని (కావ్యము) హలాయుధస్తవము— అను శివస్తవము— వీనిలో కడపటిది— పండితారాధ్యుని నాటికే ప్రచారము పడసింది,

“ఆయతప్రీతి ‘హలాయుధంబున’ హ
లాయుధప్రియుఁ ద్రిశూలాయుధు బొగడు”

మఱియు శివభక్తులు దీనిని పఠించెడు వారు ¹

బసవపురాణమున నీ హలాయుధుని కథ కలదు. అందీతడు చిటుతొండ నంబితో సమకాలికుడుగా నిరూపితుడు ² ఈతడును, చిటుతొండనంబియు, చారిత్రకముగ సమకాలిక వ్యక్తులని నిరూపితమైనది.

ఈస్తవము శివస్తవములన్నిటికన్న పెద్దది— 67శ్లోకములున్నవి— తెలుగు సాహిత్యమున దీనికి ప్రచారమున్నది. శ్రీపర్వతపురాణమున నాగులూటి శేషనారాధ్యుడిండిలి 21 వ శ్లోకము నిట్లను వదించియున్నాడు.

మూలము శ్లో॥ ఏషాయుష్మత్ప్రతికృతి గృహంలిపతాంపాణయోయే
త్వద్భక్తానాం సలిలలితై ర్గోమయైః సంప్రతిప్తాః
తేషామీశక్తిః శనగరీ నాయకత్వం గణానాం
తే లిప్యంతే మృగమదరసైః భేచరీణాం కుచేషు. 21.

¹ పూర్వోక్తదీక్షా, పర్వత ప్రకరణముల పుటలు.

² “

³ శివపంచస్తవి పీఠిక—ర.

తెలుగు

మలహారు గుడిగోమయమున

నలికిన మర్త్యుడు నలుకుట కస్తూరి

మలయజపంకము దివిష

జల జాయతతోచనా కుచద్వయపీఠిన్ :

4 అ

మూర్తికవి నరస భూపాలీయమున నిండిలి ప్రథమ శ్లోకము నిట్లనున రించియున్నాడు.

శ్లో॥ విఘ్నం నిఘ్నం ద్విరదవదనః ప్రీతయేవోస్తునిత్యం
వామేకుః తత్ప్రకటిత బృహద్ధక్షిణే స్థూలదంతః
యః శ్రీకంఠం పితరము మయాశ్లిష్టవామార్థదేహం
దృష్ట్వానూనం స్వయమపి దధావర్థనాః శివరత్వం-

అరుదుగ వామభాగ లలనాకలనా చలనాత్ముడైన యా
హరుగురుగాంచి తానును తదాకృతియాగతి నేకదంతుడై
కరికరిణీగుణబులు మొగంబునదాల్చి జగంబులేలునాం
తర కరుణాసనాథు గణనాథు మరుద్గణనాథు గొల్చెదన్. (1-4)

మలహారుడు

(మల్లారుడు)

“తన లంజయునుం జిల్కయుఁ
దనలంజియ బంధు జనులు దానును జనఁడే
జనులెల్ల జూడ మలహారు
నిను సంస్తుతిచేసి దేవ నీపురమునకున్ -

415 ప

మల్లారుడు శైవస్తోత్రవాఙ్మయమున శ్రీశక్తిని శివచస్తవములలో
మల్లారుస్తవమును రచించిన మహాకవి. పై పద్యములో “నిను సంస్తుతిచేసి”
అను దానితో సంస్తుతి- యాస్తవమే యని తెలియవలెను.

సోమనాథుడి కథకు పండితారాధ్య చరిత్రమున దీక్షాప్రకరణమున 160
ప. క్తులలో చెప్పియున్నాడు- గ్రంథ విస్తరభీతిచే వాని నుదాహరింపలేదు-
పుష్పగంధి యమ వేశ్యయు, శివభక్తుడగు మల్లారుడును బాల్యస్నేహితులైనను,

పుష్పగంధి యావనవతియైన వెనుక వేశ్యతల్లి - యాతనికి, పుష్పగంధికి, సమావేశము గలుగకుండ జేసెను - కాని వారిరువురకు మనసులో గాఢప్రేమగలదు - ఒకనాడు మల్లాణుడు విరహము భరింపజాలక, వర్షమైనమ, పుష్పగంధి యింటిగది గుమ్మము చేరియుండెను. పుష్పగంధి యీ సంగతి నెఱుంగక, తాఁబూలము పుక్కిలించి యుమ్మెను. అది మల్లాణుపై బడెను. తతణమే మెఱపు మెఱసెను - పుష్పగంధి తాను చేసిన మహాపరాధము గ్రహించి యాతనిలోనికి గొప్పోయి, ఉణికమైన యీ సౌఖ్యముకన్న, చిరసౌఖ్యము శివభక్తిచే సమకూడునని చెప్పగా, తాను కవిగాన - ఈశ్వరుని గూర్చి - ముప్పది నాల్గు స్తుతి శ్లోకములు చెప్పెను. శివుడు ప్రత్యక్షమై, మల్లాణుని పుష్పగంధిని, యామె తల్లిని, పంజరములో చిలుకను - నందఱిని కైలాసమునకు గొంపోయెను - *

దీనిని ప్రత్యేక ప్రబంధముగా ఎడపాటి యెఱ్ఱన యను కవి రచించి యున్నాడు - అది రెండుమాటులు ముద్రితమైనది. **

ఈ మల్లాణస్తుతిని గూర్చి సోమ కథుడే యిట్లు వ్రాసియున్నాడు

“తనరు సదృశక్తిఁ గాంతాకచ ప్రచయ
యనుచును ద్యుక్తుడై హయమనఁబలర.
ప్రస్తుతాలంకార బంధుర మధుర
విస్తారమతి మల్లాణ స్తోత్రమనఁగ
నప్పుడ ముప్పదియాలు శ్లోకము నెప్పినంతట.”

ఇదియును పండితారాధ్యులు పఠించినట్లు పూర్వోక్తదాహృతులన బట్టి తెలియుచున్నది. దీనికి శివసంచస్తవియఁడు చక్కని వ్యాఖ్యయు భాషాంతరములు గలవు -

మ ల య రా జు

అమిత దృఢభక్తి నీదయఁ
గొమరుగఁ బరిజక్షలతోడఁ గూడవె శివలో

* పుటలు 358-367.

** శృంగార గ్రంథమాల మద్రాసు-1930- శృంగార కావ్య గ్రంథ మండలి బండరు-1940.

కమునకు దేహముతోడన

రమణీయముగాఁగ మలయ రాజరిగె శివా

409 పద్యము

మలయరాజు శివభక్తుడగుటయేగాక, “మలయరాజీయము” అను శివ స్తోత్రమును రచించిన మహాకవి- ఈ స్తోత్రమును శ్రీశైలమునకు నేగు భక్తులు, శివరాత్రి సమయములో పఠించుచుండెడివారని పండితారాధ్య చరిత్ర మువలన తెలియవచ్చుచున్నది.

మలయరాజీయమున 72 ఆర్యావృత్తములున్నవి ఇది పండితారాధ్యులకు ప్రీతికరమైన శివ స్తవములలో నొకటి శివతత్త్వసారమునందే దీనిలోని యొక శ్లోకమున కనుకరణము గాదు

శ్లో॥ కులిశఁకుసుమతి దహన

స్తుహినతి వారాన్నిధిర్భువం స్థితి

శత్రుర్మిత్రతి విషమ

వ్యమృతతి శివేతి ప్రలవతోభక్త్యా

59 శ్లో.

ఆయుధములు క సుమములగు

నాయబ్దులు మెట్టిలగు మహా మదగజముల్

వేయేల గండశిలలగు

బాయకనిను గొలుచు నచలభక్తు లకు శివా

116 ప.

* ధూర్జటి శ్రీ కాళహస్తీశ్వర శతకము న దీని ననుసరించియున్నాడు.

“పవిపుష్పంబగు నగ్నిమంచగు నకూపారంబు భూమిస్థలం

బవు శత్రుండతి మిత్రుఁడౌ విషము దివ్యాహారమే నెన్నగా

నవనీ మండలిలోపలన్ శివశివేత్యా భాషణోల్లాసికిన్

శివ నీనామమె సర్వవశ్యకరమే శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా.”

* ఈ స్తవములు శైవసాహితీ సామ్రాట్టులు బండారుతమ్మయ్యగారు తెలిగించిరి. ఆందుపై శ్లోకమునకు ధూర్జటి పద్యమే నిలిపి శివకవి సంప్రదాయమువారు పాటించినారు. భక్తిరసప్లుకమగు వారి తెలుగు స్తుతి శివపంచ స్థిలో మూలముతోగూడ ప్రకటితమైనది.

పండిత త్రయము

పై పండిత వాఙ్మయమున మిగిలిన వారిలో శ్రీపతి పండితుడు ముఖ్యుడు- ఈపండిత త్రయమును గూర్చి యీ వఱకే కొంత తెలిపితిని- ఇందు స గ్రహముగ దెలుపుచున్నాను- ఆ ముఘ్విరిలో ప్రథముడు.

శ్రీపతి పండితుడు

శివతత్త్వసారమున పండితుఁ డీతని నిట్లు ప్రశంసించియున్నాడు.

ఒక్కడ దైవము శివుఁడని

నిక్కముసేయుటకు ముడిచె నిప్పులు చీరన్

సుక్కక శ్రీపతి పండితుఁ

డక్కజముగ విజయవాడ నలజమ్మి శివా. 406 ప.

సృష్టికర్త బ్రహ్మకాడని, శివుడే సృష్టికర్తయని, శివమాహాత్మ్యమును విశదీకరించుటకు, శ్రీపతి పండితుడు, బ్రాహ్మణులకు ముఖ్యమగు నగ్నిహోత్రమును కొంగున మూటగట్టెను. ఈ విషయము, శాసనబద్ధమై యున్నది- ఈతడు, శ్రీకర భాష్యమును రచించి యారాధ్య సంప్రదాయకులలో ప్రథము డయ్యెను- ఈయన కైదవ పురుషుడైన కాళీనాథయ్య- రాజరాజనరేంద్రునకు గురువు- కాబట్టి ఈయన క్రీ. శ 1300 ప్రాంతముననుండెను. ఈ కాళీనాథయ్య వంశమువారే కైలాసవాసి కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు¹

శ్రీపతి పండితుడు- తెలుగున కవి- బెజవాడలోని యుద్ధమల్ల శిలా శాసన మీతని రచన.

శివలెంక మంచెన

ఈతడు పండిత త్రయమున ద్వితీయుడు- విష్ణువు స్థితికర్త కాడని విష్ణువుడే శివునికి మొక్కించిన మహనీయుడు- ప్రస్తుత శివతత్త్వసారమున లేకున్నను- నీతనిని సహస్రగణమాలికతో చేర్చి- పండితారాధ్యులు స్తుతించిరి- కాబట్టి ఈతడు పండితునికన్న ముందువాడు. క్రీ. శ. 1030 ప్రాంతమువాడు-

¹ శ్రీపతి పండితుఁడు- తెనుగు కవుల చరిత్ర.

వీరి వంశీయులే ప్రస్తుత మాంధ్రపత్రికా భారతీ సంస్థల యధ్యక్షులు శ్రీ శివ
లెంక శంభుప్రసాదుగారు.

ఈ యిళ పురి వెనుక, శివుడు, కేవల లయకారుడేకాక సృష్టి, స్థితి,
లయములకు మూడింటికి నధినాథుడని నిగమాగమ ప్రమాణముల దే నిరూపించి,
యారాధ్య స. ప్రదాయ ప్రవక్తుడై నాడు- పండితారాధ్యులు.

బసవ వాఙ్మయము

బసవననుగూర్చి బసవన ప్రవర్తింపజేసిన భక్తుల చరిత్రలన గూర్చి మొదట
తెలిపినవాడు పండితారాధ్యుడేయని మనము గ్రహింపవలెను- ఈ నాడు
సాహిత్య ప్రపంచములో, బసవ వాఙ్మయమునకు మూలపురుషుడు పాలగ్గరికి
సోమనాథుడని యందఁజెరిగిన విషయమే- అయినను ఆ సోమనాథునికి బస
వని య.దు భక్తి నకురింపజేసినవి శివతత్త్వసారము నందలి యీ క్రింద
మూడు పద్యములునని తెలియవలెను

“అసమేక్షణ! శివభక్తుం

డసమశ్రేష్ఠుడనిపలికి- యన్యులతోడన్

పొసపోరై బండారువు

బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా- 431 ప.

వసుధ నుమేళుఁడె దైవము

ప్రసాదము పవిత్ర మీశుభక్తులె కులజుల్

పొసపోరని బండారువు

బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా! 432 ప.

కసుమశరారి! శివలిం

గ సమేతులఁదక్క బొందగదని నిర్మా

ల్య సఖంబని బండారవు

బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా? 433 ప.

సోమనాథుడు తన ప్రథమకృత్యముగా ‘అనభవసారము’ రచించు నాటికి
బసవననుగూర్చి యెఱుగనే యెఱుగడు. అందు పండితారాధ్యుని మూడు పద్య
ముల స్తుతించినాడు బసవన వ్రశంసలేదు- ఆతడు పండితుని కృతులలో శివతత్త్వ

సారము జదివిన వెనుక, బసవనియందు భక్తి మొలకెత్తి, యావెనుక నతనికి బసవని కథ కావ్యరూపమున చిత్రించుటకు స్వత్సాహము పొడమినది. పండితా రాధ్య శిష్యుడను, తనకు గురువగు కరస్థలి పిళ్ళవాధ దేశికుని తండ్రియునగు నివటూరి సోమనాథయ్యగారివలన బసవను గూర్చిన కథలు విని యావెనుక, బసవనగూర్చి లోకము లో వాడుకలలో గేయముల నాధారముగ జేసికొని తెలుగువ ద్విపదములో రచించెను. “బసవ పురాణము” అందాతడు, బసవన సమకాలికులును పూర్వజురగు పెక్కు భక్తుల చరిత్రలు చెప్పెను. ఆ వెనుక నాతడన్నియు బసవసంబంధములగు కృతులే రచించెను.

వృషాధిపశతకము - బసవా బసవా బసవా వృషాధిపా అను మకటము
బసవలింగ శతకము - ‘బసవలి.గ’ అను మకటముగల సీసపద్య శతక
ములు (400 పద్యములు)

బసవోదాహరణము - (సంస్కృతము)
(తెలుగు)

అక్షరాంకగద్య-
అక్షరాంక పద్యములు-
పంచ ప్రకారగద్య-
అష్టోత్తర శతనామగద్య-
శరణు బసవగద్య-
జనవాప్తకము-
వృషాధిపస్తుతి-

తెలుగు భాషలోనేగాక బసవనపుట్టి మతవ్యాప్తిచేసిన కన్నడదేశమునకు బసవ వాఙ్మయమును ప్రసాదించినవాడు సోమనాథుడే- అతని బసవపురాణము, కన్నడముననేగాక, తమిళమున, సంస్కృతమున గూడ పరివర్తితమైనది-

తెలుగున బసవనిగూర్చిన, బసవపురాణ, వద్యకావ్యములు యక్షగానములు, ద్విపదలు- శతకములు- వీని యన్నింటికి మూలము తెలుగు ద్విపద బసవపురాణమే-

బసవ సంప్రదాయమునకు జెందిన భక్తవర్గములో కొందఱి చరిత్రలు- ప్రశస్తప్రబంధ కృతులుగా వెలసినవి- వారిలో ముఖ్యములు-

చిటుతొండనంబి

శివభక్తకొఱకు- తన ఏకైకపుత్రుని, సిరియాలడను చిటుతవాని ఖండించి, ఈశ్వరునకు నర్పించిన చిటుతొండనంబి, కథకైవ వాఙ్మయమున చాల ప్రచారము బడసినది-

సోమనాథుడు బసవపురాణమున 4వ యశ్వాసమున 134 ద్విపదలో చెప్పిన కథను, శ్రీనాథకవి సార్వభౌముడు. హరవిలాసమున మొదటి రెండా శ్వాసములలో 173 పద్యములలో చిన్నకావ్యముగా రచించియున్నాడు- ఆవెనుక వ్రాసిన పద్యకృతులలో గరికపాటి తమ్మయ్య శిరియాళు చరిత్ర చాల ముఖ్యమైనది ఆవెనుక ద్విపద యక్షగాన కృతులు, చాల గలవు.

కన్నప్ప కథ

బసవ పురాణమున తృతీయాశ్వాసమున 560 ద్విపద పంక్తులలో వున్నది బసవపురాణమున భక్తుల చరిత్రలో కన్నప్ప కథయే పెద్దది-

కన్నప్ప కథను కంచీరాజు సూరయ ప్రత్యేక ప్రబంధముగా రచించెను. కాని ఇది యలభ్యము- ఒక పద్యము మాత్రము దొరకినది ² అతడు మహా ప్రసిద్ధమైన- ధూర్జటి.

శ్రీకాళహస్తి మహాత్యమున

కన్నప్ప కథ. ద్వితీయాశ్వాసమున, నద్వితీయముగ వర్ణితమైనది-

కుమ్మరి గుండయ

ఈ భక్తుని కథ 36 ద్విపద పంక్తులలో బసవపురాణమున 4వ ఆశ్వాసము నున్నది. దీనిని అమలాపురపు సన్యాసి యను కుమ్మరి కవి మూడాశ్వాసముల ప్రబంధముగా రచించెను. *

¹ ఇది యముద్రితము- మన రాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలో నున్నది.

² ప్రబంధ రత్నావళి.

ఒడయనంబి కథ

తెలుగునందేకాక, తమిళమునందును ప్రఖ్యాతమైన శివభక్తుని కథ ఒడయనంబిది— ఈతనికి సుందరమూర్తి నయనారని పేరు— ఈతని కథను బసవపురాణమునను పండితారాధ్య చరిత్రమునను సోమనాథుడు వ్రాసి యున్నాడు— పండితారాధ్య చరిత్రమున పూర్తికథ కేరళ ద్వీపద పంక్తులలో జెప్పి బసవపురాణమున భక్తిగర్వముతో వర్తింపజేయకూడదను శైవధర్మము డెలుపుటకు సోమనాథుడు దీని నుదహరించెను— ఈకథను మూడాశ్వాసముల తెలుగు ప్రబంధమును “ఒడయనంబి విలాసము”

అనుపేర అజ్ఞరపు పేరయలింగకవి రచించెను— దీనినే యక్షగానముగా

గురునంబి చరిత్ర

అనుపేర రెగళి నిమ్మనాథుడు— రచించెను **

కరికాల చోళరాజు

ఈతని భక్తివిశేషమును పండితుడు— రెండు పద్యములలో గిట్లు ప్రశంసించియున్నాడు.

స్థిరభక్తి యుక్తి దృణమున
నరుదుగఁ దానిలిచి భక్తుఁడను దయఁగం చి
గరికాలచోడ నృపతికి
గురియింపవె పసిడివాన గోరినభంగిన్—

మదివిను మొరుల విధులకుం
గురియించెనె మెచ్చి లోక గురుఁడీశుడు మా
కరికాలచోడ నరపతి
గురుభక్తికి పసిడివార గురియించు క్రియన్—

కరికాలచోడని భక్తివిశేషముననే బంగరువాన కురిసిన విషయము క్రీ. శ. 1224 లో ఓపిలిసిద్ధి శాసనమున నున్నది.

* అముద్రితము. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగార సంఖ్య.

** అముద్రితము.

తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణావతారికలో నీవిషయముకలదు,
పోలిసెట్టి లింగన నవచోళ చరిత్ర ద్విపదలో కరికాలచోళని కథ కలదు *

బెజ్జ మహదేవి

మాతృప్రేమ మొదటిసారిగా తెలుగున ప్రపంచితమైనది బెజ్జ మహదేవి
కథయే - బసవపురాణమున 92 పంక్తులలోనీ కథ యున్నది -

సక లేశుమాది రాజయ్య

ఈతడు ఆరువందలయేండ్లు జీవించెను. ఇతని మహిమ 210 పంక్తులలో
వర్ణితము -

ఇవి తృతీయాశ్వాసములో నున్నవి -

మడివాలు మాచయ్య
కిన్నెర బ్రహ్మయ్య
ముసిడి చౌడయ్య
మొఱటద వ.కయ్య
మాదర చెన్నయ్య

వీరి కథలు చతుర్థాశ్వాసమున గలవు -

తెలుగు జొమ్మయ్య
కెంబావి భోగయ్య
సురియ చౌడయ్య

వీరి కథలు - పంచమాశ్వాసమున గలవు.

వై జకవ్వ
శంకరదాసి
వీరశంకరుడు
శివనాగమయ్య

వీరి కథలు - షష్ఠ-సప్తమాశ్వాసములందున్నవి -

* ఈ గ్రంథ మాండ్ర గ్రంథమాలలో క్రీ. శ. 1923 లో ముద్రితమైనది.

ఓహుళుడు

కదిరె రెమ్మయ్య

కుమారపాల ఘూర్జరుడు.

వీరి కథలు, పండితారాధ్య చరిత్రలో జననగూర్చి చెప్పిన సందర్భములో నున్నది-

చందో విశేషములు

శివతత్త్వసారమునందున్నవర్ణయు కండములే- అవి సజ్జనములైన నడక గలిగియున్నవి- నన్నయవలె, మల్లికార్జున పండితుడను నాల్గవపాదమున 'జగణము' గల కండములను వ్రాసియున్నాడు- 70, 110, 170, 216, 244, 122, 124, 145, 151, 186, 234, 236, 247, 264, 282, 340, 346, 362, 378, ఈ పదునేని టీయందు నాల్గవపాదములు జగణములో నున్నవి-

70, 110, 170, 216, 244 ఈ వర్ణములలో రెండవపాదమున 'జగణము' గలదు,

య తు లు

వలవలగిలక యతి

ఈజ్జకు లాక్షిణికులుగాని, చందశాస్త్రమును గుఱించి పరిశ్రమచేసిన వారుగాని చెప్పని పై 'వలవలగిలక యతిని' నేను తొలుత ప్రతిపాదించితిని, * కాని విమర్శకులు- దీనిని గమనించినట్లు లేదు- దీనినిగూర్చి విశేషముగా వ్రాయదగియున్నను సంగ్రహముగా తెలుపుచున్నాను.

ఒక సంయుక్తాక్షరము. మొదటి హల్లు రేఫగాను, దీ రెండవది వటి యొక హల్లుగా నున్నప్పుడట్టి సంయుక్తాక్షరమునకు రేఫలేని రెండవ యక్షరముతో చెల్లించుట 'వలవ-గిలక యతి' యని చెప్పవచ్చును. ఇది మన లేఖన సంప్రదాయమునను సరించినదే- రేఫకు లేఖన చిహ్నము గలక- ప్రాతప్రాతలలో నిది నియతముగా పాటి-పబడుచుండెడిది, అనగా 'ధర్మ' అను రేఫం

* భాషాశాస్త్ర పరిశోధన యతిప్రాస తత్త్వము- Annals of the Oriental Research of the University of Madras Vol. XV 1958-59. P. 21-25.

యుక్తాక్షరము వ్రాయవలసివచ్చినపుడు 'ధమ్మ' అనియే లిపి యుండెడిది-
 'ధమ్మ' అన నప్పుడు మకార ద్విత్వమే మనకు శ్రవణగోచరమగునుగాని రేఫ
 సంయుక్త మకారము వినిపించదు- ప్రాచీన కవులీ శ్రవణ సుభగత్వమును
 గ్రహించి. దిత్వాక్షరముననే యతి పాటించియున్నారు. నన్నయ, నన్నెచోడ
 కవి, పాల్కురికి సోమనాథుడునీ నియమము విధిగా పాటించియున్నారు-
 మల్లికార్జున పండితుడును నీ శివతత్త్వసారముననీ నియమము పాటించి
 యున్నారు. నన్నయ భారత భాగమునుగూర్చి వారెవ్వరు దీనిని స్పృశించి
 యుండలేదు- * నన్నెచోడని కుమారసంభవమునందలి డెబ్బది స్థలిములలో
 నీయతి సీరూపించితిని. ** ఇక నీ గ్రంథమునుండి యుదాహరణములను
 చూపుదును -

1.	పశుమ ర్వశభవ.....వచ్చునె యెందున్ -	26	పద్యము
2.	మదిని ర్గుణము.....కుశలంబగునే-	68	..
3.	ని ర్ణయరహిత.....నాయక భక్తుల్	191	..
4.	ద ర్మనియోజిత.....మానుగ	230	..
5.	సూ ర్మమండలము....యాడుదురు	340	..
6.	ని ర్మలమతి మానుగ	463	..
7.	మూ ర్మిథ్యానము...దేవార్చరున్	486	..

పైని యన్నిచోట్ల - ముందు రేఫ సంయుక్తాక్షరములుగా చూపినవి
 వ్యం. న్నం, య్యం. మ్మంతీ - అని వ్రాతలలో నుండును-

ఈ గ్రంథమున 87వ పద్యమున పూర్వముద్రణములో నిట్లున్నది.

క. భువనోత్పత్తి స్థితిలయ
 వివిధ వ్యాపారముఖ్య విభుడవు బకుబం
 ధవిమోక్ష దక్షుడవు స
 ర్వవర ప్రదుడవు స నీవు రాజభరణా-

ఇది పై యతి నియమమునకు భంగము. ఈ పద్యముక్రింద పుట యడు
 గున 'వరప్రదుడవు' అను పాఠమీయఁడియున్నది.

* నేనిట్టి యతుల నన్నింటిని సేకరించితిని.

** చూడుడు. వావిళ్ళ ముద్రణము. 1952-వ పీఠిక.

పరిష్కర్తలు వ్రాతప్రతిలో లేని 'సర్వ' శబ్దము పద్యమున చేర్చినారు.
ఈ క్రిందిచ్చిన పాఠమే సరియైనది - పద్య మిట్లుండదగును.

క, భువనోత్పత్తి స్థితిలయ
వివిధ వ్యాపార ముఖ్యవిభుఁడవు పశుబం
ధవిమోక్ష దతుఁడవు (ను) వ
రవర ప్రదుఁడవును నీవు రాజాభరణా.

ప్రస్తుత ముద్రణము నిశ్లేయమున్నది.

98వ పద్యమున - రెండవ పాదమున యతి యిట్లున్నది.

అంచితమతి నెవ్వరు ని
ర్మించెరె గుంచిత సురలు నివృత్త్యాది కళా
పంచక -

ఇచట - నిమ్మిక్తాంచెరె - అనుదానికి - నివృత్త్యాది - అనుచోట
నీయతి నియమభంగమైనది. 'నివృత్త్యాది'కి బదులుగా 'నిమిత్తాది' అని యున్న
సరిపోవును - కాని శైవుల కళాపంచకమున 'నివృత్తి' యే యున్నది గాని
'నిమిత్తము' లేదు. దీనికి కన్నడానువాదము అభ్యము కాలేదు - కాన నశ్లే
యుంచితిని.

ఇతరయతులు - ఊకారియతి.

ఊకారమునకు - 'క' కారముతోడను. సకారములతోడను యతులు
గలవు.

నన్నయలో ఒక్క 'క' కారముతోడనే యతి -

ద్రా । ఊచాలికా.....కారద్వైతుల్	56 ప
య । ఊరుఁడైవికార	85 ప
సా । ఊక.....కీర్తన	242 ప
దీ । ఊతులెల్లను.....కృతు	229 శుద్ధపత్తము చూడుడు
దీ । ఊత.....కృతి	229

ద్రాక్ష విభూతి.....సన్నతి 126 ప

క్షితి.....శివభక్తులు 177.

ముకారయలి.

ము విభక్తి యతియేగాని పోలిక యతిలేదు.

బోరన కర్మాను రూపమున జపలకగున్.

34 ప

పురహరుఁ గొలుచునది చిత్తమున విడిచివెనక

232 ప

అఖండయతులు

1. తార్కాణంబది యేలసేయ ర ద్వైతులజా. 47 ప.

2. సూక్తిఁ బ్రధానమ్ముగాఁ బశూత్తముల కజా. 99 ప

3. వేదోక్తముగ నెఱుంగవలయుఁ దుదిని మహేశా. 100 ప.

* “తస్మాద్ద్రాగ్యం

బనియమ గలదనిరి వేదభక్తి విధిజ్ఞుల్.

115 ప.

ప్రాస విశేషములు

వలపలగిలక ప్రాస

పైన వివరించిన వలపలగిలక యతివలె ప్రాసను ప్రాచీన కవులు పాటించిరి. అనగా రేఫ సంయుక్తాక్షరమునకు. సంయుక్తహల్లు ద్విత్వమునకు ప్రాస పాటించుట యని తెలియవలెను. వలపలగిలక యతి విషయమున, నన్నయ, నన్నెచోడాదికవులయందు సమాన నియతిగలదని నిరూపించితిని. గాని ప్రాసవిషయమున భేదించినది- నన్నయ ప్రాసలలో వలపలగిలకవలన, యేర్పడిన ద్విత్వమునకు సహజముగా శబ్దమునందుగల ద్విత్వమునకు ప్రాస యుండదు.

* ఇందలి సంస్కృతాంధ్రభక్తి సంకీర్ణతనుబట్టి కీ. శ. వర్ణులవారు- శివతత్త్వసారమున- అఖండయతులు లేవని వ్రాయుటయేగాక- వై పాఠమును- “బనియునుగలదనిరి భక్తియాగవిధిజ్ఞుల్”- అని దిద్దిరి. (భారతి- సం, 38 సం. 1 కలగూరగంప). అపైని నేను, కర్మకాండను విడిచిన శైవులకు ‘యాగమెక్కడినుండి వచ్చినదని విమర్శించితిని- (భారతి- సం. 38 సం. 2 పుటలు 78-85

ఉ. * తూర్పురుణంబు... తూర్పురుణంబు
 మాల్పుము... మాల్పుము
 లాల్పుగ... లాల్పుగ
 నేర్పుడ... నేర్పుడ
 (ఆది 6-212)

అని నాల్గుపాదములో నొక రీతిగా నుండును - అంతయే కాని తూర్పురుణంబు.

తప్పక - అని యీరీతిగా నుండదు,
 ఇక శివతత్త్వసారములో నట్లుగాగ యీ ప్రాస యీ క్రింది మూడు
 పద్యములలో వాడబడియున్నది.

క. ఇవ్వసుమతిఁ గ.డ.,ఁ థమ్మని
 వుచ్చలలోఁ బుట్టినట్టి
 సర్వజ్ఞభక్తి విరహితుఁ
 డెవ్వడు నుత్కృష్ట జాతుడేటికి గొలయే 196 ప.

ఇచ్చట మూడుపాదములలో 'వ్వ' యని శబ్దగత ద్విత్వమున్నది.
 మూడవపాదమున 'సర్వజ్ఞ' అనునది 'సర్వజ్ఞ' అను వలపలగిలక లేఖనము
 వలన నేర్పడినది.

ఇట్లే మఱి రెండు పద్యముల యందున్నది.

క. కర్మఫల
 నిర్మాత...శశువ్రా
 తమ్ముల...క్రియ
 లిమ్ముగ.... 317 ప.

క. నమ్మిన....
 బమ్మయ....లో
 కమ్ముల....య
 ధర్మంబుల....

* ముద్రిత భారత పాఠములలో తూర్పురుణంబు - అని యిట్లు
 నాలుగుపాదములయందును లఘురేఫతో ముద్రితమగుట సరికాదు.

ఈ పద్యములో 'మృ' 'మృ' 'మృ' అను వలపలగిలక నమనరించి ప్రాస సరిపోయినది.

తిక్కనయు నిట్టి ప్రాసములు ప్రయోగించియున్నాడు.

* క. ద్యూతక్రీడకుఁ గొండొక
నేతున్

భార. విరా 1-171.

ఇచట నేస్తున్ - అనునది వలపలగిలక లేఖన సంప్రదాయమున - నేత్తున్ - నేతున్ - అని యగును -

** క. కాచికోని వచ్చి తగనా

నేచిన యట్లచట నిచట నిలిఁతి. భార. మేసల 315 ప.

ఇక్కడ నేర్చిన - నేచ్చిన - నేచిన - యని రూపాంతరములు.

పై రెండింటిలో మొట్టి దానిని గూర్చి - పూర్వ ముద్రణ పీఠిక (39 పుటలో) లక్షణరావుగారిట్లు వ్రాసియున్నారు.

"నేతున్" అని విరాటపర్వమునందు దప్ప భాషలో వఱియెచ్చటను గానరాదు.

కాని "నేతున్" అను రూపమునకు బ్రయోగము లున్నవి.

ద్వి. నీతలంపిప్పుడు ..

నేతునే. . నిర్జరనైతి.

రంగనాథరామాయణము - పుట 344. (ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రకటితము)

క. నేతును మంత్రము లంశఱ

నేతును తద్రపుల ప్రేవులీ రణమునకున్.

(ప్రబంధరాజ విజయ వే.కళేశ్వర విలాసము. గణపవరపు వెంకటకవి 778 ప.)

ఈ ప్రాస విశేషమునుగూర్చి తొలుత తెలిపినవారు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ప్రాసములలో హల్ సామ్యము ప్రధాన లక్షణమే యైనను,

నన్నయాదులు సరిగా హాల్ సామ్యము పాటించిననియు నన్నెచోడాది శివ కవులు
“కతిపయహాల్ సామ్యము”న్న యెడల నది సరిపోవుననియు, కన్నడ కవిరాజు
మార్గమున- ‘శాంత ప్రాసము’ను పేర దీనికి లక్షణమున్నదనియు నాలక్షణము
నిట్లు చూపిరి.

పత్తిప్రమాద ఫలక
నత్యుగ్రహ
మత్త రత్నాకర
పుత్తికె.

మఱియు దీనిని గూర్చి దీర్ఘ విచారణచేసి- శివకవులీ కన్నడ లక్షణము
ననుసరించి యిట్టి ప్రాసము వాడిరని వ్రాసిరి. *

కాని శివకవులీట్టి శాంతప్రాసముగాని కతిపయహాల్ సామ్యమున్న
వాటిని గాని వాడలేదనియు వారు వాడినవి, అయా హల్లులు ఉచ్చారణలో
తేలిపోవుటచే, ప్రాస సరిపోయినదనియు- నీక్రింది యుదాహరణలు చూపితిని.
తద్భవములయందు యకార రకారములెట్లు తద్భవములలో సమ్మేళముజె.దునో
అందు పూర్తిగా నిరూపించితిని.

యకారము, రకారము పరస్పరము మాటుశబ్ద తత్త్వములుగలవి-
కావున ప్రాస మైత్రి సరియే.

మర్త్యలోకమునకు
కర్తయున్నాడె
ఇచ్చట నుద్యన్

కౌఁ-అని యున్న సరిపోవునుగదా.

ఇట్లే కవిత్రయము ననుసరించిన నాచన సోమనాథుని యందున గలదు.

* నాతో మార్కొనలేరు
నీ త్రైలోక్యమునందు.

* బసవ పురాణ ప్రథమ ముద్రణ పీఠిక. పుట 90.91.

** పూర్వోక్త వ్యాసము- భాషాపరిశోధన యతిప్రాసతత్త్వము,

* దీని నప్పకవియే యుదాహరించెనున్నాడు,

శివతత్త్వసారమున నిట్టిది గలదు

క. ఆకాశము వొడలె

భూకంపంబై న

వ్యాకులమైన. ..శి

వై క్యుడు నినువిడిచి.... 161

పైనిచెప్పిన రీతిని నిచ్చట—య—తేలబలుకునదిగావున ప్రాస సరిపోయినది.

వ్యాకరణ విశేషములు

1. రేఫ సంయుక్త గురులఘు నిర్ణయము—

నవీన వైయాకరణులు— రేఫ సంయుక్తపరమగు నక్షరము కొన్నిచోట్ల లఘువుగా నుచ్చరింపబడుననియు— ప్ర, హ్ర— ఈ రెండింటిని గురువులుగాను, లఘువులుగాను ఉచ్చరింపబడుననియు, తక్కినవాని నట్లు లఘువులుగా నుచ్చరింపకూడదని చెప్పుదురు.

ఉదా॥ “ఉదయ పభావమున — ఇచ్చట ‘ప్ర’ గురువు”.

ముని ప్రవరు — ఇచ్చట ‘ప్ర’ లఘువు లేనియెడల గణభంగము.

ఈ హ్రదమున — ఇచ్చట ‘హ్ర’ గురువు

దఘ్ను హ్రదమున — ఇచ్చట ‘హ్ర’ లఘువు. లేనియెడల గణ

భంగము

శివతత్త్వసారమున నిందుల కపవాదముగ నీక్రింది ప్రయోగమున్నది.

“క్రియలుడిగి....

....

.... పా

వయతాత్మం డాతః దుభయభ్రష్టుః రుద్రా. 247 ప.

ఇచ్చట “ఉభయభ్రష్టుః” అనుచోట ‘భ్ర’ తేలిపలకనియెడల గణభంగ మగును.

2 ఉదంత తద్ధర్మార్థక సంధి-దీని క దాహరణముగా వ్యాకరణము లలో “వెడలగ్నిదీప్తులు” అను హంసవింశతి ప్రయోగము చూపబడినది. కాని ప్రాచీనకాలమునందే యిట్టి సంధిగలదు.

సరకంబుల బొందనాథ నాథ మహేశా. 147 ప.

అని యిందుగలదు. “బొందుననాథ” అని యుండవలెను. కాని సంధి వశమునట్లు రాలేదు.

పాల్కురికి సోమనాథుడును నిట్టివి ప్రయోగించెను.

కొల్చు నురగసంఘములు అనుటకు కొల్చురగ సంఘములు బస ప్ర. 3ఆ,
పదమూడవునేటి- పదమూడవేటి 4ఆ.

ఒప్పారునివటూరి- ఒప్పారివటూరి పండి. 5ఆ.

ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము-పుట 63.

3. అను కరణసంధిని తెలుగు విభక్తి సక్రిష్టత-

సంస్కృత వాక్యములను తెలుగు భాషలో చెప్పునప్పుడా వాక్యాంత పదము సంస్కృతవిభక్తితో నుండవలెనగాని తెలుగు విభక్తితో నుండరాదు.

ఉ. దాసోహమ్-అనె-దాసోహమ్మనె- దాసోహమనె-ఈ వాక్యమున దాసోహమ్మనె-అనెడుసంధి- దాసోహ మే + అనె పదములకలయికచే ‘దాసోహమ్మనె’ అయినది. అప్పుడు సంస్కృత విభక్తియే నీలిచినది. ఈ గ్రంథమున దీనికపవాదముగా.

కొనునది భక్తునిచేతన

ధనమతని-కి-ని-చ్చనదియు “తస్మైదేయం”

బనియును “తస్మాద్గ్రాహ్యం”

బనియును గలదనిరి వేదభక్తి విధిజ్ఞుల్ 105 ప.

ఇచట చివరపాదమున ‘తస్మాద్గ్రాహ్యమ్’ అను సంస్కృత వాక్యమునకు వై రీతిని అనియు చేర్చినప్పుడు- “తస్మాద్గ్రాహ్యమనీయు” అని యుండ వలెను.

అట్లున్న యతి చెడును. “మృనియును గలవనిరి వేదభక్తి విధిజ్ఞుల్” కాబట్టి తెలుగు విభక్తిరూపమగు ‘బు’ వచ్చి- ‘గ్రాహ్యంబనియును’ అయినది. అప్పుడు బ-భలకు యతి సరిపడినది. దీని ననుసరించి సోమనాథుడును “యథా శివమయో విష్ణుఁడనామృత” యని ప్రయోగించియున్నాడు.

శివాద్రోహుడు నరకగామియగును మహేశా !

ఇచట-శివ-అద్రోహుడు అని పదచ్ఛేదము, ఇచట శివ అనునది సంబోధన-కనుక యిచ్చట సంబోధనాంత స థి ఇది యిప్పటి వ్యాకరణముల ననుసరించి సరికాదు,

4. ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయలోపము.

1) “జనులెల్లఁజూడ మలహణు
నిను సంస్తుతిచేసి”

415 ప.

ఇచట “మలహణుడు” లో ‘డు’ లోపము.

2) శివ నిందారతివిని
తను విడిచిన గోరిసతి.

474 ప.

ఇచట ‘తనువు’ లో ‘వు’ లోపము.

3) పరమాణుల యంతరఁబు.

42 ప.

ఇచట ‘పరమాణువుల’లో
‘వు’ లోపము.

5) ఈ క్రింది తత్సమరూపములు కానజడుచున్నవి,

మనిషి (104) తాళ్ళకృడు (167) పాషండి (261) బహురూపులు (341) ఉల్కా శబ్దరూకారాంత స్త్రీలింగము- ఉల్కా, ఉల్కాయనియే యుండవలెను. కాని యిందు ఉల్కము (332).

‘ముద్రికలు’ (336) అను శబ్దమిందు, ముద్రియలుగా ప్రయుక్తమైనది. నన్నెచోడడిల్లె- విటికలు. అను శబ్దమును విటియలుగా యతిస్థానమున వాడి యున్నాడు. మల్లిక, మల్లియ శబ్దమిట్టిదే.

6) విశేషణములను విశేష్యములుగా వాడుట.

తొంటి శ్రేష్ఠము (135)

సంపన్నాభ్యంత (251) 'సంపత్త్యభ్యంతర' అని యుండవలెను.

7) పిండకూడు 197) దర్భత్రాళ్ళు (303) రావీధి (441)
అను మిశ్రసమాసములు గలవు.

8) అవిలేవగుటనే. (41) అను క్రియాపరిణామము కన్పట్టును.
ఇది నన్నయ- నమ్మనేరనయ్యెద- వంటిది.

9) శిథిలద్విత్యము- తెలుగు వ్యాకరణములలో దీని ప్రస్తావన లేదు.
కన్నడ వ్యాకరణములలో నున్నది-

ఒండు సితమున. (296) ఒండు చిత్తమున- వేటొక చిత్తమున- వేటొక
మనస్సుతో- అని యర్థము.

ఇచ్చట చిత్తము- అను దానిలో 'త్త' శిథిలద్విత్యము- అనగా ద్విత్యా
క్షరము తేల్చి పలుకవలయును.

10) ఒండు సితమున- అనుచో సంఖ్యాపాదముపై గనడవా
దేశము వచ్చినది- వసుచరిత్రమున 'ఒకదన్ని' అను ప్రయోగము కలదు.

పై విశేషములన్నియు నేటి వ్యాకరణముల కేక్కదగియున్నవి.

పండితారాధ్య ప్రశస్తి

పాల్కురికి సోమనాథుడు

“శ్రీ శైవ సమయదేశిక చక్రవర్తి
పాశవిమోచన పటుకళామూర్తి
శుంభద్దిగంత విశ్రుత సితకీర్తి
శాంభవ దీక్షాభిజాతానువర్తి
ఉత్తమోత్తముడు సంయుత వీరభక్తి
వృత్తచిత్తుడు చతుర్వేదార్థవేత్త

గహన సంస్కృతిశిరః ఖండనపేతు
 మహిత పంచాక్షరీమంత్ర సిద్ధుండు
 వేదాగమ పురాణ విహిత శాస్త్రాను
 పాదిత రుద్రాక్షభసిత భూషణుండు
 యమోయమాది వ్రతాచారసార
 శమదమోత్కృష్ట నిష్టాగరిష్ఠుండు
 అతర్భహిథ్యానయ జనవంతుండ
 వాంశరయ్య యనంగ హరగణాధ్యుండు
 వారి శిష్యుండు దుర్వార సంసార
 దూరపీఠ వ్రతోద్ధుర వర్తనుండు
 శైవ ధర్మోత్తమాచార్యుండు సతత
 దైవంబు సద్వైత తత్త్వతత్పరుండు
 న్యాయ వైశేషికోదాత్తశాస్త్రాను
 పాయదర్శన పరిపాలన డముండు
 స్వకృతాలోక నోత్సారిత శిష్య
 నికర మలత్రయ నిరసితేంద్రియుండు
 తంత్రాధిగత వీరతంత్ర స్వతంత్ర
 మంత్రాధిగత రాజమంత్ర సిద్ధుండు
 వేదవేదాంత వివిధ పురాణోప
 పాదిత రుద్రాక్ష భసిత భూషణుండు
 పండిత నతపాద పద్ముండు సుకవి
 మండలి విబుధ సమాజ పూజితుండు
 ఆరూఢ కీర్తిశుండగు కోటిక్షల్లి
 యారాధ్యులనంగ లోకారాధ్యమూర్తి
 అసమతదీయ లోకారాధ్య శిష్య
 విసరాగ్ర గణ్యుండు వీరవ్రతుండు
 చను, “నరుద్రోజాత్ర సంశయో” యనగ
 జనియించినట్టి సాక్షాద్రుద్రమూర్తి
 పశుయోగవాదాది పరవాది విసర

విశసన ప్రత్యక్ష పీఠభద్రుండు
 దండితాఘుండు జగత్పావనకార
 ణుండు విశ్రుత జగన్నుత సితకీర్తి
 అధిక శాపానుగ్రహ సమగ్రబలస
 మధిగత దివ్య పంచాక్షరివేత్త
 వానదూకానీక వాగ్భంధన క్రి
 యావిశారదుడు లోకారాధ్యమూర్తి
 పరగి “శైవేదశ ప్రత్యయోయనగ
 పరువడిజను దశప్రత్యయాన్వితుండు
 ధన్యుండు దేశకోత్తముండు లోకైక
 మాన్యుండు పండిత మల్లికార్జునుండు.”

—పండితారాధ్య చరిత్రావతారిక

“శ్రీ మద్గౌతమ గోత్రజున్ గురువరున్, శిష్య ప్రశిష్యాన్వితున్
 కామాది ప్రబలఘ్న ఋజ్జిగమ శాఖాధ్యక్షునిన్ పండిత
 స్వామిం వంశగురుండుగాఁబడసె శైవజ్ఞాన సంసిద్ధిచే
 భూమింబావన సంప్రదాయమగుచున్ బొల్పొందె విఖ్యాతితోన్”

—ములుగు మృత్యుంజయారాధ్య కవి

“శ్రీ మచ్చైవ రమావరున్ నియమిత శ్రీ చెన్న మల్లేశ్వరున్
 ధీమంతున్ని గమాగమ స్మృతిమతోద్గీతార్థవేత్తన్ బుధ
 స్తోమస్తుంబ్రభు నూర్థ్వనేత్రు సుగుణాధ్యుం బండితారాధ్యులన్
 గామింతున్ నుతియింతు భక్తిదలతున్ గామ్యార్థ సంసిద్ధికై”

—పసపుల నాగయయాసి

పద

“బెరసి దాక్షారామ భీమేశ్వరమున
 హరుడయో నిజరూపమై యున్నవాని
 వెలనాటి నృపుడాది వివిధ దూషకుల
 విలయంబుగా జూచి విలసిల్లువాని

ఆరూఢీచగు మల్లికార్జున పండి
తారాధ్య దేవుని నమర నేవించి.”

—వీరశై వాచార సంగ్రహము—పర్వతమంత్రి
లింగనామాత్ముడు

శ్రీ గురులింగంబు చిన్న మాగంబు
యోగాతి తరంగంబు యోగి సంగంబు

....

తగబడసిన పండితస్వామి గొలిచి,

—దీక్షాబోధ-సిద్ధుపర్తి బసవన

గీ. పండితారాధ్య దేశికు, పాలకుర్తి
సోమనాథుని పిడపర్తి సోమనాథు

—కూర్మ పురాణము-రాజలింగకవి

సీ.సా. శివతత్త్వ, శివ వేపు, చిన్మయు వటమూలు
శరభాంకు రాజశేఖర ని వేము.

—నాగరఖండము-తురగారాజు వి శయ్యంకి బాలసరస్వతి

సీ. పరవాది జీమూత పక్షనోగ్రమూర్తులఁ
బండితారాధ్యులఁ బ్రస్తుతించి
సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యా విలాస నిరసనము

—బుద్ధిరాజు పేరయ

“శివకవి పండితుడన నీ
యవని బేరొందు బండితారాధ్యుని దు
ర్భవభవ కథరవిదారణ
ఁలిన్ భవిదూరునెంతు భక్తిమెయి శివా

అవనిన్ శ్రీ శివతత్త్వసారమును బ్రఖ్యాతంబు గావించి సం
స్తవముల్ పెక్కులొనర్చి యాధ్ర ధరణిన్ సక్కిరిగన్నట్టి

త్కవినిన్ బండిత మల్లి కార్జునిని హృత్పగ్మంబునన్నిల్పి. పా
ర్థివ లింగాకృతినొప్పు నిన్గొలిచెదన్ శ్రీ విశ్వనాథప్రభో."

—నిడదవోలు సుందరము

సాహిత్యము

మతసంప్రదాయము

మన ప్రాచీన సాహిత్యమంతయు మత సంప్రదాయములమైనదేయని విమర్శకులెల్ల రెఱింగిన విషయమే. అందునను ప్రత్యేకముగా నొక మతమును మత సంప్రదాయమును సిద్ధాంతీకరించి, ఆ మతప్రచారమునకు తోడ్పడిన గ్రంథములలో మతము— సాహిత్యము నవినాశావ సంబంధము గలిగియుండు ననటలోగూడ నభిప్రాయభేదములేదు. అట్టి సందర్భములలో నేడు మన సాహితీ విమర్శకులు మతమును వీడి కేవలము సాహిత్యమునే ప్రధానముగా చేసికొని విమర్శ సాగించుచుండట సమంజసము కానేరదు.

నవీన సాహిత్యమున మతమునకు ప్రాధాన్యములేదు. ఇక మనకు స్వాతంత్ర్యము వచ్చినవెనుక నది పూర్తిగ విస్మృతమై దనియే చెప్పవచ్చును. కాని ప్రాచీన సాహిత్యమంతయు మత ప్రాధాన్యమైనప్పుడూ సాహిత్య విమర్శనమున రెండింటికి సమ ప్రాధాన్యత యీయవలెను నేడట్లు జరుగుటలేదు సాహిత్య విమర్శనలో పాశ్చాత్య విమర్శనాపథము ననసరించి సాహిత్య దృష్టియేగాని సంప్రదాయక దృష్టి లేనేలేదు దీనివలన నాంధ్ర-విమర్శన పథకమునే డవ్యవస్థితమైయున్నదనుటలో విప్రతిపత్తిలేదు ఒకే దృష్టితోచేసిన విమర్శన పాక్షికముగాని ప్రామాణికముకాదుగదా. నేట శైవమత వాఙ్మయ విమర్శనకును దీ సాక్షి దృష్టి యవ్యవస్థ స్పష్టముగా గోచరించుచున్నది.

శివకవుల గ్రంథములు— పండితారాధ్య. నన్నెచోడ పాల్కురికి సోమ నాధుల గ్రంథములు. మూడు దశాబ్దాలనుండి వాఙ్మయ ప్రపంచమున విమర్శనకు పాత్రములైనవి సాహితీ ప్రపంచమున స్థిరప్రతిష్ఠ నార్జించినవి. వారిపేర యొక యుగమే వెలసినది. అవి మొదట— వీర శైవమతప్రచారము కొలుకే రచితములైనను— వానియందు లోకోత్తరమైన కావ్య కళావిశిష్టత యుండుట సత్యము, సాహిత్యమున చిరస్థాయిగ నిల్చిపోయి— కాని యింతవఱకు వచ్చిన విమర్శనలన్నియు, కేవల సాహిత్య దృష్టితో చేసినవేగాని మత సంప్రదాయ దృష్టితోగూడ పరిశీలించి చేసినవికావు. సమీచీరము, సప్రమాణికమునైన సాహితీ విమర్శనకు, శైవ గ్రంథములపట్టున రెండురు నత్యావశ్యకములే.

ఇంతేకాక, యీ గ్రంథములయందంతటను శైలి శైవమతసాంకేతిక సమ్మిశ్రితమైనది. అమత సంప్రదాయములు తెలియకపోయినచో ఆ సాంకేతిక పదము లర్థములుగావు, ఇక పదములే యర్థము కానప్పుడు, భావమెట్లు తెలియగలదు? భావమేతెలియనియెడల కావ్యకవితా తత్వమెట్లు తేటపడగలదు? ఈనాడు మనకు మతమక్కరి లేకపోవచ్చును. అంత మాత్రమున- విమర్శకులు ప్రాచీన సాహిత్యమునకు- గూడ నీసూత్రమువర్తింప జేయుదురా? ఇది సక్రమ విమర్శన పద్ధతి కానేకాదు.

ఇంకొక ముఖ్యవిషయము మన సాహితీ విమర్శకుల దృష్టి నింతవఱకు తాకలేదు- మతము సంఘమునకు సంబంధించినది- మన తెలుగుభాషలో వైదిక

మత సంబంధ కావ్యములు భారతాదూలన్నను, నవి, ఆర్యమత ధర్మ ప్రతిపాదకములు అనువాదములునగుటచేత, మన తెలుగుదేశ సాంఘికవ్యవస్థ నెంత మాత్రమును తెలుపజాలనివై నవి- శైవమత గ్రంథములట్లుగాక, ఆంధ్రతాముద్రగలిగి, ఆంధ్రుల సాంఘికవ్యవస్థను నామూలాగ్రముగా చిత్రించు స్వతంత్ర రచనలు- ఈ దృష్టితో చూచిన- శైవమత సంప్రదాయములు తెలుసుకొనట విమర్శకుల కావశ్యకమే యగుచున్నది-

ఇతఃపూర్వము ప్రకటితమైన వానిలో శైవమతమును గూర్చిన ప్రశంస యున్నదిగాని- యది సాహితీ విమర్శకదృష్టితో చేసినదేగాని సంప్రదాయక దృష్టితో చేసినదిగాదు- కరిష్కర్తలకా సంప్రదాయములు తెలియకపోవుటచేత- సందును, గొన్ని పొరపాటులు దొరలినవి- ఒకప్పుడట్లున్నను, నా గ్రంథములు ప్రస్తుతికములైనప్పుడు, వానిని సరిచేయుట తరువాతివారు చేయదగినపని యగుటచేత, శివతత్త్వసారము తొలిముద్రణమున మత సంప్రదాయములు వాని విమర్శయిట యిచ్చుచున్నాను-

మత సంప్రదాయములు

ఆంధ్రదేశమందలి బ్రాహ్మణులలో నారాధ్యులన్న యొక తెగ గలదు. వీరు లింగమును ధరించెదరు. ఇట్లు బ్రాహ్మణులలో లింగధారణ చేసికొను నాచారము తెలుగు దేశమునందు దప్ప మఱి యెచటను లేదు* అటువదేశము నందు బ్రాహ్మణులలో స్మార్తులనే శైవులందురు. అచ్చట బ్రాహ్మణేశ్వరులలో

కర్ణాట దేశమునందు గూడ నారాధ్యులు గలరు. కాని వారు పూర్వము తెనుగు దేశము నుండి పోయినవారుగనే కానవచ్చుచున్నారు.

వీరశైవులు పెక్కురుగలరు. పెక్కు మఠములును, పంఢారములను, గురువులును గలరు. కాని, వీరు శివాధిక్యతను బొధింతురెకాని, లింగము కట్టకొనరు. కర్నాటదేశమునందు బ్రాహ్మణేతరలందు మాత్రము లింగధారలు గలరు. వారిని లింగాయతు లనియెదరు. వీరిది బసవ సంప్రదాయము. తెలుగు దేశమందలి యారాధ్యులది పండిత సంప్రదాయ మనిపించుకొనును. ఈ రెండు సంప్రదాయములకును భేదమేమియన నారాధ్యులు శ్రుతిస్మృతులందుఁ బ్రమాణభావము కలవారలై, గృహ్య సంస్కారములను వేదోక్తముగ జరుపుకొని యెదరు. ఒక్క యంత్య సంస్కారమున, బ్రతి సువత్సరము శ్రాద్ధమును నాగమోక్తముగ జరిపెదరు. జాగిని బాటించెదరు. లింగాయతులు వేదాదికములను మన్నింపరు. భక్తియే వారికిఁ బ్రధానము. తెనుగు దేశమందలి జంగములిట్టివారు.

జందెము తీసి జాతివిడిచి, తనలోవచ్చి కలియవలసినదిగా బసవేశ్వరుడు మల్లికార్జునపండితుని గోరినట్లును, నానఁడు “భక్తిమీఁదివలపు బ్రాహ్మ్యంబుతో బొత్తుబాంధవ్యము నేను బసవలింగ”. యని ప్రత్యుత్తరము పంపినట్లును తెల్పెదరు. ఈతనిచే నేర్పాటుచేయఁబడిన యాచారములనే యారాధ్యులనుసరించుచున్నారని యీ సంప్రదాయము వారి యభిప్రాయము.

ఈ గ్రంథమునందు శివాధిక్యతను గుఱించి యెక్కువగ చెప్పబడినను, లింగధారణను గుఱించి యెంతమాత్రము చెప్పబడియుండకపోవుట యాశ్చర్యము. 224 మొదలు 230 వఱకు శివదీక్షను గుఱించి చెప్పబడియున్నది, గాని యదియే లింగధారణ దీక్షయను కవియొక్క యభిప్రాయమేమో తెలియదు.

21 మొదలు 30 వఱకు ‘పశుపాశుపతి’ వివేకము చెప్పబడినది ఇదియే పాశుపత శైవసంప్రదాయము యొక్క ముఖ్య సిద్ధాంతము.

31 మొదలు 40 వఱకు నద్వైతముల మాయావాదము యుక్తులచే ఖండి పబడినది. మాయావాదమును ఖండించుటకై రామానుజకృత శ్రీ భాష్యమందును చెప్పబడిన. యనిర్వచనీయానువపత్తి మొదలైన యుక్తులు కొద్దిలో బండితునిచే నీవద్యములందు బాపబడినవి. ఇందువలన నీతఁడు భాష్యాదికములను జక్కగఁ జదివిన వండితుడని స్పష్టపడుచున్నది.

మాయావాద ఖండితమునందు నీతడు విశిష్టాద్వైతులతో నేకీభవించినను, నితర విషయములలో గేవలద్వైతి. ఈతని మఠమునఁ బ్రపంచము సత్యము,

నా త్మకంఠే భిన్నము. జీవాత్మ పరమాత్మ లొక్కటికాదు. శివునకు జీవునకు
బర్వత పరమాణు భేదము కలదు. భక్తితో నీశ్వరుని నేరిచిన గాని ముక్తి
లేదు. కేవల జ్ఞానమువలన ముక్తిలేదు

కేవల యక్తులచే దన మతమున స్థాపించుటకు యత్నించి ను, వేద
ప్రమాణమును గూడ విడువలేదు వేద వాక్యములు కేవల ద్వైతమునే బొధిం
చునని ప్రదిశించియున్నాడు. (53) ఇ తియకాదు అద్వైత పరములుగాఁ
గానవచ్చెడు వాక్యములకు ద్వైతపరముగ నర్థము చెప్పి యత్ని చెను
'అద్వైత పరముగాఁ గానవచ్చెడు వాక్యము లీశ్వరుని యైశ్వర్యాద్వైతమును
బోధించు గాని, జీవా శివా ద్వైతమును బోధింపవు; అట్లర్థము చేయుట కప్పు.
(52) సర్వము శివుడనఁగా, సృష్టియ. దలి యన్నియు నతని యధీరమని యర్థము.
(53) అని యీ తమ వాదించి యున్నాడు 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమునకు
మధ్యమతస్థలు 'అస్యత్వమసి' యని యర్థము చేయుట మన మెఱుంగదుము,
పండితుడీ యర్థమునే యీ క్రింది పద్యమునందు జెప్పెను: *

క. జీవుడు శివుడను వాక్యము, భావింపగ నైక్యమునకు బ్రతిపాదక మే
జీవుండనఁ బశుభృత్యుడు, గావున నీవాఁడ వేఱుగ దనుట శివా
(40)

కావున, నీలకంఠ శివాచార్యులవారు విశిష్టాద్వైతి యైనను బండితుడు
మాత్రము ద్వైతియనియే చెప్పవలయును.

ఈ గ్రంథమునందు శివభక్తి మహిమ యెక్కువగ జెప్పబడియున్నను,
నిండఁ గొన్ని విశేషములు గలవు. భర్త శివ భక్తుడు కానియెడల భార్య
వాని విడిచివేయవలయు; దోషములేదు (231-237) అనసూయ నాలాయని
యను మునిషక్తులిట్లు చేసి శివునిచే వరములు వడసిరి (234) శివనింద చేయు
గ్రంథముల గాంపవలయును. తద్గ్రంథ కర్తల జాపవలయును. శివ నిందకుని
జంపినను, నా ప్రయత్నమునకు జచ్చినను ముక్తివచ్చును (247-280).

* మల్లి కార్జునుడు 12వ శతాబ్దము వాఁడు. మధ్వరాయఁడు 13వ శతా
బ్దము వాఁడుకావున, 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమునకు 'అస్యత్వమసి' (వాని
వాడవు) అని యర్థము చేయుట మధ్వరాయలే పండితుని యొద్దనుండియో,
యీ మ ము వారినుండియో గ్రహించి యుండును. మధ్వరాయలనబడు
నానంద తీర్థుఁ కాళము కొలుకు జూఁడుడి, Dr Bhandarkar's Vaishna-
vism. P 50

ఇట్లు శివ నిందకులఁ జంపవచ్చునని యీ గ్రంథమునఁడు జెప్పినను, బసవ పురాణమునఁడుఁ గొందఱు భక్తులు భవులను జంపిన్న కథలున్నను దరువాతి పీఠశైవుకిట్టి యమానుషకృత్యముల నొప్పినవారుకారు. కర్మాట దేశమందలి యబ్రహహ్మణులగు లింగాయతులేమి తెలుగు దేశమందలి బ్రాహ్మణులగు నారాధ్యులేమి శ్రభుత్వమువారిచే విక్కిలి శాంత ప్రియులయినవారఁ గ నెచఁడుచ న్నారు. కావున నీ బోధ నుత్తర కాలీనులైన శైవులంగీకరింప లేదనియే చెప్పవలయును.

శివునికొఱకు మృతినొందువానికి దినవారములు మొదలయిన ప్రేత క్రియలు చేయఁగూడదు వాని పుత్రతాడులకు సూతకము లేదు.* వాని చాపు న్న యందఱును బండుగ చేసికొనవలసినది (281-283)

215-వ పద్యము మొదలు 222-వ పద్యము వఱకు శివ నిర్మాల్యము భుజింపవచ్చుననియు, దానిని శివ దీక్షితుడు తప్ప నితరులు భుజింపఁగూడదనియు జెప్పబడియున్నది ఇతర శైవ గ్రంథములలోఁగూడ నిందును గుఱించి విశేష ముఁ జెప్ప యుండును. ఇందుకఁ గారణమేమనగా శివుని నై వేద్యము నిర్మా ల్యమునైయు, భుజింపఁగూడదనియు స్థాపన యభిప్రాయము. అందుచే వారు శివాలయములలోని కొబ్బరి మొదలయిన ప్రసాదములఁగూడ భజింపరు. ఇట్లు శివునకు నై వేద్యము చేసిన వస్తువు నన్యము భజింపఁగూడదన్న యూహ జను లు గల్గి డి. దానిని ఖండనచేయుటకును, శివునకు నర్పింపనిది యేవస్తువును భజింపఁగూడదని స్థాపించుటకును నీ ప్రకరణము వ్రాయబడినది. లి గధారులు లి గమునకు నై వేద్యము పెట్టనిది యేవస్తువును భుజింపరు, తుదకు మందు నై వేద్యము పెట్టి భుజింతురు. కోడఱింకొక నియమము కలదు ఒక్కసారే కావలసి యభిజనపదార్థములు వడ్డి చుకొనియెదరు. రెండవసారి వడ్డించుకోనరు. నై వేద్యము పెట్టిన పదార్థమంతయు భుజింపవలయును. శివునకు నై వేద్యమైన పదార్థము లింగధారులు దప్ప యితరులు భుజింపరాదు. ఈ యాచారముల కన్నింటిని నై నిచూపిన పద్యములలోని బోధయే మూలాధారము.

* ఆరాధ్యులలో నిప్పటికి నొక విధముగ సూతకమును బాటింపరనియే చెప్పవచ్చును వారు సూతక దినములలో నితర లనుడి విడిగానున్నను, ఆ దిన ములలో సంధ్యావందన శివపూజాదికమును మానరు. ఎప్పటివలెనే చేసికొని యెదరు. స్త్రీలును రజస్వలయైన దినములలోను, బురిటిలోను శివపూజను జేసి కొనియెదరు. అట్లేలయని యడగ, యజ్ఞదీక్షితునకు, నాశోచము వచ్చిన యెడలఁ గర్మ విడువడు. అట్లే చేయవలయునని చెప్పుదురు.

పై శివతత్త్వసార పీఠికలోని యశములే, బసవపురాణ ప్రథమ ముద్రణ మున గైకొనబడినవి- శివతత్త్వసార పీఠికకన్న బసవపురాణ పీఠికయే సాహిత్య విమర్శకులను, మత సంప్రదాయజ్ఞులను పొచ్చుగా నాకర్షించినది- మతము నకు సంబంధించిన సాహిత్య గ్రంథముల నెంత జాగరూకతతో విమర్శింపవలెనో, ఆ విషయము తెలియజేయుటకు నొక్క సందర్భమును విస్తరించుచున్నాను-

పై మత సంప్రదాయములు- అను శీర్షికలో- "లింగధారణ యును గూర్చి యీ గ్రంథమున చెప్పటకు చెప్పబడియుండలేదు" అన్న వాక్యము తన్మతానుయాయుల విమర్శనమునకు పాత్రమైనది- ఆ విమర్శన గావించిన వారు సామాన్యులుగారు- కైవాగమ పారదృశ్యులై, ఆరాధ్య సంప్రదాయ ప్రవర్తకులతో నగ్రగణ్యులు, ముఖ్యతములగు శ్రీమహాపాధ్యాయ ముది గొండ నాగలింగ శాస్త్రిలుగారు- వారు తమ పత్రికలో* నీ విషయమై అయిదు ప్రమాణములను జూపుచు, సత్యసమ్మతమగు సిద్ధాంతము నొనర్చిరి-

1) శివతత్త్వసార మసంపూర్ణగ్రంథము- అట్టి యసంపూర్ణగ్రంథములో నిది లేదనుట న్యాయపద్ధతి గాదు-

2) పండితారాధ్య చరిత్రమున పండితుడు విభూతి రుద్రాక్షలు ధరించి- లింగార్చన చేయు సమయమున- బసవని యొద్దనుండి భక్తులు వచ్చిరి- లింగధారణ లేనిదే లింగార్చనచేయుట యసంభవము- ఆ లింగధారణ దీక్షయే శివ దీక్ష- పండితారాధ్య చరిత్రలో ఈ ప్రకరణమునకు దీక్షాప్రకరణమని యిందు వలన కలిగినది.

3) బసవపురాణమున కరస్థలి సోమనాథయ్య పండితారాధ్య కృపా సముద్గతుడు- అని కలదు- గురుహస్త సంజాతుడు అని దీని యర్థము- లింగధారణలేనిదే యిట్లు చెప్పుట దుస్సాధ్యము.

4) ఈ గ్రంథమున నిట్లు గలదు.

"జంగమ లింగంబగు భక్తుంగని పూజింపడేని గోటివిధములన్
లింగార్చన చేసిన వృధ
జంగమ ముత్తముగాగ స్థావరమునకున్.

* కైవరహస్యబోధిని- సం. 5. సం. 1. 1-61 పుటలు-

అను పద్యమున మహేశ్వరుని జంగమలింగముగా బూజింపవలెనని యున్నది. ఇచ్చట మహేశ్వరునికి, లింగధారణము లేనిచో వానిని పూజించుట యెట్లు? లింగధారణయున్నందువలననే నాతడు జంగమలింగము మనుష్యరూపమున చరించుచున్న లింగము-శివుడు- అయ్యెను. ఇదియు లింగధారణ కలదని స్పష్టము చేయుచున్నది.

5) వీని యన్నింటికన్న పరమ ప్రమాణమైనది.

“కుసుమ శరారీ ! శివలిం

గ సమేతులు దక్కఁ బొందగా నొగినిర్మా

ల్య సుఖంబని బండ్లారువు

బసవన విసమె త్రిత్రావి బ్రదుకడె రుద్రా.

అను పద్యము- ఇచ్చట లింగసమేతులు అనఁగా లింగధారులనియే కాని- వేఱొక యర్థమురాదు-

ఈ విమర్శన మిప్పటికి రమారమి నలువదేండ్లు క్రిందటిది- ఈ తరువాతి మఱికొన్ని ప్రమాణములను నేను సేకరించితిని.

క్రీ. శ. 1242లో నున్న యథావాక్కుల యన్నమయ్య సర్వేశ్వర శతకము నందిట్లు గలదు.

కమనీయంబగు సర్వ తీర్థములు లింగంబున్నచో మూర్తిమం

తములై యొప్పుచునుండు లింగమును తాత్పర్యంబుగా భక్తి గా

త్రములం దెప్పుడునుండుగాన మదిలోఁ దత్త్వార్థమూహింప తీ

ర్థములం దెల్లను దివ్యతీర్థము భవద్భక్తుండు సర్వేశ్వరా- 25

పండితారాధ్య చరిత్రలోగూడ లింగధారణమునుగూర్చి చెప్పబడలేదు- అట్లుచెప్పు నావశ్యకతలేదు- పండితుడు లింగార్చనసేయు ప్రకరణమునకు “దీక్షా ప్రకరణము” అని నామకరణముచేయుటయందే. యీ యర్థమిమిడియున్నది- లింగధారణ దీక్ష లేనిదే- లింగార్చన సేయుట కర్హతయేలేదు- ఇదిగాక, పండితారాధ్య చరిత్ర కావ్యము- అందులో కేవల మతసాంకేతిక ప్రాధాన్యములగు విధివిధానములను వర్ణించుట కావ్యాపకర్షపాతువు- ఇందుచేతనే-

సోమనాథుడు లింగధారణ దీక్షాఫలమైన- లింగార్చన వివరించి యా విధానము దెలుపు వేరు ప్రకరణమునకు జెట్టియున్నారు-

తెలుగు సాహిత్యములో లింగధారణ దీక్షావిధానమును తూచా తప్ప పండ తెలిపెడి కృతియొకటి గలదు. అది యుద్భటారాధ్య చరిత్ర- మహాకవి తెనాలి రామలింగనికృతి- ఇ దుద్భటుడు మంజుభోజునికి దీక్ష యొసగు సందర్భమున మూడవ యాశ్వాసమున సీలింగధారణా విధానమంతయు వివరింపబడి యున్నది. మత సంప్రదాయక గ్రంథమైనను ఇందలి కవితాశైలియు రసవంత మైనది-*

తెనాలి రామలింగకవి కృతిశైవ మతసంప్రదాయమునకు సంబంధించిన కథావస్తువుగలదైనను, నది సాహిత్యలోకమున, సాహిత్య కావ్యముగానే ప్రచారము గాంచినది- దీనివలన- మనము, మన సాహిత్య గ్రంథములను విమర్శింప వలసివచ్చినప్పుడు మతసంప్రదాయ పరిజ్ఞానమొక యావశ్యకమో స్పష్టపడుచున్నది-

తెనాలి రామలింగకవియే తెనాలి రామకృష్ణుడైనాడు. ఆయినను, నాతని పాండురంగమహాత్మ్యమే విమర్శకులందఱు పాటించురు. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రయూను తలపెట్టరు- ఒక కవి కవితాతత్త్వము నిరూపించునప్పుడాతని గ్రంథములన్నింటి కూలంకష పరిశీలన మావశ్యకము- మన సాహితీ విమర్శల యందవ్యవస్థ కిదియొక నిదర్శనము,

కృ త జ్ఞ త

ఈ శివతత్త్వసారమును పరిష్కరించి, పీఠిక వ్రాయుమని నన్ను నత్యంతము ప్రోత్సహించిన శివయోగి విద్వాన్ భాషాప్రవీణ ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రిగారికిని, శివశ్రీ డాక్టరు శ్రీ ముదిగొండ మల్లికార్జునరావుగారికిని, శివశ్రీ శ్రీ చాగంటి శంకరశాస్త్రిగారికి నామనఃపూర్వక కృతజ్ఞతాంజలుల నర్పించుచున్నాను-

* ఈకృతి ముదిగొండ వంశీయులగు వారికెల్ల ముఖ్యమైన గ్రంథము ఆ వంశీయులకు మూలపురుషుడగు ఉద్భటారాధ్యుని చరిత్రమును దెలుపు హృద్యమైన పద్యకావ్యము- నలుబదేండ్లకు పైగా ముద్రితమైన యిది నేడు లభ్యముకాలేదు- తక్షణమే పునర్ముద్రణము చేయదగినది.

అందఱి కన్న మిన్నగ నాదినుండియు, నీ గ్రంథ ప్రకటనకై యఖిల
మించి, దీని నీనాడు వెలుగులోనికి దెచ్చి యాంధ్రసాహితీలోకమున కర్పించిన
మహోదారులు— శ్రీకృష్ణావళి : ధీపతులు శివశ్రీ ముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్య
శర్మగారు— వారికి సర్వదా కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను.

శ్రీ శర్మగారి మూలముగా నాంధ్ర శైవవాఙ్మయమునకు నింకను
నెంతయో యభ్యుదయము చేకూరినట్లున్నది.

ఒకప్పుడు ముద్రితములై నేడు లభ్యముగాకయున్న ఉదృఢతారాధ్య
చరిత్రము, పండితాచార్య చరిత్రము మున్నగు సుదగ్గంధములను, శ్రీ శర్మ
గారిశ్లే సుసంస్కృతములుగా బ్రకటించి ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రపంచమున శైవ
వాఙ్మయబోధి యఖండముగా దీపిండునట్లు చేయుదురుగాక !

నా యజ్ఞతచేతనేమి, యితర కారణములచేతనేమి, యిందు పెక్కు
దోషము లుండవచ్చును. గుణగ్రహణపారీణులైన విద్వాంసులు వానిని దెలిపి
నచో ద్విగీయ ముద్రణమున సవరించెదనని విన్నవించుచున్నాను.

ఇతి శివమ్

—నిడుదవోలు వెంకట—

-: శ్రీ శివ :-

శివ తత్త్వ సారము

(కంద పద్యములు)

శ్రీపతి వాక్పతి ముఖ్యమ

హా పురుషులు ¹నెరఁగనోప - రతి వాఙ్మనస

వ్యాపారమైన నీ నిజ

రూపము నే నిట్టిదని ని-రూపింతు శివా !

1

ఒందంగ శివుని తత్త్వం

బందఁగ విజ్ఞానమే క-మజమణు చరమా

నందం బనియెడుఁగాని య

నిందితముగ నిట్టిదనఁగ - నేరవు శ్రుతులున్.

2

ఇది గా దది గాదని యెడి

మొదలఁ బృథివ్యాదులైన - మూర్తుల నెల్లం

జదువుచు శివు నిన్నెఱుఁగక

వెదకుచు నున్నవి సమస్త - వేదాంతములున్.

3

1. బ్రహ్మ విష్ణువు మొదలగు మహాపురుషులకు. మనస్సుకు మాటలకు నందరాని శివస్వరూప మిట్టిదియని చూపెదను.

2. వేదములు శివునితత్త్వ మనేకరీతుల నున్నదనిచెప్పుచున్న వేగాని యాతత్త్వ మిదియని స్పష్టముగా చెప్పజాలవు.

3. వేదాంతములును, నిదమిద్దమని నిర్ణయింపలేక, శివునిగూర్చి తెలిసికొనుట కింకను మార్గములు వెదకుచున్నవి.

1. నెఱుఁగ. ము. ప్ర. నెరఁగ. వ్రా. 1వ.

(1)

వాడేమి “యశంతావై
 వేదా”యను వేదములు ²వి-విధ వివరములున్
 వాడికి వెదకెడి నన్న మ
 హా దేవా ! నిన్నెఱుంగ - నన్యుల తలమే ?

4

నీ మూర్త్యాత్ముల నీ వని
 ప్రేమముతోఁ గొలుతురెంత - పెద్దలు నీ త
 త్త్వా మేయ కూప మెఱుగుట
 సామాన్యము ³గాఁగఁజేసి సర్వానందా !

5

హరి సరసిజభవులాదిగఁ
 భరమ మునీంద్రులకు నెఱుంగ - భరమగు నీ ని
 ర్భర భూరి మహిమవొగడఁగ
 నరులెంతటి వారనాథ - నాథ ! మహేశా !

6

స్తుత నిజ గుణ కథనమునకు
 సతిశయ గుణ కథన⁴మంద్రు - రన్నిజ గుణ సం

4. అశంతములైన వేదములు, వానియర్థ వివరణలు, శివునెఱుంగుటకు తమలో
 తాము వివరములు చేయుచునేయున్నవి.

5 తత్త్వాతీతమైన శివస్వరూప మెఱుగుట కలివి కాదిది. కావున పెద్దలు
 శివుని యష్టమూర్తులగు, వృథివి, జలము, తేజము, వాయువు, అకాశము,
 సూర్యుడు, చంద్రుడు సోమయాజి అను వానిని నేవించురు.

6 బ్రహ్మ మహామునులు మొదలగువారికే శివుని మహామహిమ స్తుతించుట
 కలవి కానిది - అట్టియెడ మానవులాస్తుతి కెంతమాత్రము సమర్థులుకారు.

2. యవిర వివరములన్

3. గామిఁజేసి. ము. వ్ర.

4. పంచమస్తోత్రము

గతి మున్నెఱుగక శివ ! భవ

దతిశయ గుణకీర్తి సేయ — నలవియె రుద్రా !

7

స్తుతియును నిందయు లోక

త్రితయంబున నీకు లేమి — దెల్లంబగుటన్

మతిఁదమకుఁ గృతార్థత్వ

ప్రతిపత్తికి మిమ్ము జనులు - బ్రణుతింతు రజా !

8

ఓడక నినుఁ బొగడఁగ నా

యీడగుఁ గాదని తలంప-కే వేదుఱనై

చూడవె పొగడెద ననియెడు

వేడుక కారణముగాఁగ - వెఱవక రుద్రా !

9

నే నొక నికృష్ట మనుజుఁడ

మానస వచనాతిదూర — మహానియ్యమహ

త్వానంద ! నిన్నుఁ బొగడఁగ

నే నెంతటివాఁడ సుర ము-నీంద్ర వరేణ్యా !

10

పన్నుగ లజ్జింపక శివ !

నిన్నే బొగడెదననంగ - నేర్తునే దేవా !

-
7. శివుని నిజస్వరూప గుణములను గ్రహింపకయే, ఆ శివతత్త్వమును గొప్పగా కొనియాడుట యసాధ్యము.
8. స్తుతి నిందలు నీకు లేకపోవుటచే, తమ్ము కృతార్థులునుగా చేసికొనుటకు జనులు మిమ్ము నుతియింతురు.
9. నిన్ను పొగడుటకు నా కలవికాదు. అది వెట్టితనమే. అయినను నిన్ను పొగడెదనని వేడుకయే నిన్ను స్తుతించుటకు పురికొల్పినది.
10. నేనొక హిసమానపుడను. మనస్సునకు, వాక్కున కందరాని మహాత్త్వము గల నిన్ను పొగడుటకు నేనెంతవాడను.

ననియెద. ము. ప్ర. నిత్య. ము. ప్ర. నిత్య. ప్రా. ప్ర.

విన్నపము వినుము సకల జ

గన్నాక్ష ! యనాథ నాథ - కరుణాంబు నిధి !

11

దురిత హరమనియు శుభములు

పొరకొను ననియును దలంచి - దురితారి ! భవ

చ్చరణాబ్జ భక్తిలలనా

పరవశ భావమున నిన్నుఁ బ్రణుతింతు శివా !

12

గతదేహేంద్రియ నిత్యా

స్వతంత్ర సర్వజ్ఞ విమల - సర్వై గతై కా

వ్రతిమ సదానందాత్మక

మతి సూక్ష్మము నీ స్వరూప - మతిలోక శివా !

13

సర్వేశ్వర ! పట్టింశ

త్పర్వోపరిగత జగత్ప్ర-భవ హేతు జగ

న్నిర్వాణ సోమరూప మ

ఖర్వ మహత్త్వంబుఁ బొగడఁ గడునరిది శివా !

14

11. అట్టి లోకోత్తరుడవైన నిన్ను పొగడుటకు నేను లజ్జింతును. కాని నాది పొగడ్తకాదు- అది విన్నపము మాత్రమే.

12. నిన్ను స్తుతించుటచే శుభములు గలుగును. నీపాదభక్తి భామిని పార వశ్యభావమున నిన్ను పొగడెదను.

13. ఇందు శివుని సూక్ష్మస్వరూపము వివరింపబడినది.

14. శివస్వరూపము పట్టింశ తత్త్వములు- అనగా ముప్పదియాలు తత్త్వములకు వైమెట్టున నున్నది. అవి, వృథివి, వ్రక్పతి, బుద్ధి, అహంకారము, మనస్సు, శ్రోత్రము, త్వక్కు, చక్షువు, జిహ్వా, ఘ్రాణము, వాక్కు, పాణి, పాదము, పాయువు, గుహ్యము, శబ్దము, స్పర్శము, రసము, గంధము, ఆకాశము, వాయువు, వహ్ని, జలము, మాయకాలము, నియతి, కలి, రాగము, పురుష, సదాశివ, ఈశ్వర, శుద్ధవిద్య, రూపము.

సరసిజ భవ సరసిరుహా

దరులకు సటమీది మూడు - దానధికము ము

వ్వరు నియమకారు లవ్వా

రరిది జగత్కర్త లాధ్యు-లతి మహిము లజా !

15

శ్రీమత్సదా శివేశ్వర

నామ భవద్దామముల మ-నంబునఁ దలఁపం

గా మఱి వాక్కునఁ బొగడం

గా మాకలవియె సమస్త - కామాతీతా !

16

సర్వేశ్వర : కావున భవ

దర్వాచీన స్వరూపుఁ - డనఁదగు శ్రీ మ

త్పర్వత పుత్రీ పతి మ

ద్గీర్విభవము శక్తికొలఁది - గీర్తింతు శివా !

17

షష్ఠ్యంతములు

జయమగు వేదంబులకును

జయమగుఁ బంచాక్షరికిని - జయమగు నిట లా

శ్రయమగు భసితంబునకును

జయమగు మాహేశ్వరులకు - సంతతము శివా !

18

జయమగు శివ మార్గమునకు

జయమగు శివ సంహితలకు - జయమగు గ్రీడా

15. బ్రహ్మ విష్ణువు జగత్కర్తలుకారు. రుద్రుడు, మహేశ్వరుడు - సదాశివుడు అను వారు మువ్వురే జగత్కర్తలు - నియమకారులు.

16. సదాశివేశ్వరాది నామములు - మనస్సులోదలచి, పొగడుట కలవికాదు.

17. పార్వతీ పతి స్వరూపమును మాత్రమే నాశక్తికొలఁది కీర్తింతును.

18.

మయులగు ప్రమథ గణములకు

జయమగు వేదాది ధర్మ - చరితులకు శివా !

19

శివమగు ధార్మిక నృపులకు

శివమగు గో బ్రాహ్మణులకు - శివమగు మఱియున్

శివ నిందా విరహితులకు

భువనత్రయ జనులకెల్లఁ - బుణ్యంబు హారా !

20

పశు పాశ పతి జ్ఞానము

జ్ఞానము పశుపాశపతి

జ్ఞానమయుని యల్లెఱుంగఁ - జాలని జడు ల

జ్ఞానులు వారల తత్త్వ

జ్ఞానము లజ్ఞానములు వి-చారింప శివా !

21

పతి రుద్రుఁడు పశువుల కని

శ్రుతి చెప్పుచు నునికిఁ జేసి - రుద్రుఁడు పతి త

క్కితరులు పశువులు పొమ్మని

మతిలో నెఱిఁగితి శ్రుతి ప్ర-మాణమున శివా !

22

క పూని యతద్గుణ సంవి

జ్ఞాన బహుప్రీహి మాన్వఁ - జనుదెంచిన యణ్

19.

20.

21. జ్ఞానమనగా పశుపాశపతి జ్ఞానము - ఇది తెలియనివా రజ్ఞానులు - వారి జ్ఞాన మజ్ఞానము.

22. వేద ప్రమాణమువలన, పతి రుద్రుడు, తక్కినవారెల్ల పశువులని తెలియ దగినది.

మానిత షష్ఠీ తత్పురు

షానూన సమాస మెఱుంగ - రజ్జులు రుద్రా !

23

జీవు లనేకులు పశువులు

భావింపఁగఁ బ్రకృతి వికృతి - బంధము పాశం

భావృతములనం బశువులు

నీ వా రెంటికిని బతివి - నిరుప మహేశా !

24

పశు పతియ పాశములఁ దన

పశువులకును బంధమోక్ష పద్ధతి సేయం

గుళలుఁడుగా కవి యొరులకు

వశవర్తులె ? నేర్పు గలదె వారికి రుద్రా !

25

పశువులట ! జీవరాసులు

పశు పాశంబులకు నీవ పతివఁట ! శివ ! నీ

23. అతద్గుణ సంవిజ్ఞాన బహుప్రీహి మాన్వ- మాన్వబిడునది పాశము బద్ధపశు అనునది యిట్టి సమాసము - బద్ధాః పశవః వీనసః అని విగ్రహము - ఇది పాశమునకు విశేషము.

ఆణ్మానిత షష్ఠీ తత్పురుషామాన సమాసము. - పశూనాః పతిః పశు పతిః (షష్ఠీ తత్పురుషము) పశు పతేరిదంపాశు పతం - (పశుపతి + అణ్) పాశు పత వ్రతముచేత బద్ధ పశుత్వ విశిష్టమైన వైహిక పాశము తెగును.

కొందఱు పశుపతి శబ్దము బహుప్రీహి సమాసముగ చెప్పెదరు కాని యది షష్ఠీ తత్పురుష సమాసము. చూడుడు. సోమనాథ భాష్యము. ౧౮౮ ప్ర.

24. జీవులు పశువులు. ప్రకృతి వికృతి సంబంధము. పాశము శివుడా రెండింటికి పతి.

25 పశుపతియే, పాశమువలన తన పశువులకు బంధ మోక్షములను చేయ సమర్థుడు. ఇతరులకట్టి సామర్థ్యము లేదు.

వ శరణ్య మనంబకు దు

ర్వశభవ పాశములు తెగక — వచ్చునె యెందున్.

26

బ్రహ్మోక్త సమస్త హరి

బ్రహ్మది పిపీలికాంత — పశువుల కెల్లన్

బ్రహ్మోపేంద్రయశోహర

బ్రహ్మేశ్వర రుద్రనీవ — పతి పతిలోకా !

27

వేదోక్త మార్గమున న

త్యాగరమున నిన్నుఁ గొలిచి — యప్పశువులు నీ

చే దేహ పాశ బంధ

చేదంబున ముక్తులగుట — సిద్ధము రుద్రా !

28

గోపతి కృతమున భవ పా

శాపేతములై న పశువు-లట్ల భవత్ పా

శాపేతులై న పశువులు

ప్రాపింతురు మోక్ష సుఖము — పశుపతి నీచేన్

29

త్రిమలకృత దుఃఖ సంసా

ర మహాబ్ధి నిమగ్న జీవ-రాసులు నీ యు

26. జీవరాసులు పశువులు — పశు పాశములకు నీవే పతివి. నిన్ను శరణం
చొచ్చిన గాని యాపాశములు తెగవు

27 వేదోక్తమైన — బ్రహ్మ మొదలు పిపీలి కాంత వర్త్యంతముగల జీవము
లకు శివుడే పతి.

28. వేదములలో చెప్పబడిన రీతిని శివుని గొల్చిన పశువులకు దేహ పాశ బంధ
ములు వీడి ముక్తి పదము లభించును.

29 గోపతివలన పాశము వీడిన పశువులవలె నీ పాశము వీడిన పశువులు,
మోక్ష పదవి నందెదరు.

త్తమ కారుణ్య వశంబున
విముక్తులై నీవపోలె - వెలుగుదురు శివా !

30

అద్వైత మత ఖండనము

జ్ఞాన జ్ఞేయ జ్ఞాతృని
దానత్రయమునబాధి - తప్రత్యయమై
నానాగతి నవగతమగుఁ
గాన జగద్భేద మెన్నఁగా సిద్ధ మజా !

31

భేదము దృష్టా దృష్ట ని
పాదకమై వైదికోక్త - పథ దర్శన సం
పాదన సమర్థ మగుటను
భేద మదర్శనము ప్రమితి - పిండితము శివా ?

32

భేదము సిద్ధంబగుడు వి
భేదక సిద్ధియగుఁ దద్వి - భేదక సిద్ధిన్
వేదోక్త కర్మ దశలం
దాదరమగుఁ దత్ఫలప్ర - దారాధ్య గతిన్.

33

ఆరాధ్యుడై న యీశ్వరు
నారాధించుటయ స్వర్గ - మపవర్గము ధా
త్రీరాజ్యాది సుఖంబులు
బోరన గర్మాను రూప - ముల జచుల-కగున్.

34

30. సంసార దుఃఖములలో మునిగి యున్న జీవరాసులు. నీ దయవలన
నీవలెనే యొప్పుచున్నారు.

31

32. ప్రమితి - యథార్థ జ్ఞానము

(2)

ప్రత్యక్ష జగద్భేదము

సత్యంబై తోచుచుండ - శబ్దంబునఁ ద

త్ప్రత్యక్ష బాధ యగునని

యత్యనుచితవృత్తి నడుతు - రదై వ్వుతు లజా !

35

అమరఁగఁ బ్రపంచ మిథ్యా

త్వమ సెప్పెడు వాచి మున్ను - దానికి సద్బా

వము దానెఱుఁగక మిథ్యా

త్వ మనాశ్రయ మెట్లు జెప్పఁ - దలపోయు శివా !

36

మానము చేత గృహీతము

గాని ప్రపంచమొఱుంగఁ - గడు దుర్ఘటమౌ

మాన గృహీతము తథ్యమ

తా నెన్నఁడు మిథ్యగాదు - తలపోయు శివా !

37

ఉత్తర శుక్తి జ్ఞాన ని

వృత్తంబగు శుక్తి రజిత - వేదనము క్రియన్

వృత్తజగద్భేదము చెడు

నత్తఱి నదై వ్వుతు లెన్న - రండు మహేశా !

38

నిర్వచనీయము లేక య

నిర్వచనీయంబు గలదె ? నిర్వచనీయా

నిర్వచనీ యోత్పత్తి న

సర్వాద్వైతంబు చెడదె - సర్వానందా !

39

జీవుఁడు శివుఁడను వాక్యము

భావింపఁగ నై క్యమునకుఁ - బ్రతిపాదక మే

జీవుఁడు నీ పశుభృత్యుఁడు

గావున నీ వాఁడవేఱు-గాదనుట శివా !

40

జీవునకు బంధ మోక్ష ద

శావస్థలు గలవు నీకు - నవిలే వగుటన్

జీవునకు నీకు నై క్యము

భావించుట ముఖ్యవృత్తి - బాధకము శివా !

41

పరమేశ్వర్య! నీకును మఱి

పరమక్లేశాత్ములైన - పశు జీవుల కం

తరము మహాధాత్రీధర

పరమాణుల యంతరంబు - భావింప శివా !

42

ఆత్మ నిరాకారుం డని

యాత్మన మది వెండి జగ దు - పాదానముగా

నాత్మీయ బుద్ధిఁ జెప్పెడి

యాత్మాద్వైతులు విమోహి - తాత్ములు రుద్రా !

43

మాతయు మానము మేయము

బ్రాతిగ మిథ్యయని పల్కు - పాతి కులాత్మా

ద్వైతులు ప్రమాణ శూన్యులు

నీతి యెఱుంగుదురె తత్త్వ - నిర్ణయముశివా !

44

తనకంటె వేఱ యీశ్వరుఁ

డన లేడని పలుకు నట్టి - యద్వైత విమూ

ఢునకును లోకాయతునకు

వినఁగా భేదంబు గలదె - విష్ణువరేణ్యా !

45

ఏన పరమేశ్వరుఁడ న

జ్ఞానంబున నిన్ను నెఱుఁగఁ - జాలన యను వి

జ్ఞాన విహీనాత్ముల (చెడు)

పానలు వో విడిచి నిన్నె - భజియింతు శివా !

46

జ్ఞాన స్వరూపుఁ డీశ్వరుఁ

దేని వితర్కింప నట్టి - యీశ్వరునకు న

జ్ఞానము దొరకొనఁ దని తా

ర్కాణఁ బదియేల సేయ - రద్వైతు లజా !

47

తా రద్వైతులు సచ్చి

త్కారణ సర్వజ్ఞ సర్వ - గత నిత్య నిరా

కారుఁడని చెప్పి వెండియ

కారణమ యవిద్య నీకుఁ - గల్పింతు రజా !

48

కలదన నోషక లేదని

పలుకఁగ నేరకయు మూక - బధిరులక్రియ ని

మ్ముల నద్వైతులు తమతో

పల వగతురు భువనభిన్న - భావమున శివా !

49

అరాధ్యుం డారాధకుఁ

డారాధక మనఁగ లేని - యద్వైత దురా

చార కృత సర్వ జూన్యా

కార స్థితి నేమిసేయఁ - గావచ్చు శివా !

50

పాతకము సకల వాస్తవ

జాత నివాసంబు సర్వ - సంకర మాత్మా

ద్వైతంబనఁగా జగదు

త్పాతకము దొరకొనునె యిట్లు - పరమానందా !

51

నిత్య మహాజన దూష్యము

ప్రత్యక్షాది ప్రమాణ - బాధా బాహ్యం

బత్యనుచిత మద్వైతము

కృత్యా కృత్యాది శూన్య - కీటకము శివా !

52

అద్వైతమ్ము పురాతన

విద్వన్మునివరుల కెల్ల - విద్విష్టము సా

క్షాద్వేదోక్తము గామిని

సద్విద్వద్వైతులకు న - సహ్యంబు శివా !

53

ప్రాజ్ఞులు వేదజ్ఞులు లో

కజ్ఞులు చేకొండె గత శి-ఖా గాయత్రీ

యజ్ఞోపవీత నాస్తికు

లజ్ఞులు చేకొండ్రుగాక - యద్వైత మజా !

54

స్వేచ్ఛాచారులు మిథ్యా

విచ్ఛేదన వేద శాస్త్ర - విప్లవ వాదుల్

ప్రచ్ఛన్న దోషు లజ్ఞా

నాచ్ఛాదిత దుష్ట చిత్తు -ల ద్వైతులజా !

55

కమలాక్ష కమల గర్భ

ప్రముఖాఖిల సురలు మునులుఁ - బాశుపతులు భ

స్మమయాంగ జటారుద్రా

క్షమాలికా ధరులు కాని - కారద్వైతుల్

56

54. గతశిఖా గాయత్రీ యజ్ఞోపవీత నాస్తికులు - జుట్టును గాయత్రీ మంత్రమును, జందెమును వదలి నాస్తికులైన వారు - లింగధారులలో సన్న్యాసులు లేరు - ఇందద్వైత సన్న్యాసులు నిరసింపఁబడిరి.

పాతక యధేష్ట దుష్ట

వ్రాత జగద్విప్రలంభ - వాదమ కా క

ద్వైతము శిష్టవ్రాత గృ

హీతమె కలికాల కలుష - హేతువ కాదే!

57

మున్నద్వైత వ్యామో

హాన్నతిని సనత్కుమారుఁ - డుష్ట్రంబయ్యెన్

మన్నింపక దూర్జటి నని

యెన్న నివినరయ్య నంది - కేశ్వరు చేతన్!

58

ప్రీతిం దన కూతున క

ద్వైత మహా మోహయుక్తి - వనజజుఁ డతికా

మాతురుడైఁ తెళ్ళఁడె వి

ఖ్యాత మృగవ్యాధ రుద్ర - కరళర నిహతిన్.

59

వెండియు నభేదమతిఁ గన

కాండజుఁ డీశ్వరుడనేన - యనవుఁడు సద్యః

ఖండిత పంచమ శిరమును

రుండలబుగఁ జేసెఁ గాల - రుద్రుండతనిన్

60

ముందటి జలజాసన త

న్నందనులన చెప్పనేల - నాస్తిక్యము మై

నెందఱు సెడ రద్వైతులు

కొందలమున దుష్ప్రబోధ - కుత్సిత వృత్తిన్.

61

నీ యైశ్వర్యాద్వైత మ

నీయద్వైతమని దుర్వి - నీతులు కొందఱ్

పాయక వేదాంతాభి

ప్రాయముఁ గడుఁ దప్పఁ జెప్పి - పరియింతు రజా ! 62

సర్వము నీ యాధీనమ

సర్వేశ్వర ! కాన గుణ వి - చారిత వృత్తిన్

సర్వంబు నీవ యను శ్రుతి

నిర్వాహము బొందనేర్చు - నిత్యానందా ! 63

అద్వైతై క స్థితి నీ

యద్వైతమ గాన యీశ్వరా-ద్వైతము స

ర్వాద్వైత మనఁగ వేలు జ

గద్విపరీతమగు తత్త్వ - గతి గలదె శివా ! 64

ఇది గాదని శ్రుతి చెప్పిన

నది గ్రమ్మటన నీ స్వరూప-మని చెప్పెడి దు

ర్మదులగు మాయావాదుల

చదువులు వోవిడిచి నిన్నె - వదలెద రుద్రా ! 65

మాయావాదుల ముందట

మాయావాదు లఁబె వారి - మార్గముఁ గీడి

62 ఐశ్వర్యాద్వైతము - ఈశ్వరత్వమునకు సంబంధించిన యద్వైతము తనకు సాటివాడు లేనందున గలిగిన యనన్య భావము, అందఱకు దామే యీశ్వరుడగుట వలనను తనకు సమానుడు కాని అధికుడు గాని లేనందు వలనను 'ఒక్కడు' అని చెప్పబడెను గాని జీవుడు ఈశ్వరుడు ఒక్కడు అను సర్థమగుదు గాదు.

స్నేయని యొల్లక రోసి' శి
వాయ నమో' యనుచు నిన్నె వలగొండ్రు శివా ! 66

జగత్కర్తృ విచారము

ఏ నిశ్చయపరుడను నీ
శానుడు నా స్వామి యనుచు - సంతతమును సం
త్రాణగతి స్వామి భృత్య
జ్ఞానంబున నిన్నె గొల్తు - సర్వానందా ! 67

క్షణిక మచేతన మది ని
ర్గుణము జగత్కార్య కరణ - కుశలంబగునే
గణనాతీత మహా గుణ
గణ కృత్య విహీనమైన - కర్మము గలదే ! 68

పరికింప నచేతనములు
పరమేశ్వర మది ప్రధాన - పరమాణ్వాదుల్
పురుషుడు చేతనుఁ డయ్యును
కర మజ్ఞుడు గాన కర్త - కాఁ జాలఁడజా ! 69

అవయవయుతములు గావున
నవీన ప్రముఖంబులగు మ - హాభూతంబుల్
వివిధ వితర్క విచారణ
సవశ్యమును గార్హములు మ - హామహిమ శివా ! 70

66. శిశి - 66 వఱకును అద్వైత వాదము ఖండింపబడినది.

68. (మా శైవులైన) ఆ ప్రఖ్యాతులైన) వాదుల యెదుట = మాయా
వాదుల ముందట.

2. మాయావాదులు - అద్వైతులు.

శ్రీ నాథవంద్య ! కర్తృ వి
హీనంబై యున్న కార్య - మెందును గలదే
కాన జగత్కార్యమునకు
గాన ప్రియ ! నీవ యాది - కర్తవు రుద్రా !

71

కర్మ మచిత్తని కర్తయుఁ
గర్మాధీనుఁ డని విడిచి - కర్మల మొదలం
గర్మ ఫలదాయి నిన్ను న
కర్మాధీన స్వతంత్రుఁ - గని కొలుతు శివా !

72

శ్రుతి బాహ్యంబులు గావున
సతతంబును జైన బౌద్ధ - చార్వాకుల దు
ర్మతములు వట్టక పట్టితి
శ్రుతి సార భవన్మతంబు - సుమతి మహేశా !

73

కమలజ కమలోదర రు
ద్ర మహేశ్వర శాంత్య తీత - తత్త్వాధి పతి
ప్రముఖోర్ధ్వ బిందు నాద
క్రమతత్త్వా ! నిన్ను [నెట్లు] - గని కొల్తు శివా !

74

నె (ఁ) నీన గురు ప్రసాదము -
వ (ఁ) లఁగ జగదేక సకల - వల్లభు డాదిం
గ (ఁ) కంఠుఁడ వేల్పుని ని
న్నె- (ఁ) గితి నీ మహిమ యెఱుఁగ - నేమియు రుద్రా !

75

అండంబులు గావింపను
వెండిఁ బ్రతిష్ఠింపఁ - జె (ఁ) ప - విష్ణ్వదులు ను

ద్దండిత శక్తి సమేతులు

చండిశ్వర వరద ! నీ ప్రసాదమున శివా !

76

కీర్తింపఁగ లోకములకుఁ

గర్తలు విష్ణ్వాదులయ్యు - గా రాది మహా

కర్త భవత్ప్రేరితులై

వర్తిలుట గారణముగ - వారలు రుద్రా !

77

నారాయణాదులకు సం

సారిత్యము దెల్ల మెల్ల - శాస్త్రంబులఁ ద

త్కారణమునఁ దత్కృతము వి

చారింప భవత్కృతంబు - సర్వానందా !

78

ఆర్యేశ్వర ! ఓమ చేసెడి

కార్యము లందెల్ల వారు - కర్తలు గారే

కార్య కరణత్వ మాత్రన

వార్య జగత్కర్తలనఁగ - వచ్చునె వారిన్

79

తన తెగిన తలయు మడిసిన

తనయుని బుట్టింపఁ గావఁ - దారోపని యా

వనజాసన కేశవలకు

జనన స్థితి కర్తృ తాది-శక్తులు గలవే !

80

భవాది శబ్ది వివృతి

ప్రవితత పట్టిం శక్త

త్వ వితానంబులకు నుద్భ - వస్థానం బై

1 వెండియు బ్రతికింప. మ. పా.

80. ఇందువివరించిన పంచమ కిరణంజనమ - వ న్మధ దహనము సూచిత మైనది.

నివుడు రజోగుణ సంగతి

భవుడను నామంబునీకుఁ బరగు మహేశా !

81

మడి-యిల్లు తత్త్వముల వెనుఁ

బడక నిజాజ్ఞా ప్రశస్తి-భావింపఁగఁ జొ

ప్పడు సాత్త్విక గుణ సంగతి

మృదుడను నామంబు నీకు — మేలిల్లు శివా !

82

పరపగు తత్త్వములు జరా

చర వితతులు సంహరింపఁ - జాలిన యతి భీ

కర తామసగుణ సంగతి

హరుడను నామంబు నీకు-నమరు మహేశా !

83

పరమ స్వతంత్ర నిర్మల

పరమానందాత్మ పరమ - భట్టార క ని

స్తర నిస్త్రై గుణ్యా మహా

త్తర రూపంబున శివాభి - ధానం బయ్యెన్

84

జగత్కర్త లక్షణము

పరమ స్వతంత్రుడై, య

క్షరుడై, సర్వజ్ఞుడై వి-కార రహితుడై

కరుణా కరుడై, స్థిరుడై

వరద ! జగత్కర్త యుండ-వలదె మహేశా !

85

పరి విశ్రుత సచరా చర

భరితానేకాండమగు బ్ర - పంచంబులకున్

బరమ స్వతంత్ర శంకర

కరుణా కర నీవ యాది - కర్తవు రుద్రా !

86

భువనోత్పత్తి స్థితి లయ

వివిధ వ్యాపార ముఖ్య - విభుడవు పశుబం

ధవిమోక్ష దతుడవును వ

ర వర ప్రదుడవును నీవె-రాజా భరణా !

87

పరమాత్మ పర బ్రహ్మము

పరమేశ్వరుడనంగనామ-పర్యాయంబుల్

హరునికి మ(ఱీ)యుడత్వాం

తరవాచకములని పలుక-దగదు మహేశా !

88

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము

పరమేశ్వరుడనంగ హరియు బ్రహ్మయును బరా

పర విభులుగారు శాస్త్రము

లరయంగ జీవాత్ము లగుట - నందఱు రుద్రా !

89

పర శబ్దంబున కర్థం

బరయంగ నుత్కర్షమంద్రు - ర య్యుత్కర్షం

బొరులకు గలుగునె శివ ! నీ

కరణి మహాదేవుడొరుడు - గలడే జగతిన్

90

ఖరకర పద్మజ రుద్రాం

బురుహోదర ముఖ్య దివిజ - పుంగవ సచరా

చర భూత నికర పంచా

వరణంబులు గొల్వ నుండు-వాడవు రుద్రా !

91

ఏమని చెప్పుదు శంకర !

నీ మహిమా డంబరంబు-నిఖిలాజాండ

స్తోమములు బ్రకృతి నీ యి

చ్చా మాత్రనె పుట్టునటె య-సంఖ్యాతములై

92

త్రిమలములును రాగ ద్వే

షములును [జన్మంబు] గర్మ - సంస్కారంబుల్

గమనా గమనాదులు నను

సమస్తమును లేవునీకుఁ - జంధాభరణా !

93

పతి సదృశాదిక తాప

త్రితయ గుణత్రితయ జన్మ - మృతి సుఖదుఃఖ

క్షతవృత బంధ [న] మోక్ష

స్తుతి నిందాదులును లేవు - ధూర్జటి ! నీకున్

94

ఓలిన దేవ ! యవిద్యా

కాల కళా నియతి వికృతి - కార్యా కార్యాం

భీలాబాంధవ బాంధవ

మాలా బంధములు లేవు - మఱి నీకు శివా !

95

అంచితమతి నెవ్వరు ని

ర్మించిరె గుంచిత సురలు ని- వృత్త్యాది కళా

పంచక సంచితమైన ప్ర

పంచమునీ యట్ల రుద్ర ! - పరమానందా ?

96

96. నివృత్త్యాది కళా పంచకము-నివృత్తి, ప్రతిష్ఠ విద్య, శాంతి

శాంత్య తీతము, అనునవిశైవుల కళా పంచకము.

వేదాద్యష్టా దశ వి

ద్యాది షహాకర్త నీ మ - హత్త్వము వొగడన్

శ్రీదయితా వల్లభ వా

ణీదయితా వల్లభులును - నేరరు రుద్రా !

97

స్కర్గాపవర్గ సుఖము ని

రర్గరళ సామ్రాజ్య సుఖము - నాత్మజవిద్యా

వర్గాది లోక సుఖములు

భర్గ ! భవత్పాద భక్తి - ఫలములు రుద్రా !

98

శివభక్తి వివరణము

ఒక్కఁ డీశ్వరుఁ డని మది

నిక్కముగా నెఱిఁగి భక్తి - నిష్ఠావృత్తిన్

ముక్కంటి ! నిన్నుఁ గొలిచినఁ

దిక్కక దొరకొనె సమస్త - దివ్య సుఖఃబుల్

99

భక్తి నినుఁ గొలువ వలయును

భక్తియు ధర్మవునఁగాని-ప్రభవింప దతి

వ్యక్తముగ ధర్మవును వే

దోక్తముగ నెఱుంగ వలయుఁ - దుదిని మహేశా

100

వేదోక్త సదాచారా

పాదనమున నెగఁగు నట్టి పశువులకుఁ బురా

పాదిత దురిత క్షయమై

యాదరమున ధర్మమధిక - మగు నీశానా !

101

ధర్మాధిక్యంబున నతి
నిర్మల బోధయు విరక్తి-నిష్ఠయుఁ గలయు
క్కర్ములకు నీప్రసాదము
పేర్చిని శివభక్తిపుట్టు - పృథుభావమునన్ 102

శివభక్తి సకలధర్మ
ప్రవర మహాధర్మమగుటఁ బరికింపఁగ భా
గ్యవిహీనులగు దురాత్ముల
కవశ్యమును సంభవింప - దతిలోకశివా ! 103

మానిత శివభక్తి శివ
జ్ఞానధ్యానముల నీ ప్ర - సాదాతిశయా
నూనిత గర్మక్షయమై
యానంద ప్రాప్తిముక్తుఁడౌ మనిషి శివా ! 104

నరసురతిర్యక్స చరా
చరజీవులకెల్ల భక్తి - సంభావననీ
కరుణప్రధానమముక్తికి
వరుసన యనలేదు భావ - వశ్యుఁడవగుటన్ 105

102 ధర్మము, బోధ, నిష్ఠగలవారి కే శివప్రసాదమువలన శివభక్తి కలుగును.

103 సకల ధర్మములలో నత్యుత్తమైనది శివభక్తి - అది అభాగ్యహీనులకు నలవడదు.

104 శివభక్తి జ్ఞానధ్యానములచే శివప్రసాదము లభించును. దానివలన కర్మము పశించి యానందము చేకూరును.

105. శివుడు భావవశ్యుడుగాన సచరాచనములలో నందఱును నొక క్రమ మునగాక నొకేసారి ముక్తిబొందవచ్చును.

నరకస్థులు స్వర్గస్థులు

నరతిర్యగ్గర్భ యేవ-చ స్థాదిపశూ

త్కరములు భవత్ప్రసాద

స్ఫురణము - దొరకొనుడు ముక్తిఁ - బొందుదురు శివా ! 106

అరుదుగ భవత్ప్రసాదము

దొరకొను శివభక్తిగాన - దుస్తరభవ ని

ష్ఠుర దుఃఖ సముద్ర సము

త్తరణ వహిత్రంబు భక్తి - దానయ్యె శివా ! 107

నియతమగు సకలపుణ్య

క్రియ లెల్లను భావశుద్ధి - కిని హేతువు ల

క్షయభాతి భావశుద్ధియు

గ్రియఁగొన నీ పాదభక్తి - కిని హేతువజా ! 108

అతి గుహ్యంబుల కంటెను

నతి గుహ్యతరంబు శివుని - యందుల భక్తి

స్థితియని మోక్షార్థులు దృఢ

మతిఁ గొలుతురు దేవ ! నిన్ను - మనుజులుప్రీతిన్ 109

జలజాసనాచ్యుతాద్యమ

రులకును [నిది యిచ్చెదని] ని - రూపింపఁగ న

గ్గలమగు నీ నిజరూపముఁ

దొలఁగఁక నీ భక్తులెఱుఁగుదురు సర్వజ్ఞా ! 110

106. భూలోక, నరక, స్వర్గ వాస లంబుద సు శివునివలననే ముక్తినందుదురు.

107. తరింపరాని సంసారసముద్రమును దాటుటకు శి భక్తియొక్కటే నావ
యగును.

108. పుణ్యకార్యములు భావశుద్ధికి హేతువు - భావశుద్ధి శివపాదభక్తికి కారణ
మగును.

వసుమతిఁ జిత్రమ జితచి

త్త సంభవా “నకర్మణాన - తపసా నజపై !

ర్న సమాధి భి” రవ్యయ నీ

యసదృశ భక్తికినిఁ బ్రయుఁడ - వగు దీశానా !

111

1 వేయేమి తోడఁ బలుకుదు

పాయక నినుఁగొలుచునచల - భక్తులఁగని “య

య్యా” యని పిలిచిన నంబి కి

“నో” యని యెలుఁగీవె తొల్లి - యురగాభరణా !

112

శివభక్తి లేక చేసిన

వివిధాధ్వర ముఖ్యసకల - వేద పురాణా

ది విహిత కర్మ వితానము

లవి యెల్లను నిష్ఫలంబు - లగు నీశానా !

113

భక్తియ ముక్తి తెరువు వి

ధ్యుక్తముగ నమేయ ప్రియచ-తుర్వేదా ‘మ

దృక్తశ్చ శుచీ’ యను నా

సూక్తిఁ బ్రధానంబుగాఁ బ - శూత్రముల కజా !

114

భక్తుల మహిమ

కొనునది భక్తుని చేతనె

ధన మతనిక యిచ్చునదియు “తస్మైదేయం”

బనియును “తస్మాద్గ్రాహ్యం”

బనియును గలదనిరి వేద-భక్తి విధిజ్ఞుల్.

115

కథలేటికి “నచపూజ్యో

యథాహ్యో హ”మ్మనిన విధియ-ధార్థముగా మ

1 నఁబి (సుందరమూర్తి నయనారుకథ. పండితారాధ్య చరిత్ర. మహిమప్రక రణమునగలదు.)

స్మృథ మర్దన ! నీ భక్తులఁ

బ్రథితంబుగ నీవ కాఁగ—భావించు శివా !

116

అతి మూఢుం డతిపతితుఁడు

నతిదుర్జను డనఁగ వలవ—దతిశయ భక్తి

స్థితి నెగడునేని నాతం

డతిపండితు డతిపవిత్రుఁ—డతిసుజనుఁ డజా !

117

అనయము రుద్రాక్ష విభూ

తినియుక్తుల యిండ్రదిక్కు—దెసఁ బోవకుఁడో

యని చాటించునుఁ గాలుఁడు

తనపురి శివశాసనుండు-ధన్యుం డగుటన్.

118

ఒండేమి భక్తి సంగతిఁ

జండాలుండై న భూతి-శాసనధరుఁడై

యుండినఁ బూజ్యుఁడె యతనిన్

ఒండనఁగాఁ జనదు భక్తి-యోగమున శివా !

119

విను పరుసవేది సోకిన

యనుముక్రియ న్నిన్ను గొలిచి-యెవ్వండైనన్

ద్రవయన ! యుత్తముఁ డనఁబడు

పానరఁగ శివభక్తుఁ డగ్ర-పూజ్యుండగుటన్.

120

అవిచారంబున నెప్పుడు

శివశాసన పూజనఁబుఁ - సేయఁగ వలయున్

శివ భక్తులఁ గని జాత్యా

ది విచారము విడువవలయు-దృఢ భక్తి మెయిన్.

121

తెవులును లేమియు భయమును

శివభక్తులకై న యెడలఁ-జేకొని రక్షిం

ప వలయు బ్రయములు సేయఁగ
నవశ్యమును వెలయువారి-కాత్మ విధమునన్.

122

శివశాసన పూజనమున

శివుఁడెంతయుఁ బ్రీతుఁ డగుటఁ—జేసి శివ ప్రీ
తి విధానము గారణముగ

శివశాసన పూజనంబు-సేయఁగ వలయున్.

123

శివలాంఛనుఁడగు మా

నవుఁ గనుఁగొని మునిఁగిలేచి - న విధమునం జి
త్త వికాస మడర సత్త్రియ
లవశ్యమును జేయవలయు - నతిలోక శివా!

124

శివశాసనుఁడగు రుద్రా

క్ష విభూతి దృఢాంగుఁజూచి - సన్మతి సాక్షా
చ్ఛివుఁడను నదియ విచారము
శివునాజ్ఞ యు నగుట శాస్త్ర - సిద్ధం బగుటన్.

125

కుల విద్యాచారాదులు

దలఁపక నీవలని భక్తి - తాత్పర్యమెడం
గల మానవుఁడు సమస్తముఁ
గలవాఁడని పూజసేయఁగా వలయు శివా!

126

ధరణిఁ గుల రూప విద్యలఁ

బరఁగి భవద్భక్తిలేని - పాలసుఁడు గడుం
బరిమళములేని కుసుమము

గర మొప్పనిభంగిఁ గొఱయుఁ - గాఁడు మహేశా!

127

ధర నెట్టివాని కనిమొన

బిరుదునక జయంబుగాక - పిఱిదికిఁ గలదే !

హర ! నీ భక్తిని దుస్తర

దురితంబులు దొలఁగుఁగాక తొలఁగునె యొంటన్.

128

జాత్యాది సూతకంబులు

హత్యాది సమస్త పాత - కాదులు శివ ! నీ

భృత్యులఁ బొందునె జలములు

నిత్యస్థితిఁ బొంద నేర్పు నే జలజములన్

129

ఎట్టి కడుఁగీడు కులమునఁ

బుట్టియు శివ ! నిన్నుఁ గొలిచి - పూజ్యుడ మనుజుం

డట్టిద ధర్మువు రొంపిం

బుట్టియుఁ బద్మంబు సాలఁ - బూజ్యము కాదే !

130

నీ నిజభక్తుం డంత్యజుఁ

డైనఁ బవిత్రుండు పూజ - కర్హుఁడు జగతిన్

“తేనసహ సంవసే” త్తని

గానప్రియ ! శ్రుతులు మ్రోయుఁ - గాన కపర్ది !

131

మసి కప్పడమునఁ బొదివిన

యసదృశ మాణిక్య మెట్లు - లట్టుల దుష్టా

తి సమావృతుఁ డయ్యును నీ

కు సదాభక్తుఁడగు మనుజు - కుంజరుఁడు శివా ।

132

కుల విద్యాచారాదులు

గలవాఁడే శివుని భక్తి - గలవాఁడైనన్

వెలగలదె పసిఁడి గమ్మఁగ

వలచిన విధమున సమస్త - వరదాత శివా !

133

కులజ కులహీను బిద్దలు

నెలకొని భవదచల భక్తి - నిషావృత్తిన్

వెలసినమీఁద సమానుల

కులజులుఁ గులహీనులనఁగఁ - గూడదు వారిన్.

134

ముందటి పసిఁడిన పోలును

సుందరముగఁ బరుసవేది - సోఁకిన యిను మా

నంద స్వరూప ! శివ ! నినుఁ

జెందిన దుర్జాతిఁదొంటి - శ్రేష్ఠమ పోలున్.

135

జనపతి శాసనధరులం

గని భయమునఁ గులము రోయ - కయు సత్క్రియలం

దనుపుక్రియ నిర్విచారం

బున నీ శాసనము వలయుఁ - బూజింప శివా !

136

గుణవత్పాత్రులఁ బూజిం

చిన శాసనపూజఫలము - సేకుటదని శా

సనపూజ నిర్విచారం

బునఁ గావింతురు భవత్ప్ర - భూతాజ్ఞ శివా !

137

శివభక్తుల నావారే

శివభక్తులవాఁడ ననుచుఁ - జిత్తానందో

త్సవగతి నెగడెడు మనుజుఁడు

శివ ! నీ వొండొరుఁడు గాఁడు - జిత సంసారా !

138

భక్తుల ప్రసాద మెప్పుడు

భక్తుల నాకేడు గడయు - భక్తుల గతి యే

భక్తుల వరపుఁడనని శివ

భక్తులఁ గొనియాడ వలయు - భక్తులకు శివా :

139

భక్తుల దవ్వలఁగని శివ
 భక్తులు వచ్చిరని పొంగి - బ్రతికితిఁని పో
 భక్తుల కెదురేగి యథా
 శక్తిస్థితిఁ జేయవలయు - సత్క్రియలు శివా ! 140

భక్తుఁడు లోకహితార్థుఁడు
 భక్త హితార్థుండు శివుఁడు - భావింపఁగ నీ
 యుక్తి యథార్థమ్మని నీ
 భక్తులఁ బూజింపవలయు - భక్తులకు శివా ! 141

లోకాను సారికిని శివ
 లోకము దొరకొనదుగాన - లోకము నెమ్మిం
 జేకొనక విడిచి శివ ! నీ
 లోకము గావలయు భక్తి - లోలుఁడు రుద్రా ! 142

లోకము విడువని వానిని
 లోకము విడువనని విశ్వ - లోకేశ్వర ! నీ
 లోకముఁ గోరెడు మనుజుఁడు
 లోకము వోవిడుచు నీవ - లోకముగ శివా ! 143

గురుఁడాదిఁ దనకు గఱపిన
 వెరవునఁ జని మీఁద భక్తి - వేదించిన న
 గురువుతము గడచి చేసిన
 పరవశుఁడై మఱవవలయు - భక్తుం దన్నున్. 144

హర ! నీ భక్తి నిషేధక
 చరితలు వోవిడిచి నిన్నె - చనఁ గొలిచి నిరం
 తర భక్తుఁడై శివై క్యుఁడు
 నిరాణ(శ) యగు పసిఁడివోతె - నిలువఁగ వలయున్ 145

కలనైన నొండు దైవము

గలదనియెడు పలుకుదక్కి - కలఁదొక్కఁడ కే

వల శివుఁడె దైవమని ని

శృలభ క్తి శివైక్యఁ డుండు - సంతతము శివా !

146

పరువడిన “యోగ్యదైవ

స్మరణ సకృ” త్తనఁగ నన్య - సంస్మరణము నం

దిరువదియెనిమిది గోటులు

నరకంబులఁ బొందనా థ - నాథ ! మహేశా !

147

కర్తయని నిన్ను నెఱిఁగినఁ

గర్తింపఁడు వెండి తన్నుఁ - గార్యా కార్యా

వర్తనలఁ గర్త నేనని

కర్త ప్రధానుండు గాన - ఘనభక్తుఁ డజా !

148

వ్యక్తముగ లింగతనుఁడను

యుక్తి యెఱుంగుటకుఁ జాల - నుత్కృష్ట మగున్

భక్తైకతనుఁడు శివుఁ డను

యుక్తి యెఱుంగుట సమస్త - యోగానందా !

149

భక్తి కనుదేహ భావ

వ్యక్తుఁడవని నిన్ను నమ్మి - వదలక భక్తిన్

భక్తులు నీవని కొలిచిన

భుక్తియు ముక్తియును బడయఁ - బోలు మహేశా !

150

శివుఁడు పరిపూర్ణుఁడను మది

శివభక్తులఁ జూచి యతివి - శేష ప్రీతిన్

వివిధ సపర్యలఁ దనిపిన

నవశ్యమును దానఁ బ్రీతి - యగు నీకు శివా !

151

నిన్నుఁ గని తన్ను జగమును

జన్నగ మజవంగవలయు - భక్తునిఁ గని యా

నిన్నును మజవంగ వలయు జ

గన్నుత భక్తుండు నీవ - కాఁ దెలిసి శివా !

152

జంగమ లింగంబగు భ

క్తుంగని పూజింపఁదేని - గోటి విధములన్

లింగార్చన చేసిన వృథ

జంగమ ముత్తమము గాఁగ - స్థావరమునకున్.

153

చూడఁగ శివభక్తునిఁ గని

వేడుకఁ గొనియాడఁ దేని - వృథ యాతని మి

థ్యాడంబర దేవార్చన

యోడునఁ బోసిన జలంబు - యుక్తిమహేశా !

154

శివభక్తులఁ బూజింపక

శివపూజలు గోటివిధులఁ - జేసిన వృథ యా

శివభక్తులఁ బూజింపుట

శివపూజలు గోటివిధులఁ - జేయుట రుద్రా !

155

క్రియగొన జంగమలింగము

నియతిం బూజింపఁ దేని - నిష్ఫలములు స

త్క్రియలునుఁ బూజలు “లింగ

ద్వయం సమాఖ్యాత” వనిన - వాక్యము మ్రోయున్

156

ఇంటికి భక్తులు వచ్చినఁ

గంటిమి మంటిమని వారి - కాళ్ళులు గడుగన్

మంటంగని నీతువాసిన

కంటెను మరితములు వాయుఁ - గఱకఠ ! శివా !

157

రుద్రాక్ష భూతిభూషణ

ముద్రాంకితు నెదురుగన్న - ముదమున సాక్షా

ద్రుద్ర డని తలఁడేని శి

వా ద్రోహుఁడు నరకగామి - యగును మహేశా !

158

హరి పద్మజ వాసవ వి

స్తర విభవములనుఁ దృణీకృ - తములసేన మహే

శ్వర ! నీ దృఢ భక్తులకును

సురనర విభవంబు లెంత - చోద్యములు శివా !

159

అసమాణిమాది గుణరస

రసాయనమ్ములును నిఖిల - రాజిత రాజ్యా

ది సుఖంబులు శివసుఖమున

కసమానము లంద్రు నీ శి - వైక్యులు రుద్రా !

160

ఆకాశము వొడగెగసిన

భూకంపఁబైనఁ బంచ - భూత ప్రళయ

వ్యాకుల మైనను మఱచి శి

వైక్యుఁడు నినువిడిచి యొండు - లాలింపఁడజా !

161

కులగిరులు జిఱ్ఱఁదిరిగిన

జలరాసులు మేరదప్పి - చనుదెంచిన నీ

వల నెఱిఁగిన దృఢభక్తుఁడు

చలియింపఁ డపార ఘోర - సంసారమునన్.

162

దిక్కులు వీడ్వడి కలసిన

దిక్కురులు మదంబు డిగ్గి - తిరిగిన మఱి నీ

158 “ శివద్రోహుఁడు నరకమందుఁ బడును మహేశా ! ” అనికవి
ప్రయుక్త మగునేమో ! (పూ.ము.)

దిక్కెఱిగిన దృఢ భక్తుఁడు

వక్కండెవ్వరికిఁ గార్య - భారమున శివా !

163

భూతలము తల్లడిల్లినఁ

జాతాశము బయలువడ్డ - బ్రహ్మప్రళయం

జేతెంచిన నీ భక్తుఁడు

చేతులు ద్రిప్పకయ పూజ - సేయును రుద్రా !

164

వేయేటికిఁ బ్రాణంబులు

వోయినఁ దమతలలు దెగిన - భువిభక్తులు ని

న్నాయతమతి నభ్యర్చన

సేయక కుడువరు ద్రిలోక - సేవిత చరణా !

165

ఆయుధములఁ గుసుమములగు

నాయబ్దులు మెట్టలగు మ - హామదగజముల్

వేయేల గండశిలలగుఁ

జాయక నినుఁగొలుచు సచల - భక్తులకు శివా !

166

అధమము నత్యుత్తమ మగు

నధర్మమును ధర్మమగును - నాగమవిధి స

ద్విధియగు నిషేధమునుఁ జం

ద్రధరా ! భవదీయ భక్తి - తాత్పర్యులకున్.

167

కుత్తప్రాది విపత్తులు

బత్తలి జల తపన శీత - హాతాదులు నునే

ద్వృత్తగతిఁ బొంద వెఱచు ను

దాత్త భవద్భక్తి యుక్తు - లగువారి శివా!

168

పరపరివారిత్వము ని

ష్కరుణత్వము నిత్యయాచ — కత్వము నతిని

ష్ఠుర కర్మత్వము నెన్నఁడుఁ

బొరయవు నీ భక్తవరులఁ — బురసంహారా !

169

మరణ పునర్భవతా దు

శ్చరిత్రతా దుర్ముఖతా.....

వరతంత్రతాదు లెన్నఁడుఁ

బొరయవు నీ భక్త వరులఁ — బురసంహారా !

170

కోరరు మఱచియు స్వర్గ

స్వారాజ్య ప్రముఖ నిఖిల — సంభూతభవా

పార సుఖంబులు శివరస

భూరి సుఖానుభవ భక్త — పుంగవులు శివా !

171

నీవని యెఱిగిన పిమ్మట

నీవ యెఱుంగుదని యుండు — నీ నిజభక్తుం

డావంతయు నే ననియెడు

భావనఁ గైకొనఁడుఁ గార్య — భారమున శివా !

172

నీవని యెఱిగిన పిమ్మట

నేవలనికి వ్రాల దొండు — లెఱుఁగఁడు దనకున్

జీవనమెట్లని తలఁపఁడు

భావనఁ గేవల శివైక్య-భక్తుఁడు రుద్రా !

173

మును రుద్రుఁడు గాని యతం

డనుకీర్తింపండు రుద్రు — నర్చన భావ

మ్మునఁ దలఁపఁడు సూడఁడు గా

పున శివభక్తుఁడగు మాన — పుఁడు రుద్రుఁడు గాన్

174

జగదుపకారార్థముగా

మొగి రుద్రులు రుద్రలోక — మున నుంఁడి భువిన్

నెగడి శివభక్తులనఁగా

నగణితముగ నవతరింతు - రంద్రాదిమునుల్

175

మతిఁ జూడఁగ నివ్వెద మీ

ఊతి నిస్సందిగ్ధ మదియు - శివభక్తులు వి

శ్రుతముగ మనుష్య చర్మా

వృత రుద్రుల యగుటఁ దత్త్వ - వేదుల దృష్టిన్.

176

కావున భక్తులు ద్రిజగ

త్పావనులు భవాంధ తమన - పటల విఘటనో

ద్భావిత నిజమహిమార్క వి

భావసుల వినాశు లతికృ-పాపరు లెందున్.

177

మానిసిపై తోల్గిప్పిన

యీ నెపమున నున్నరుద్రు - లీశ్వరభక్తుల్

మానుసులె వారు లోకహి

తానేకాచారు లీశ్వ-రాజ్ఞాధారుల్.

178

మానుగ నెప్పుడు “మద్భ

క్తానవినశ్యన్తి” యనఁగ - దగియుండఁగ నీ

శాన ! భవత్కారుణ్యం

భోనిధి ననుఁదేల్చి ముక్తిఁ - బొందింపు శివా !

179

దేవా ! నాదుర్గుణములు

భావింపకుమయ్య నీకు-భక్తుఁడ “మద్భ

క్తావిగత కల్మషా” యను

నీవచనము నమ్మినాఁడ - నిరుపమమహిమా !

180

ప్రణుతింప “నమేభక్తః
ప్రణశ్యతి” యనంగదగిన - పలుకునకుఁ దగన్
గణనాథ ! భక్తచింతా
మణి ! రక్షింపవె యపార - మహిమాధారా !

181

హరిసరసిజాసనాదులు
సరిగారని చెప్పు వివిధ - శాస్త్రములెల్లన్
నరు లీశ్వర భక్తులకును
సరియగుదురె జాతిరూప - సామాన్యములన్

182

నుండెడు మహాగ్నినుండెడు
పిండాయస్థి స్థితిఁ బినాకి - పృథుసన్నిధిమై
నుండెడి శివభక్తులతో
నొండొక దుర్మనుజు లెనయె - యూహింపంగాన్

183

మ్రొక్కుదురు లింగమూర్తికిఁ
దక్కటిమూర్తులకు మఱియుఁ - దమకలనై నన్
మ్రొక్కెదమని తలఁపరు నర
దిక్కుంజరులనఁగ నెగడు - త్రినయనభక్తుల్

184

మడఁతి గొడుకర్థమిది యని
యెడసేయరు భక్తినిత్తు - రేలినపతికిన్
బడయుదురు మగుడ వానిన
మృదుభక్తులు వలచిరేని - మెచ్చించి శివున్

185

మలహరుఁడు జలకమాడిన
జలములు విషములకు మందు - శస్త్రవ్రణ సం
కులమునకు దీపతైలము
త్రిలోచనుని భక్తులకు న - తివిచిత్రమిలన్.

186

తఱిగిన తలలును నదుకును

మఱికోసిన నాలుకలును - మసలక వచ్చుం

గఱకంతుని భక్తుల కని

యెఱుంగరె సద్యః ప్రతాపు - లీశ్వర భక్తుల్

187

పుచ్చిన కన్నులుక్రమ్మఱ

వచ్చును దేహంబు తొడిసి - వ్రస్సిన పుండుం

జెచ్చెరఁ దేరును భక్తుల

కచ్చెరువుగ శివుని మహిమ - నతి శీఘ్రమునన్.

188

చేసిన సుకృతము గుడుతురు

భాసురముగఁ గర్ములెల్లఁ - బరలోకము నం

జేసి తగఁ గుడుతు రిందుల

నా సకలము నెఱుంగఁ ద్రిభువ - నాధిపు భక్తుల్

189

కలఁడీశ్వరుఁ డను నమ్మిక

కలవాఁడే శివుని భక్తిఁ - గల వాఁడై నన్

మలహరు భక్తులఁ బెద్దలు

కులజులు కులహీనులనఁగ - గూడదు వారిన్

190

నీచుల నీచులు పరిమిత

వాచులు వాచాలురాత్మ - వశులవశులు స్వే

ష్టాచారు లనాచారు ల 1

గోచర చరితులు పినాకి - కూరిమి భక్తుల్.

191

నియతాత్ము లనియతాత్ములు

నయ వినయాన్వితులు నయవి - నయ వర్జితు ల

న్వయజు లనన్వయజులు ని

ర్ణయ విరహితమహిము లఖిల - నాయక భక్తుల్

192

ఆరయఁ బువ్వులకతమున
 నారలు దలకెక్కునట్లు - నానావిధ సం
 సారులు శివభక్తి మెయిన్
 వారక యెప్పుడుఁ ద్రిలోక. - వంద్యుల కారే ! 193

శ్వపచుండై నను శివభ
 క్తి పరుండగునేని నతఁడ - ద్విజవర్యుం డా
 శ్వపచునకుఁ గీడు శివభ
 క్తి పరాజ్ఞుఁడై నయట్టి - ద్విజుఁడు మహేశా ! 194

పలమెడు ప్రత్తికినై నను
 గుల మమ్ముడు వోవునట్లు - గులమును బలముం
 గలిమియు విద్యయు సర్వము
 మలహారుండగు శివునిభక్తి - మహిమయ కాదే ! 195

ఇవ్వసుమతిఁ గడుఁగమ్మని
 పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి - ప్రువ్వులు కొఱయే
 సర్వజ్ఞ భక్తి విరహితుఁ
 డెవ్వఁడు నుత్కృష్టజాతుఁ - డేటికిఁ గొఱయే ! 196

కఱ కంతుభక్తి వెలిగాఁ
 గొఱగా వెవ్వియును నవియు - గొన్నిటి నాళ్లుల్
 మఱి పిండకూడు పెట్టిన
 మెఱయలక్రియ మెఱచు మీస - మెదుకుల మెఱపుల్. 197

భవభావరజో దూషిత
 లవు మనుజుల బుద్ధి వనిత - లగణిత దినముల్
 శివభావపుణ్య జలముల
 నవగాహన సేయకున్న - నశుచుల కారే ! 198

పుట్టనని చచ్చి చానని

పుట్టెడు ప్రుళ్ళలు విధమునఁ - బురహారు భక్తిన్

ముట్టని మనుజులు సచ్చుచుఁ

బుట్టుచు నుండుదురు ముక్తి - పురి కెడదవులన్.

199

పూజింపుఁడు పూజింపుఁడు

పూజింపుఁడు శివుని భక్తిఁ - బూజింపుఁడు మీ

రోజునెడి నడవకుండుఁడు

రాజులు రట్టళ్లు నగుట - రావెల్లిటికిన్.

200

అవిరల నిష్ఠావృత్తిని

భవదీయార్చనలు సేసి-పడయు సుఖంబుల్

సవిశేష భక్తి భక్తుల

దవులంగని మ్రొక్కు నతఁడు-దానును బడయున్.

201

కని మ్రొక్కుఁడు శివభక్తులఁ

గొనియాడుఁడు మీఁద సుగతిఁ-గొనవలసిన నొ

ల్లనినాఁ డూరక యుండుఁడు

మనుజులు దెగడకుఁడు వారి-మండ్రేయేనిన్

202

అనఘులఁ గేవల భక్తుల

నసుషక్తింగని “ సుదూర-మపిగ న్నవ్య ”

మృన దర్శించినఁ జాలదె

గొనకొని శివుఁ జూడవేఱ-కోరఁగనేలా.

203

శ్రీ లింగదేవు భక్తుల

శీలంబులు మనములోనఁ-జింతింపుచుఁ దా

నాలుక కసివోఁ బొగడని

యాలరి జన్మంబు జన్మ-మనఁగాఁ దగునే ?

204

తెగడిన దుర్గతులగుఁ గడుఁ
 బొగడిన సుగతులగు వారిఁ-బురుషోత్తములన్
 జగదేక విభుని భక్తులఁ
 బొగడరె కృతమతు లగణ్య-పుణ్యోదయులన్. 205

శ్రీయును గులమును శీలము
 నాయువు నష్టమగు నతిర-యంబున ముక్తి
 శ్రీయుక్తుల శివభక్తులఁ
 జాయక నిందించునట్టి-పాపాత్ములకున్, 206

ఏ దేశంబున నేపురి
 నేదెస వసియించియుండు-నిల శివభక్తుం
 డా దేశంబున నా పురి,
 నాదెస వసియించియుండు-హరతీర్థంబుల్. 207

శివభక్తుల యుండెడి చో
 ట విముక్తతేత్రమండ్రు-రధికప్రీతిన్
 శివుఁ డెప్పుడు నుండు జగ
 త్పవిత్రమగు నదియ సర్వ-పాపహరంబున్. 208

కడుఁ గడిఁది పాపము నరుం
 దొడరినయెడఁ దలఁచికొనఁగ-దుర్బలుఁడైనన్
 మృదుభక్తుల యిండ్లకుఁ జని
 తడయక కుడిచినను నీళ్లు-ద్రావినఁ జాయున్. 209

స్ఫుట శివతాంత్రికుఁ డపగత
 కుటిలాత్మకుఁ డుద్ధరించు-గోత్రము నెల్లం
 బటుమతి “రజ్జుః కూపా
 ద్ధటం యథా” యనిన సూక్తి-గార్తణమగుటన్, 210

ఓజసెడి నడచు భక్తుల
 నోజకురాజేయ శివుడ-యొడయఁడు నిక్కం
 బోజసెడి నడచు భక్తుల
 నోజకురాజేయ శివుడ-యొడయఁడు జగతిన్.

211

అధికాపరాధకృతమున
 నధమాంతు్యం దెవ్వఁడేని-నగు శివభక్తుం
 డధిక బ్రాహ్మణ విధమున
 వధకు ననర్హుండు వేద-వాదుల దృష్టిన్.

212

భువిఁ బ్రాణ దండమునకును
 శివభక్తుఁ డనర్హుఁ డెన్ని-చేసినఁ దప్పుల్
 శివసన్నిధి కారణమున
 శివశాస్త్ర పురాణ వచన-సిద్ధాంతగతిన్.

213

తారోడక శివశాసన
 కారణమున నెట్టిదై నఁ-గడు మాన్యులు ని
 స్తార్థము దమకు శివా
 చార స్థితి నడవవలయు-శశిధరు భక్తుల్.

214

మాకేమీ భక్తులకని
 చేకోక శివాజ్ఞ మీటి-చెడనడచిన నీ
 లోకమున మాన్యులగుదురు
 గాకెక్కుదురయ్య శివుని-కవిలియ నతగుల్.

215

శి వ ని ర్మ ల్య ము

చవికొరఁగి లోభమున సం
 భవింపకయు నన్నమొండు-భరిగినయొండె

దవిలి మలదేహులకు భువి

శివనిర్మాల్యంబు గడు ని-షిద్ధము గుడువన్.

216

ధరణి నభ క్తులకు మహే

శ్వరు నిర్మాల్మోపభోగ-సంస్పర్శన త

ద్ధరణ సమాలోకనపద

పరిలంఘన విధులనంత-పాపముఁ జేయున్.

217

క్షితి నాత్మ దేహమన దూ

షిత వ్రదేశంబు రోయుఁ-జెందఁగ నరుఁడె

ట్టతని గతి రోయు శివుఁడును

మతి నిర్మాల్యంబుఁ గుడుచు-మలయుతుఁజెందన్.

218

నిర్మలపదార్థ మగుటను

నిర్మాల్యం బనఁగ నెగడు-నీ నిర్మాల్యం

బర్హిలిఁ గుడుతురు భక్తులు

కర్మక్షయమగుట మోక్ష-కాంతులు రుద్రా !

219

గురుకృతశివదీక్ష మెయిన్

విరహిత మలదేహులగు ప-విత్తులు భక్తుల్

హరనిర్మాల్యము గుడుతురు

పరమేశ్వరునందు దాస-భావముతోడన్.

220

నిరతిశయ భావనిష్ఠా

పరులగు భక్తులకు దాస-భావమున మహే

శ్వర నిర్మాల్యము గుడుచుట

పరమశివాచార ధర్మ-పథము ధరిత్రిన్.

221

భవదోష విఘాతార్థము

శివభక్తుల నియతి నిష్ఠఁ-జేకొను భక్తిన్

శివనీర్మాల్యము గుడుతురు

శివశాస్త్ర పురాణ వచన-సిద్ధాంతగతిన్.

222

ఆకునుఁ బువ్వును గాయయుఁ

బ్రాకటముగ నన్న పాన-భక్ష్యాషధముల్

శ్రీకంతున కర్పించక

చేకొనుటలు మద్యమాంస-సేవనగాదే !

223

శి వ దీ షీ తుఁ డు

విను వేదశాస్త్రములు చది

విన మఱియు నదీక్షితునకు-విహితముగాదం

ట నదీక్షితున కభక్తుని

కిని శివలింగంబు ముట్టఁ-గ్రియగాదు విధిన్.

224

స్వార్థ పరార్థ శివార్చన

మర్థిని శివదీక్షితునకు-నగుఁ జేయఁగ న

త్యర్థము నిరర్థకంబుభ

యార్థంబు నదీక్షితునకు-నర్చనమెందున్.

225

వెలగొని యదీక్షితుఁడు దే

వలకుండనఁ బూజచేసి-వర్తించుమెయిన్

మలహరుని దీక్షితుఁడు దే

1 వలకుండును గాఁదెలుంగ-వలయును దీనిన్.

226

భవి జన్మాంతర సంస్కా

ర వశంబున సహజభక్తి-రతివృట్టి శివున్

ధ్రువముగఁ బూజించు మహా

త్సవునకు నీశ్వరుఁడు గురువు-శాంభవ దీక్షన్.

227

శివుఁడు గురుండుగ భజన

మృవిరత దృఢభక్తిఁ జేయు-నట్టిశివజ్ఞా

న విదుఁడు దేవలకుఁడుగాఁ

డవు దీక్షితుఁ డుభయ పూజ-కర్తృఁడు జగతిన్.

228

క్షితి నేకగురునిచే దీ

క్షితులెల్లను భ్రాతలంద్రు-శ్రుతులందును ద

త్సతు లగుటఁజేసి త ద్దీ

క్షితసుతులకు దీక్షవలయుఁ-గృతి యోగ్యతకున్.

229

జనకాదులు చేసిన ధ

ర్మ నియోజితయైన కన్య-మానుగ శివభ

క్తున కీవచ్చు విరోధికిఁ

జన దీయంబడయు భక్తి-సన దెడ నుడుగన్.

230

శివభక్తుఁడు కానిపతి

శివభక్తుఁడ వగుమని పతి

కవిరతమును బుద్ధిచెప్ప-నగు శివభక్తిం

దవిలిన సతి కతఁ డొడఁబడఁ

డవునేనియు నతని మీఱ-నగు భక్తిమెయిన్.

231

పురుషునకు భక్తిలేదని

పురుషేచ్ఛకు నడవజనదు-పురహారుభక్తిన్

బరగు సతి పురుషు మీటియుఁ

బురహారుఁ గొలుచునది నిత్య-మున విడిచి పతిన్.

232

పురుష ప్రతికూలత్వ

స్థిరదోషము సతికి దుర్గ-తింజేయదు త

త్పురుషుఁ డభక్తుఁడయేనిం

బురుషుని మీక్షియును శివునిఁ—బూజించునెడన్.

అనసూయయు నాలాయని

యను మునిభార్యయు నిజాధి-పాతిక్రమ వృ

త్తిని శివునిచే నభీష్టము

లనూనముగఁ దొల్లి పడసి-రచలిత భక్తిన్.

234

స్వాభావికములు దుర్బో

ధాభావము నీదు కరుణ-నగునంతకము

న్నే భంగులఁ బొగడిన శివ !

నీ భక్తుల మహిమ యెఱుఁగ-నేర్తురె మూఢుల్.

235

విసువక యిది కారణముగ

నసమేక్షణు నచలభక్తి-నర్పించుటతో

ససదృశము లన్యధర్మము

లసారములు నీనిఁబోల-వం డ్రాదిమునుల్.

236

సర్వజ్ఞ ! రాజశేఖర !

సర్వేశ్వర ! యనుచు నొక పిశా చముఁ బొగడన్

సర్వజ్ఞ ! రాజశేఖర !

సర్వేశ్వర ! యనఁడు నిన్ను-జడబుద్ధి శివా !

237

జడమతు లల్పమ యెఱిఁగెడు

నెడ వారలు శివునిమహిమ-యెఱుఁగుదురె మహిన్

జడనిధి వెడల్పు లోతును

కడు నెఱుఁగునె నూతిలోని-కప్పలుబుద్ధిన్.

238

నెటిఁ జదువు లెన్ని చదివెయు

నెఱుఁగరు జడమతులు శివుని-సిట్టిదకాదే

యెఱుఁగునె వంటకముల చవి

యొఱపుగ మఱియంద మెస్సఁగు - చుండెడి ధర్వుల్.

239

వేద పురాణము లెఱిఁగి స

దోదితుఁ డగు శివుని నెఱుఁగ-నోపరు పాపున్.

మేదినిఁ జూచియుఁ బూర్వ ది

శాదిత్యునిఁ గౌశికంబు-లనునవి గనునే.

240

మానక చదువులు చదువుచు

వానికిఁ బ్రతికూలుఁడైన-వానిని శివు ని

త్యానందు నిన్నుఁ గొల్వని

మానిసి గాడ్డియలు భువి న-మాన్యుల కారే !

241

ఒక వైష్ణవుఁ డొక మీమాం

సకుఁ డొక బౌద్ధుండు నొక్క-జైనఁడుఁ ద్రిపురాం

తకు భక్తునట్ల నిజ సా

క్షిక దృష్టాంత ప్రసిద్ధిఁ-గీర్తనఁ గనిరే !

242

భక్తిలేక ముక్తిలేదు

జ్ఞాని యగువాఁడు భక్తివి

హీనుండగునేని ముక్తి--కెయిదఁడు నృపతి

జ్ఞానము గలిగినఁ బ్రోచునె

మానవపతిఁ గొలువకున్న-మానవుని శివా !

243

గజశాస్త్ర మెఱిఁగినంతనె

గజాధిరోహణము సేయఁ-గావచ్చునె ? ని

న్నజు సర్వేశ్వరు నెఱిగియు
భజియింపక ముక్తివడయ-భారముగాదే !

ఎడవడని శివజ్ఞానము
దొడరి సమస్తమును విడిచి-దురహంకారం
బుడిగి తను మఱచునంతకు
మృదుఁ గొల్వఁగవలయుఁ గ్రియల-మెయి నిన్ను శివా ! 245

వేసరక క్రియాఫల స
న్యాసము గావించి క్రియల-నానావిషయ
వ్యాసంగ ముడుగు నంతకు
వాసనమై నిన్నుఁ గొలువ-వలయు మహేశా ! 246

క్రియలుడిగి యోగినని యా
రయ విషయము లుడుగకున్న-రాగాంధుఁడు ప్ర
త్యయ విరహితాత్ముఁ డతి పా
పయుతాత్ముం డాతఁ-దుభయ భ్రష్టుఁడు రుద్రా ! 247

క్రియ ఒఱిగి యెఱిగి యుడిగిన
యయుక్తి యుక్తుండు పతితుఁ - డనబడు క్రియకా
శయమైన యహంకారము
క్రియగొనఁగానుడుగకనె-క్రియలుడుగ శివా ! 248

ఏననియెడు నభిమానము
జానుగ బిరు దుడుగుటయు ని-జక్రియలు నుదా
సీనములై పిరుదుడుగును
దానై యుడిగెద ననంగఁ-దగదు మహేశా ! 249

ఉన్నత సముదిత నిజసం

పన్నాభ్యంతర శివైక్య-భావానుగతిం

దన్నెఱుగ మఱచు నంతకు

బన్నుగఁ బూజింపవలయు-పాహ్యమున శివున్.

250

పారిఁ దనకుఁ దానక్రియలవి

నిరంతరాభ్యాసప క్వ-నిర్ణీంతాతః

కరణ విశుద్ధ శివైక్య

స్ఫురణత జ్ఞాన ప్రలీన-బుద్ధికి నుడుగున్.

251

ఏనని యెఱుగుట మఱచి శి

వానందానుభవమగుఁ-డగునంతకు ము

న్నేనుడిగెదనని పాహ్య వి

తాన శివారాధనంబు-దగ దెడ నుడుగన్.

252

అంగంబగు నాభ్యంతర

మంగజహరునకుఁ బ్రధాన-మగుపాహ్యం పా

యంగప్రధానములలో

నంగమ సేకొని ప్రధాన-మగునే ! విడువన్.

253

అంగాభ్యంతర విధమున

నంగజహరుఁ గొలిచి ముఖ్య-మగుపాహ్యవిధిన్

లింగాకృతి శివుఁ గొలువని

వెంగలి మానవులకంటె-వెడఁగులు కలరే !

254

సాంగముగా వేదములకు

భంగిన వేదాంతములకు-బ్రహ్మాదులకున్

లింగస్వరూప విరహిత

గంగాధర రూప మెఱుగఁ-గాఁ దలమగునే !

255

వనజాసన వనజోదర

సనకాదులు ముఖ్య బాహ్య- సంత్యాగము సే

సినవారు గారు తక్కటి

పినుగులు బాహ్యంబు విడిచి- పెద్దయుఁ జెడరే !

256

స్థిర ముఖ్య బాహ్య పూజా

కరణము లేదయ్యెనేని- గౌణకృతాభ్యం

తర విధి నై నను భక్తిం

బరమేశ్వరుఁ గొలువకునికి- పాపముగాదే !

257

పరమహిత యథోక్తాభ్యం

తరపూజను విడిచి యేన- దై వమ నని దె

ప్పరమగు నాస్తి క్యమతిన్

హరుఁ గొలువని నరుఁడు పతితుఁ-డనబడు జగతిన్.

258

అవికల దేవాసుర నర

నివహ సదాపూజనీయ- నిత్యోత్సవ స

చ్చివలింగ పరాజ్ఞుఖ మా

నవ సంభాషణము లెల్ల- నర కార్థమగున్.

259

బాహ్యపూజ సేయవలయును

ఒడలు గుడి యంతరాత్మయు

బడరుండను పలుకు లుడిగి- భక్తిని గుడియే

గుడియనియు లింగమూర్తి య

బడరుండని కొలువకునికి- పాతకము శివా !

260

వేదోక్త విహిత కర్మ మ

హో దేవార్చన విహినుఁ-డగు పాపండ్రి

గా దెదురుఁ జూడఁ జూచిన

యా దోషమువోవఁ జూచు-నదిభక్తులకున్.

261

శివసమయంబున కెడరెడు

నవినీతుల రెంత పెద్ద-లైనను మ్రొక్కన్

శివభక్తులకును దగద

క్కు విచారుల మ్రొక్కుతెపుడు-గొనఁ గాదు శివా!

262

కాదప్పుఁ గొనఁగ నప్పిఁ

గాదీఁ గొనఁ గాదు గాదు-కనఁ దమలో నా

హోదమునఁ బలుకఁగాదు మ

హోదేవ పరాజ్ఞుభాత్ము-లగు పతితులతోన్.

263

కాదు సమశయ్యఁ బొందం

గాదు సమాసనముచందుఁ-గదియఁ జరింపం

గాదు సహోవాసమును మ

హోదేవ పరాజ్ఞుభాత్ము-లగు పతితులతోన్.

264

కా దతని వేడి కుడువం

గా దతనికిఁ గుడువఁబెట్టఁ-గాదు భుజింపం

గా దీఁ గొన దానమును మ

హోదేవ పరాజ్ఞుభాత్ము-లగు చరితులతోన్.

265

చేతోజాత విమర్దన!

భాతిగ నినుఁ గొలువనట్టి-పాలసునకు సం

ప్రీతిని గుడువంబెట్టిన

దాతకు యమదండనంబుఁ-దప్పదు రుద్రా!

266

(జ్ఞానము వై రాగ్యము ననఁ

గా) నించుకలేని నా స్తి-కస్థితి విషయా

ధీన దురాచారికి యో

గానందము గలుగ నేర్చు-నయ్య మహేశా ?

267

అవిరత నిరతిశయంబుగ

శివయోగ రసానుభవ వి-శిష్టసుఖంబుల్

దవిలిన యోగులు విషయో

దృవసుఖ లేశంబు మఱచి-తలఁతురు రుద్రా !

268

నిన్నెఱుఁగుచుఁ దన్నెఱుఁగని

యన్నఁడు శివయోగమగునుఁ డనఁబడఁ (డెపుడున్)

సిన్నునుఁ దన్ను నెఱింగెడి

యన్నఁడు శివయోగమగునుఁ-డనఁబడును శివా !

269

ఎడవక యష్టాంగంబై

షడంగమై యొండెఁ బరఁగు-శంకరయోగం

బెడ యుడుగ కభ్యసించిన

గడుకొని సంసారవార్ధిఁ-గడువఁగవచ్చున్.

270

అష్టాంగయోగ భక్తి న

భీష్ట ఫలప్రదుఁడవైన యీశ్వర ! నిన్నుం

దుష్టిసనఁ గొలిచి ముక్తి వి

శిష్ట సుఖాధ్యు లగు టరుదె-శివయోగాఖ్యుల్.

271

శివయోగి దర్శనఁబుర

నవు గంగాస్నాన సమ మ-హాపుణ్యఫలొ

త్సవగతి తత్సంభాషణ

సవినయవిధి సకలతీర్థ-సత్ఫల మడరున్.

272

వేదవిదులైన కోటి మ

హీ దేవోత్తములు గుడిచి-యిచ్చు ఫలం బా

హోదంబున శివయోగికి

నాదట భిక్షంబు వెట్టి-నంతన పొందున్.

273

శివయోగి శిరంబుననే

శివుఁ డెప్పుడు నుండునని వి--శేషప్రీతిన్

శివయోగిఁ జూచి సాక్షా

చ్చివుఁడని కడు భక్తిఁ బూజ-సేయఁగవలయున్.

274

ద్రువముగ సర్వప్రాణుల

నవశ్యమునుఁ జేయకుండు-నది హింస మదిన్

శివనిందకులగు పాపుల

నవిచారితవృత్తిఁ...నీశానా !

275

సంహృత శివ ! నీ భక్తికి

నంహోమతివక్రులై న-నప్పుడ

.....యనుటను

..... పథము-జనకుల నైనన్.

276

శివనిందా విషయంబగు

నవమానము సెప్పునట్టి-యప్పుస్తకముల్

అవిచారంబునఁ...

నవుఁ జెప్పెడివానిఁ ... నీశానా !

277

శివనిందారతుఁ ...

జవ మఱి తత్కారణమునఁ-..... నీరెం

డువిధంబుల నీ కారు

ణ్యవశంబున ముక్తిఁబొందు-నరుఁ డీశానా !

278

జీవత్యాగము

- శివ ! నీ తదర్థమొందెను
 శివభక్తార్థంబ యొందె-శివవిద్యాచా
 ర్య విషయమొందెను జీవ
 మ్ము విసర్జించిన నరుండు-ముక్తుఁడు రుద్రా ! 279
- పావనమైన శివతే.
 త్రావాసమునందు నొందె-ననశనవిధిమై
 జీవత్యాగము చేసిన
 భూవినుతుఁడు మోక్షపదవిఁ-బొందు మహేశా ! 280
- శివతీర్థములో నొందెను
 శివాజ్ఞలో నొందెఁ దాను-జీవత్యాగం
 బు విధించిన మానవుఁడును
 భవత్ప్రసాదమున ముక్తిఁ-బడయు మహేశా ! 281
- ఎందును శివార్థముగఁ మృతిఁ
 బొందిన పుణ్యాత్ము బంధు-పుత్రాదులకున్
 బొందదు సూతక మతనికి
 వందరి పరలోక విధులు-వలదు మహేశా ! 282
- వెండియు శివార్థమృతునికి
 నొండొక పరలోకవిధులు-నొడఁబడిరే వా
 రొండుడిగి యథాశక్తిం
 బండుగ సేయుదురు రుద్ర-భక్తులకు శివా ! 283
- పితృలోక విష్ణులోకము
 లతిక్రమించి శివపురికి-నరిగెడు భక్త
 ప్రతతికిఁ బితృమేధక్రియ
 లతిశయముగఁ జేయునాతఁ-డజ్ఞుఁడు రుద్రా ! 284

అంతకరిపుభక్తుని దే
హాంతంబున నతని యర్థ-మాగమ యుక్తిన్
సంతతి గలిగినఁ ద త్పశు
సంతతి కీదగదు శైవ-సంతతి దక్కన్.

285

శివాపచారులకు శిక్ష

సకలామర దై తేయ
ప్రకర సదారాధ్యమాన-పాదాబ్జ భవాం
తక ! నీ భక్తుల దుర్గుణ
శకలంబుల వెదకువాఁడు-చండాలుఁ డజా !

286

శివ ! నిన్నును వేదములను
శివభక్తుల బ్రాహ్మణులనుఁ-జెడనాడెడు పు
ణ్యవిహీనుఁ డధోగతిఁబడి
యవిరళ నరకాగ్ని బాధ-లందు మహేశా !

287

శివభక్తులఁ జెడనాడెడు
నవినీతుఁడు ఘోర రౌర-వాగ్నుల బడి యా
రవితారకముగఁ గాలుచు
ధ్రువముగ వాచఱచుచుండు-దురితారాతీ !

288

వెఱవక నీ గుడిలోపల
గుఱుకొని యాలాపువెట్టు-కొనియుండెడి పా
దలీ జముమాతలు గుక్కలఁ
గఱపింతురు మూఁటకట్లు-గట్టి మహేశా !

289

ప్రమదాసంగతి చేసిన
స్థుమిసిన మఱి కాళ్ళు సాచి-యుండిన శివగే

హములోన జూదమాడిన

నమిత మహానరక బాధ-లందు మహేశా !

290

పావలుఁ జెప్పులు తొడుకొని

దేవ ! శివాలయములోనఁ-ద్రమ్మలు పాపుల్

వా విడిచి నిగళబంధము

తో వాచటచును గాలు-దురు నరకాగ్నిన్.

291

కుడిచిన నీళ్లాడిన మఱి

గుడిలోపల నలుఁగువెట్టు-కొన్న నభీష్టం

బడుగఁగ నవ్విన దుర్గతిఁ

బడుదురు బాధలను నధిక-పాపాత్ము లజా !

292

గుడిలో ముద్దటలడిచిన

గుడిలో వెండ్రుకలు వాచి-కొనినను నెపుడుం

గడు వెటవక విహరించిన

గడుసరి నరకాగ్ని శిఖలఁ- గాలు మహేశా !

293

అతి గర్వోదాసీనత

గతభయుఁడై శివ ! శివోప-కరణ ద్రవ్య

ప్రతతులఁ గాళ్లం దన్నిన

నత కడచిన ద్రోహి రౌర-వాగ్నులఁ గాలున్.

294

మ్మడ ! నీ తోటల పువ్వులు

ముడిచిన మఱిగానిఁ గోసి-మూర్కొన్న నరుల్

కడుఁ గ్రాఁగిన సూదులతో

నడవఁగఁబడి నరక బాధ-లంధుదురు శివా !

295

శివ ! నీ తోటల తోపల

శివ గృహములలోన నొండు - సితమున మూత్రా

ద్యవకార్యంబులు చేసిన

యవినీతుఁడు ఘోర రౌర - వాగున్నలఁ గాలున్

296

ఉత్తమ కుల విద్యా గుణ

విత్తోద్యోగాది సకల - విషయము లెల్లన్

రిత్తయ బుద్ధిఁ దలంప ను

దాత్త భవద్భక్తి లేని - యధములకు శివా !

297

కులమునుఁ గలిమియుఁ బ్రాయము

గలిగియు మఱిముక్కులేని-కాంతయపోలెం

గులమును గలిమియుఁ బ్రాయము

గలిగియు శివభక్తి లేని - కష్టుఁడు రుద్రా !

298

శ్రీశ్రమణార్చిత ! దురితని

వారణ ! నీభక్తి లేని-వారల విద్యా

చారకుల రూపసంపద

లారయఁగా నిష్ఫలంబు-లన్నియు రుద్రా !

299

దక్ష ధ్వ ర ధ్వంస ము

సుర ముని వైదికమత సు

స్థిరముగ దక్షప్రజాప-తి యొనర్చిన వి

స్తర సత్కియ దేవ ! భవ

ద్విరహితముగఁ జేసికాదె !-విఫలతనొందెన్.

300

వేదములు ప్రమాణములుగ

నాదిన యొడఁబడియు వాని-నతకడచి భవ

త్పాదనుతి విడిచి చెడియెను
పాదటి దతుండు వీర-భద్రునిచేతన్.

301

ఆలరియై శివుఁ బలికిన
పాలసుఁ డని కినిసి వీర-భద్రుఁడు ఫాలా
భీల విలోచన దహన
జ్వాలల మును దతు జన్న-సాలను గాల్చెన్.

302

భూతములు దర్భత్రాళ్ళను
హోతల మెడ లంటఁగట్టి-యూపతలులతోఁ
ద్రేతాగ్నులు యాగోశ్వము
భూతేశ్వర ! గంగలోనఁ-బోవై చె నజా !

303

ఆమిషముం గని రుద్రుని
రోమజ గణపతులు చరు, పు-రోడాశమహా
హోమద్రవ్యములెల్లను
నీ మహిమంజేసి దతు-నిం జెలుచి తజా !

304

ధర్మాది సదస్యులు శివ
ధర్మవిహీనుండునై న-దతునిసభలోఁ
బేర్చి చెడి భూతములచే
దుర్మదులై కొట్టువడిరి-గురితారాతీ !

305

ఎలుకల నడచిన విధమున
నలయక దక్షాధ్వరమున-కనివచ్చిన పా
ధుల మునుల నడిచి చంపితి
గలహంబునఁ బెరిగి ప్రమథ-గణములు రుద్రా !

306

కలియుగమున ¹జారులచే

బలిమీఁ గులస్త్రీలు వడ్డ-భంగిన హార ! నీ

కలుషమున నమరవనితలు

వెలయంగాఁ జెడిరి భూత-భేతాశురచేన్.

307

గోకులమును గోపాలకుఁ

డాకులమునఁ దోలునట్టు-లమరులనెల్లం

జేకొనక తోలి చంపె మ

హా కోపుఁడు వీరభద్రుఁ-డతిబలుఁడు శివా !

308

మారారిద్రోహు నింటికిఁ

భేరంటమువచ్చి తనుచుఁ-బెలుచను గోసెన్

వైరమున నదితి ముక్కును

భారతి నాసికయు వీర-భద్రుఁడు రుద్రా !

309

ఆలరి దతుని నోమున

కేలా చనుదెంచి తనుచు-నీశాన దిశా

(పాలకులను సురనికరము

శూలముతోఁ బొడిచి చంపఁ-జొచ్చిరి రుద్రా !)

310

దతుశిరంబును రణజయ

శిఖావిధి యజ్ఞపురుషు-శిరమును దునిమెన్

దతాధ్వరంబులోఁ బ్రతి

పక్ష తుల్యుకారి వీర-భద్రుఁడు రుద్రా !

311

నిష్ఠురముగఁ బ్రమథగణ

ప్రప్థుండై నెగడు వీర-భద్రుఁడు హా

జ్యేష్ఠునిఁ జంద్రునిఁ బాదాం

గుప్తంబునఁ ధరణిఁ బ్రామె - గోపమున శివా !

312

వడి మృగరూపముఁ గైకొని

చెడి పాతెడు యజ్ఞపురుషు-శిరము దెగన్ వ్రే

ల్మిడిలోన నేసి చంపెను

గడువీరుఁడు వీరభద్ర-గణనాథుఁ డజా.

313

స్వాహాపతి భామినియగు

స్వాహాంగన ముక్కు నెడమ-చనుమొనయు దగన్

సాహసముతోడఁ జిదిమిన

బాహుబలంబొప్పె వీర-భద్రునకు శివా !

314

స్వాహాపతి జిహ్వా శివ

ద్రోహుని జన్నమున నాహు-తులు గొన్నదియన్

ద్రోహమునఁ గోసివై చెను

బాహుబలుండైన వీర-భద్రుఁడు రుద్రా !

315

పోలఁగ దతుఁడు సత్కియ

మేలని చేయుటకు నశ్వ-మేధము గీడై

కోలాహలమయ్యెఁ గిరియలు

సాలఁగ శివభక్తి లేక-సహజములగునే?

316

కర్మఫలదాత త్రిజగ

న్నిర్మాత మహేశ్వరుండు-నిఖిల పశువ్యా

తమ్ముల కధిపతి యని క్రియ

లిమ్ములఁ జేయునది మనుజు-లీశ్వరభక్తిన్.

317

ఆ హరి సురేంద్రముఖ్య సు
 ధాహారుల నెల్ల నిట్టు-లత్యుద్ధతిమై
 దేహములు గోసివై చిన
 బాహుబలం బొప్పె వీర-భద్రునకు శివా! 318

ఆహవమునందుఁ దెగి య
 య్యాహవనీయాగ్నిఁ బడియె-నట విష్ణుశిరం
 బాహా! నీ కింకరునకు
 బాహుబలంబొప్పె వీర-భద్రునకు శివా! 319

ప్రళయవర్ణనము

కర్మతయంబు గామిని
 నిర్మలమోక్షంబు లేమి-నిఖిల-పశువ్యా
 తమ్ముల దుఃఖంబులుగని
 నిర్మింతు లయంబు గొంత-నిర్వృతికి శివా! 320

కరుణాకరుడవు గావున
 విరచిత బహు జీవరాశి-విశ్రామప్రేతు
 స్థిరమల నిఖిలజగ త్సం
 హరణము గావింతు కరుణ-నతిమహిమ శివా! 321

గణాధిపుల యాటలు

ప్రమథులు రుద్రులు మఱి భూ
 తము లనఁగాఁ ద్రివిధమూల్-దశములతోడన్
 సమసుప్తినాథ! నీ గణ
 సమూహములు సంహరించు-జగములు రుద్రా! 322

కుమ్మరి దరిగొల్పిన చి
¹చుమ్మల నావమ్మ కడవ-²లుల్ల దరికొనం
 గ్రమ్మగతి నజాండంబునఁ
 బ్రమ్మ భవన్నేత్రవహ్ని-ప్రళయమున శివా ! 323

భవదుద్భట నిటలేక్షణ
 భవజ్యంభిత ³విలయవహ్ని-పర్వి జగద్వి
 స్థవహేతువయ్యెఁ బ్రమథుల
 కవిరళ నుఖహేతువయ్యెఁనదియె మహేశా ! 324

లోకంబులు ప్రళయాగ్ని శి
 ఖా కలితములై తదగ్నిఁ-గాలఁగఁ బ్రమథా
 నీకములు వెరిగి యాడు మ
 హాకాముదిఁ దేలియాడు-నట్లు మహేశా ! 325

శ్రోత్రంబక ! నీ ప్రమథగణా
 డంబర విభవంబు గడు నొ-డంబడ సంహా
 రంబును వర్ణనసేయఁగ
 లంబోదర షణ్ముఖాదు-లకు నరిది శివా ! 326

సశముద్ర ద్వీపాచల
 వసుమతి వడి మీఁది కెగుర-వై చి సనక్ష
 త్ర సురావాసాకాశము
 వెసఁ గిరిందికిఁ దివుచుఁ బ్రమథ-విభుఁడొకఁడు శివా ! 327

కడు మండెడు బడబాగ్నిం
 దడయక వడిఁ గూడఁ దిగిచి-తననుదుటను జొ

ట్టిడికొని యానందంబున

వెడ సోలుచునాఁడుఁ బ్రేమధ-విభుఁడొకఁడు శివా !

328

సకల సముద్రజలంబులు

నొక గణనాయకుఁడు దాగి-హోబ్బని త్రేన్పున్

సకల గ్రహతారకములు

నొక గణనాయకుఁడు వాట-నూఁడు మహేశా !

329

ద్వీపము లేడును జక్క

వ్యాపారవిధమునఁ ద్రిప్పి-వై తురు వాటన్

నీ పంపునఁ గొందలు బహు

రూపులు గణనాయకులు వి-తూపాక్ష ! శివా !

330

యమ మహిషశృంగములు నిం

ద్ర మహాగజదంతములుఁ బ్ర-తాపముతోడన్

సమసుప్తి దుస్సికొని నీ

ప్రేమధులుఁ దాలములువేసి-పాదుదురు శివా !

331

పడవేసి మృత్యుదేవర

మెడ మడమలఁ దొక్కి దాని-మెఱసెడి కోటల్

వడిఁ బెట్టికొని మహోర్కము

లుడుగక త్రిప్పు క్రియఁ ద్రిప్పు-నొకగణము శివా !

332

వరుణునిమకరము వాయువు

హరిణముఁ గడిచేసి మ్రింగి-యాసురముగ ది

క్కరులం దిని త్రేచును శం

కర ! నీ గణనాథుఁడొకఁడు-గడికాఁడు శివా !

333

కొందలు గణపతు లత్తటి

మందర హేమవత్స్రధాన-మహిత మహీభ్య

త్సందోహంబులుఁ గొని కడు

నందముగా సూడుపట్టె-లాడుదురు శివా !

334

సుర పర్వతాది ధరణీ

ధర కందుక కేళి సలిపి-తత్క్షణమున న-

గ్గిరులు వొడిచేసి చల్లుచు

నరుదుగ గణపతులు గొంద-తాడుదురు శివా !

335

పూని వడిఁ దిగిచి యష్టమ

హా నాగమ్ములను 'ముద్రి'-యలుగా వ్రేళ్ళన్

మానుగఁ గొందలు చాల్తురు

వాని ఘనామణుల రుచులు-వట్టుగబ్బిమధుత్.

336

ఆదివరాహము వెరిగిన

యా దంష్ట్రులు వెటికి తన ని-జాస్యంబున సం

పాదించికొని నటించు మ

హాదర్పముతోడ నొక గ-ణాధిపుఁడు శివా !

337

మఱి యాదికూరశ్రేష్ఠ్యము

దొఱయఁగ వడిఁ బొడిచి యందుఁ-దూర్చి ఫణింద్రున్.

నెఱిఁ ద్రొప్పటముగఁ ద్రొప్పుచు

వఱలఁగ గణనాథుఁ డొకఁడు-వడినాడు శివా !

338

నరసింహుని కంఠంబును

నరుణ జటాకేశరంబు-లంబిక పాదాం

బురుహ మణి పీఠమునఁ బొ

ల్పరుదుగ రచియించునొక గ-ణాధిపుఁడు శివా !

339

ప్రమథాధిపతులు గొందఱు

కొమరుగ నొడ్డణము దండ-గుచ్చిన భంగిన్

హిమకరమండలమును సూ

ర్య మండలము దండ గుచ్చి - యాడుదురు శివా !

340

నులుమై పఱియలు వాఱఁగ

నటచేత నజాండభాండ - మవియఁగ వ్రేయన్

మఱి బ్రహ్మయేఁడి యనుచును

వఱలఁగ గణనాథుఁడొక్కఁడు - వడివెదకు శివా !

341

వారిజభవుని కపాలము

గోరి త్రివిక్రముని వీపు - కోలెమ్ముతుదిం

జారుగతి నిలిపి చత్రా

కారంబుగఁ దాల్చియాడు - గణనాథుఁడజా !

342

చరణంబులుఁ జరణంబులుఁ

గరములుఁ గరములునుఁ బెనఁచి - కంఠమున గణే

శ్వరుఁడొక్కఁడు దాల్చి యాడును

విరించి విష్ణుల సబములు - విలయమున శివా !

343

వడి నిడుపుగఁ బెరుగుదు ర

ప్పుడ నిడుపుడిగించి గుఱ్ఱుఁ - బొడవగుదురు వీ

డ్వడి వలుద త్రింగు లొల్లక

కడు సన్నము లగుదు రిట్లు - గణములు రుద్రా !

344

వెగడుగ వసు రుద్రాది
త్యగజేశ సమస్త దేవ - తారాక్షస ప
న్నగ గణము లన్నియునుఁ జెడి
గగనఁబంతయును బ్రమథ - గణమయ్యె శివా !

345

అదుదురు జతలు వెట్టుచుఁ
బాదుదురున్ గతులుచేసి - పరమానంద
క్రీడా సంగతిఁ బ్రమథులు
కూడి వినోదింతు రిట్లు - గొమరుగ రుద్రా !

346

లోకా లోకము సురపతి
లోకముతోఁగూడి బ్రహ్మ-లోకము వటి యా
వై కుంతలోకమునుఁ జెడి
లోకత్రయమెల్లఁ బ్రమథ - లోకంబయ్యెన్.

347

శివగణ వర్ణనము

ప్రమథ గణంబు లసంఖ్యా
కము లీశ్వర ! యెఱుఁగ వ్రేఁగు - దత్సంఖ్యలు వే
దములు “నసంఖ్యాతా” యని
యమరఁగ ఘోషించుచున్న-యవి గడలేమిన్.

348

సకల కుల పర్వతంబులు
నకుటిలశతి గ్రుచ్చి కంత-హారముగా నొ
క్కొకమాటు భవద్గణ నా
యకుండుఁ దాఁ దాల్చుఁ బర్వ - తాభరణుఁ డజా !

349

పరివిలయవేశ మేరువుఁ
బరిమాల్చుటఁజేసి మేరు - పాతనుఁ డ (గాఁ

బరగిన గణనాయకుడొకఁ

డరు దెవ్వరికైనఁ బొగడ - నక్కజుడు శివా !

350

ఒండేమి సమస్త బ్ర

హ్మాండంబులుఁ బూసపేరు-లై యుండఁగ ను

ద్దండగతి గ్రుచ్చి యాడఁగ

నండాభరణుడన నెగడె - నతిబలుడు శివా !

351

వెండి హరి బ్రహ్మాదుల

రుండము లాభరణములుగ.....

రుండా భరణుడు నా నధి

కుండు భవద్గణవిభుండు - గురుభుజుడు శివా !

352

వెండియు నానాకారులు

వెండియు నానాప్రతాప - విక్రమ విభవుల్

దండిత దైత్యేంద్రులు వర

'గుండప్రియ ! నీ గణములు - గొందఱు రుద్రా !

353

లాలాసుర వక్షస్థస్థుల

కీలాల జలప్రవాహ - కేళీలోలా

భీల త్రిశూల హస్తులు

హాల హలాంకులు భవద్గ-ణాధిపులు శివా !

354

రాజార్ధధరులు నరసుర

రాజామతభయులు రాజ - రాజ సఖులు గో

రాజపతాకులు గేశవ

రాజప్రియ ! నీగణములు - రాజాభరణా !

355

బ్రహ్మభివంద్య ముఖ్యులు
 బ్రహ్మ కపాలావళీ వి-రాజితులు వర
 బ్రహ్మకారులు (ధీరులు)
 బ్రహ్మేశ్వర ! నీ గణాధి-పతులు కపర్ది !

356

శ్రీరమణులు సకల జయ
 శ్రీరమణులు వేదశాస్త్ర - శివతత్త్వవిదుల్
 సీరాల ప్రియ ! భోజను
 హారాజ ప్రియ ! భవద్గ-ణాధిపులు శివా.

357

వివిధాబ్ధ మహాజలధర
 రవులు, గణేశ్వరులు, మలయ - రాజప్రియ...
గొందలు

భువనత్రయ సుందరులు త్రి-పురదహన శివా !

358

శ్రీ శ్రీ దిగంబరులు వాక్
 శ్రీశ్రిత మహిములు జగత్ప్ర-సిద్ధులు భక్తి
 శ్రీశ్రిత హృదయాంభోజులు
 శ్రీశ్రిత ! నీగణములెపుడ - జేయులు రుద్రా !

359

లంబోష్ఠ లంబనాసిక
 లంబోదర లంబనేత్ర లంబశ్రవణుల్
 లంబహను లంబజిహ్వలు
 నంబాప్రియ ! నీ గణాధి-నాయకులు శివా !

360

అజకర్ణ లశ్వకర్ణులు
 గజకర్ణ వరాహకర్ణ - ఘంటాకర్ణుల్
 త్రిజగద్రమణీయులుఁ దెలుఁ
 గు జొమయప్రియ ! నీ గణములు - గొందలు రుద్రా !

361

అజముఖ వరాహ ముఖులును

గజముఖ మార్జాల ముఖులు - గణ నాయకు లం

డజ ముఖులు వెండియప్పుడు

సజామరుల కధిక తేజు - లాశ్చర్యులజా !

362

గోముఖులు వరాహముఖులు

సామజముఖ లుప్తముఖులు - సారంగముఖుల్

భీమ వ్యాఘ్రముఖులు నా

నాముఖులు భవద్గణాధి-నాయకులు శివా !

363

నానావర్ణ సమేతులు

నానారూపధరు లర్థ-నారీశ్వరు ల

శ్వానన మహిషానన సిం

హానన శరభాననులు గ-ణాధిపులు శివా !

364

ముఖపాదులు పాదముఖుల్

ముఖకుతులు కుక్షిముఖులు - ముఖహీనులు ష

ణ్ముఖ పంచముఖ చతుర్ముఖు

లఖండ విక్రములు నీగ-ణాధిపులు శివా !

365

ద్విముఖ త్రిముఖ గణాధిపు

లమేయ గుణులురుతరముఖ స-హస్రముఖు ల్స

ప్రముఖాష్ట ముఖ నవముఖ ద

శ ముఖులు నీకింకరులు విచారింప శివా !

366

బాహుముఖులు ముఖబాహులు

బాహూదరు లుదరదీర్ఘ -బాహులు గొండల్

బాహూరు లూరుబాహుల

బాహులు బహుబాహు లేక - బాహులు ప్రమథుల్

367

బహువక్త్రు లేక వక్త్రులు

బహుదంష్టుఁ లదంష్టుఁ లధిక-బలసంపన్నుల్

బహునేతుఁ లేక నేతుఁలు

బహుకర్ణు లకర్ణులెన్నఁ - బ్రమథులు రుద్రాఁ !

368

బహుజిహ్వ లేక జిహ్వలు

బహుపాదు లపాదు లేక-పాదులు గొందఱ్

బహుఘోణులు బహు మేధుఁలు

బహురూపులు నీగణాధి-పతులు కపర్దీ !

369

గణుతింపఁగ మఱికొందఱు

గణపతులుఁ గపాలమాని-కా విషధర కం

కణ చంద్రకలా భూషణు

లణిమాది గుణాన్వితులు మ-హాత్ములు రుద్రాఁ !

370

పింగళ కపర్ద డమరుక

గంగా భసితాంగరాగ - ఖట్వాంగధరుల్

భృంగిరిటిప్రియ ! నీ గణ

పుంగవులు సమస్తలోక - పూజితులు శివా !

371

కంటక నరసింహ శిరో

లుంటాకు లినేందువహ్ని - లోచను లుగ్రుల్

ఘంటాకర్ణప్రియ ! ని

ష్కంటకులు భవద్గణాళి - గౌరవ మహిమన్.

372

నీలగ్రీవులు శుంభ

త్పాలాభీలాక్షిదహన - భస్మీకృత దు

శ్శీల త్రిపుర మహాసుర

కోలాహలు లెన్నఁ బ్రమథ - కుంజరులు శివా !

373

త్యక్తు ! భవద్గణ నాయకు
 లు టేంద్రారోహణులు మ-హోక్ష పతాకుల్
 దత్తాధ్వర విధ్వంసులు
 సాక్షాత్పరమార్థతత్త్వ - సవ్యగ్జ్ఞానుల్ 374

కరినరసింహ వ్యాఘ్ర
 సుర చర్మధరు ల్మహోగ్ర - శూలధరు ల్భి
 కర పన్న గేంద్రకంకణ
 ధరులు భవద్గణము ఓధిక - దర్పితులు శివా ! 375

నారాయణాది సురదను
 జోరగ మునిమానవేంద్ర - యూధ సదా లో
 కారాధ్య మాన చరణాం
 భోరుహులు గదయ్య ! ప్రమథ - పుంగవులు శివా ! 376

చక్రాసహ విక్రములుఁ దిగి
 విక్రములుఁ గపాలధరులు - విధిమస్తకదా
 మాకాక్రితోదరు లాజి
 ప్రకృమ పాలనులు ప్రమథ-వర్గము రుద్రా ! 377

మురవైరి పంకజాసన
 శిరో విభేదకులు సకల - శివధర్మ విదుల్
 ధరిత జగదండ రక్షా
 పరాయణులు భూరిభూజులు - ప్రమథులు రుద్రా ! 378

ధరిత శిఖండులు ముండులు
 గురు లఘువులు స్థూలసూక్ష్మ - కుంజరదీర్ఘుల్
 పరికింపఁ గామరూపులు
 హర ! కొండలు మీగణంబు - లతి శాంతాత్ముల్ 379

నానా నామాంకితులు స

దానందులు ¹సాంబరులు ది-గంబరులు మహా

దాన వినోదులు ప్రమథులు

నానా సురహారులు ప్రమథ - నామాంకులు శివా !

380

²వీరాచారా చార్యులు

వీర వ్రకవిదు లవార్య - విక్రములు మహా

వీరావతారు లసములు

వీరేశ్వర ! నీగణాళి - విష్ణువరేణ్యా !

381

స ద్భ క్తు ల మ హి మ

స్వేచ్ఛాచార వినిష్ఠితు

లిచ్ఛా వ్యాపారముక్త - హృదయులు భవ పా

శచ్ఛేదన కారణులు ద

యాచ్ఛాదిత తనులు నీగ-ణాధిపులు శివా !

382

సర్వజ్ఞులు సర్వగతులు

సర్వ శుభోదయులు సర్వ-సంగత్యాగుల్

సర్వ పరిపూర్ణులెప్పుడు

సర్వేశ్వర ! నీగణములు - శాశ్వతులు శివా !

383

గత విధి నిషేధ తాకిక

గతులు మహామతులు పరమ - కారుణ్య లతా

కృతికరులు సకల సుగుణా

న్వితులు శివజ్ఞానరతులు - నీ ప్రమథులంజా !

384

అరుదుగఁ బురాణములలోఁ

బరువడి మునునెప్పియున్న — భంగి గణాడం

బర విభవము వర్ణించితి

ధరణీ ధరవంద్య ! నా య-థాశక్తి శివా !

385

కవి ప్రార్థన

తన్ను గణములోఁ జేర్చుమని కవి ప్రార్థన

దేవా ! సంసారాంబుధి

లో వెలువడఁజేసి ప్రమథ-లోకం బెఱుఁగన్

నా వాఁడు వీఁడు సుండి

నావే నన్నుంపవే ! గణంబుల నడుమన్

386

ఓండేమి మల్లికార్జున

పండితుఁడన నుండుకంటె - బ్రమథులలో నె

న్నుండొకొ ! నీ యాజ్ఞోన్నతి

నుండఁగఁ గాంతునని కోరు-చుండుదు రుద్రా !

387

పరమేశ్వర ! నీ ప్రమథుల

చరితలు సతతమును విన్న - జదివినఁ బ్రమథ

స్మరణము చేసిన శుభములు

దొరకొను దురితంబునెల్ల - దొలఁగు మహేశా !

388

కొందఱు భక్తుల చరిత్ర

దేవ భవదీయ భక్తులు

మావల్ల భభక్తియోగ — మార్గమ్ములు నా

నా విధములుండు రవియును

గోవిందాదులకు నెఱుఁగ — గోచరమె శివా !

389

ఏభంగిఁ దలఁచు భక్తు

డా భంగిన నీవు నెగడి - యవిరళభక్తి

స్వాభావికత్వ పరమ

ప్రాభవ విభవమున నతఁడె - బ్రణుతింతు శివా !

390

తమఁగన్న తండ్రి తలఁదెగఁ

దురిమి భవద్భక్తి యుక్తి - ధూర్జటి ! యొకఁ డ

త్యనుపమగుణ ! నీ పదవికిఁ

జనఁడె ప్రసిద్ధంబుగాఁగఁ - జండీశుఁ డజా !

391

తన కన్ను పుచ్చి యొకఁ డ

త్యనుపమమౌ భక్తి నీ ప-దాంబుజములు నే

ర్పునఁ బూజించి సుదర్శన

మను చక్రము వడసెఁగాదె ! - యచ్యుతుఁడు శివా !

392

శివ నిందా శ్రవణమునన్

భవాని తన దేహమాత్మ - పావకమునకున్

హవిసేసిగాదె భక్తిని

భవదర్శాంగమున నుండఁ - బడసె మహేశా !

393

శివ నింద వింటిని ప్రా

ణ వియోగాగ్నిని యథా రు-ణాధరుఁడై కా

దె విరాజిత గణపదవికి

భువి నెగడెను వ్యాఘ్రపాద - పుత్రుఁడు రుద్రా !

394

దేవ ! నిను వీర భక్తిని

బోవక తన తఃలు దటిగి - పూజించి వడిన్

రావణుఁడు చంద్రహాసము

దేవేంద్ర జయంబు వడసె - దెల్లముగాదే !

395

చేతులు రెండును దునిమి మ

హా తాత్పర్యమున మిమ్ము నర్పించి - జగ

త్పాతముగ మగుడఁ బడయఁడె

భాతిగ నీచేత భట్ట - బాణుఁడు రుద్రా

396

గొటీరుల పాల్నీమీదను

నెటయఁగఁ బిదుకు నెడఁదండ్రు - నిష్ఠురుడై నన్

మఱి వానిఁ జంపి నీదయ

గొఱులఁడె గణపదవిఁగాట - కోటఁడు రుద్రా !

397

అరుదుగ శివాగ్నిఁ దనయొడ

లురుతర శివభక్తి వీర - హోమబుగఁ జె

చ్చెరఁ గోసి వేల్చి నీదయ

సరి ముక్తికిఁ జనఁడె ! వీర - శంకరుఁడు శివా !

398

కన్నులు రెండునుఁ బుచ్చుచు

మున్నీశ్వర ! సోమవార-మున హుంగరలోఁ

బున్నగ శివనాగయ ని

న్నన్నతిఁ బూజించి వడయు-చుండఁడె రుద్రా !

399

తన కొడుకుఁ దునిమి వంటక

మొనరఁగఁ గావించి నీకు - నొప్ప నివేదిం

చినదాన పొచ్చిముక్తికిఁ

బొనరఁగఁ జిలుతొండఁకంచి - పోషఁడె రుద్రా !

400

కోరి తన శిరము నీ పద

నీరజములఁ బూన్చి భక్తి - నీలావున జం

బారి మహాకాశయ్య య

పార్థై శ్వర్యమును మగుడఁ - బడయఁడె రుద్రా !

401

మొటటద వంకయ దనతల

లఱి మెల్వడఁ దఱిగి నీ ప-దాంబుజములఁ గ్ర

చ్చఱఁ బూన్చి మగుడఁ బడయఁడె ?

నెఱయఁగ నిను నమ్మి భక్తి - నీచేత శివా ! 402

శిరము దెగఁగోసి నీ పద

సరసిజములఁ బూన్చి నీ ప్ర-సాదంబున శం

కర ! మూన్నాళ్ళకుఁ గరుణా

కర ! గోవిందుండు వడసెఁ - గటకమున శివా ! 403

వరగొండ చక్రవర్తికిఁ

గరుణింప జగత్త్రయ ప్ర-కాశిత భక్తి

స్థిరుడనఁ బడసెను ఊతి నీ

పురమునకుం బొందితొన - పోవఁగ రుద్రా ! 404

తవిలి తన యూరి యా బా

ల వృద్ధమును మున్ను సొనిపి - లాలితముగ నీ

శివ లింగముతోఁ గూడఁడె !

శివ ! నీదయఁ నొడయపిళ్ళ - శ్రీఘమున శివా ! 405

ఒక్కఁడ దైవము శివుడని

నిక్కము సేయుటకు ముడిచె - నిప్పుల చీరన్

స్రుక్కక శ్రీపతి పండితుఁ

డక్కజముగ విజయవాడ - నలజమ్మి శివా ! 406

కడుఁ జోద్యము భక్తులకును

గడుఁ గూర్చుట నీదు భక్తి - గౌరవమునకుం

గడు మెచ్చి యొడయ నంబికి

నెడవోయితి గాదె ! లంజ - యింటికి రుద్రా ! 407

త్ర్యంబకుఁడ దై వమని చి

త్తంబునఁ గడునమ్మి నిన్నుఁ దడయక భక్తిన్

నంబియుఁ గిన్నెర బ్రహ్మయ

యుం బిలిచినఁ గరుణ వారి-కో యనవె శివా ! 408

అమిత దృఢభక్తి నీ దయఁ

గొమరుగఁ బరిజనులతోడఁ - గూడనె శివ లో

కమునకు దేహము తోడ న

రమణీయముగాఁగ మలయ - రాజరిగె శివా ! 409

హర లీలాస్తవ రచనా

స్థిర నిరుపమ భక్తిఁ దనదు - దేహము తోడన్

సురుచిర విమానమున నీ

పురమున కుద్భటుఁడు ప్రీతిఁ - బ్రోవఁడె రుద్రా 410

ఒడఁబడ గుమ్మర గుండయ

వడిఁ గడవలు చేసి చలుచు - వాద్యములకు న

క్కడఁ బ్రీతి నాడెదెప్పుడు

బెడఁగడరఁగ నతని భక్తి - పెంపునకు శివా ! 411

నరులెల్లం జూడ నిజో

దరము ప్రవేశింపఁ గాదె - తన కట్టిన యం

బర మొక మూరెఁడు దోపఁగ

నరియమ రాజరిగె ముక్తుఁడై నీ కరుణన్ 412

భయము సెడి నిన్ను నమ్మిన

జయమునఁ దరియఁబడి నడచు - సాహసమున నీ

దయ నిండి పాటుకది రా

రయముడిగెను ముసిఁడి చెండ్ - రాయనికి శివా ! 413

తనుగని మ్రొక్కిన “దీర్ఘా”

యని పలికినఁ బిదపఁ జచ్చె - నాటది తగునే

యనఁ బ్రాణము వడసెను వా

రని దయతో ముసిడి చెండ - రాయఁడు రుద్రా !

414

తన లంజయునుం జిల్కయుఁ

దన లంజియ బంధుజనులు - దానును జనఁడే !

జనులెల్లఁ జూడ మలహణు

నిను సంస్తుతి చేసి దేవ ! నీ పురముచకున్.

415

వెలయఁగ నాబోతులుఁ దప

సులు మృతులై యెదురురాఁగఁ - జూచుచుఁ బ్రాణం

బులు వడయఁడె ! నీ దయ వా

రల కప్పుడె ముసిడి చెండ - రాయఁడు రుద్రా !

416

పెనిమిటి శివభక్తుడు గాఁ

డని యెల్ల క రోసి నిన్ను-నడిగిన రాత్రిన్

బనఁబడసె గాదె ! శంకర !

గొనకొనఁ బుం స్తవమ్ము నాఁడు-గూతురు నీచేన్

417

కెంబాగి బోగిదేవని

వెంబడిఁ జని వచ్చి వీడు-పీఠంబుల లిం

గంబులు వడి విప్రులు లీ

లం బొగడఁగ నిట్టి వత్స-ఽత్వము గలదే !

418

విన్నపము సలిది యంబలి

మున్నని నివేద్యంబు సూపి - మ్రొక్కుచు నీకున్

సన్నత భక్తిని మాదర

చెన్నయ నీ కరుణ ముక్తి-చేకొనఁడె శివా !

419

కూడి జగమెల్ల నోపక
యోడిన శివభక్తి మహిమ - యుత్కృష్టముగా
నేడర బంకయ చూడగ
దేడర దాసయకుఁ దలుపు - దెబవవె రుద్రా !

శంకర ! నీ కింకరుఁ డ
భ్రంకషముగ నేత్రవహ్నిఁ - బర దైవములన్
బొంకమడఁగింపఁడే ! భువి
శంకరదాసయ్య నీ ప్ర-సాదమున శివా !

కడవఁగ నేరక మ్రొక్కిన
నడుమప్పుడు 'దుస్సివడ జి-న ప్రతిమ మహి-చె
బడియందు వై జకవ్వకుఁ
బొడసూపవె ! లింగమూర్తిఁ - బురహర ! కయల-పె. 42

కడిచేసి వెట్టఁగాఁ గొని
సడిసనఁ గటకమున సురియ - చముఁడయగారిన్
గడుఁ గరుణించి జగమ్ములు
గెడఁగూడి నుతింప నారగింపవె ! రుద్రా ! 43

తాముందరఁ జని సూచిన
యామాంసము నీకుఁబెట్టి యతిశయ భక్తిన్
వ్యామోహంబున నీదయ
గా ముక్తికిఁ జనఁడె ! యెలుక గన్నప్పఁడజా ! 44

భావనయ భక్తి నీకును
భూవినుతుఁడు మేలు కబ్బ-ములు సెప్పి మహా

దేవ ! తన దృష్టి శివ లో

కా వాప్తిబడసెఁ గాదె ! యంబన నీచేన్

425

ఇమ్ముల విపినమ్ముల ని

త్యమ్మును శివలోకమునకుఁ - దడయక చనవే

నమ్మిన నీ భక్తుండగు

జొమ్మయ చంపిన మృగములు - చోద్యముగ శివా !

426

స్థిరభక్తి యుక్తిఁ దృణమున

నరదుగఁ దానిలిచి భక్తుఁ—డను దయఁ గంచిం

గరి కాలచోడ నృపతికిఁ

గురియింపవె ! పసిడివాన - గోరిన భంగిన్

427

అవిరత దృఢభక్తిం గే

శవరాజు శిరంబునందు - సన్నిహితుఁడవై

భువి లింగమూర్తి సేకొని

యవతారము చేయవే ! మ-హామహిమ శివా !

428

పూని వడి నేడు నాకుల

పీనుఁగునకు వీరభక్తిఁ - బ్రీతాత్ముఁడవై

ప్రాణంబొసఁగితి గాదెద

యానిరతిం గదిరి రేమ-ణార్యునకు శివా !

429

నీ పురమునకున్ శివ ! నీ

ధూపావసరమున ఘంట - తోడనె భక్తి

వ్యాపారంబున నోహికు

డాపోయెన నంగఁ బోవఁ - డయ్యెనె రుద్రా !

430

అసమేక్షణ ! శివభక్తుం

డసమశ్రేష్ఠుఁడని పలికి - యన్యులతోడన్

బొస పోరై బండారువు

బసవఁడు వినమెత్తి త్రావి - బ్రతుకఁడె రుద్రా !

431

వసుధ నుమేశుఁడె దైవము

ప్రసాదము పవిత్ర మీశు - భక్తులె కులజుల్

పొనపోరని బండారువు

బసవన వినమెత్తి త్రావి - బ్రదుకఁడె రుద్రా !

432

కుసుమ శరారీ! శివ ! లిం

గ సమేతులు దక్కఁ బొందఁ - గాదని నిర్మా

ల్య సుఖంబని బండారువు

బసవన వినమెత్తి త్రావి - బ్రతుకఁడె రుద్రా !

433

అల పూరి వీర భక్తికి

నలి నెంతయు మెచ్చి పాండ్య - నాయకు కడకి

మ్ముల నీవ వచ్చి పీఠము

వెలయఁగఁ చేకొంటి కాదె ! - విష్ణువరేణ్యా !

434

స్థిరభక్తి నీకుఁ బాడుచుఁ

బురహర ! తన చేతి తాళ-ముల తోడవె చె

చ్చెర మీఁదికి నెగసి భవ

త్పురమునకును శంకరుండు - పోవఁడె రుద్రా !

435

కొడుకని చేకొని నిన్నును

మడఁది యతిప్రీతి బెజ్జ - మహాదేవి మహిన్

గడకొని యాడిన భక్తికి

నొడఁబడి యాయమకు ముక్తి - యొసఁగవె రుద్రా !

436

తన గుట్టము సతులును బరి
జనులునుఁ దనతోడ రాఁగ - శాశ్వత భక్తిన్
జనియె భవత్పురమునకును
గొనకొనఁగఁ గుమారపాల - ఘూర్జరుఁడు శివా ! 437

గుడి వజ్రగు దాఁచి కుంచీయ
పొడ సూపక తలుపు వెట్టి - పోయిన నీ వ
ప్పుడె తలుపు దెఱచి భక్తికిఁ
బొడసూపవె ! కిన్నెరునకుఁ - బుర సంహారా ! 438

చోడని యెనుఁగుఁ జంపుచుఁ
జోడని శివభక్తి మహిమ - చొప్పడ నీ చే
రూడిగఁ గ్రమ్మఱఁ బడయఁడె !
యోడక యిటుదత్తుఁడనఁగ - నొక భక్తుఁడజా ! 439

కడుఁగడు రౌద్రంబున జత
పడు మదకరిఁ జంపి యపుడ - పడయడె భువి ను
క్కడఁగియు బిజ్జలుఁ డడుగుడు
మడివలు మాచయ్య భక్తి - మహిలోఁ గలదే ! 440

రావీది యేచి యెక్కిన
మావంతునిఁ జంపి వచ్చు - మదకరి దనపై
రా వెఱచి మగుడఁ బాటదె !
బావురి బ్రహ్మచకు నీ ప్రభావమున శివా ! 441

భూతలమున నిది యంతయు
నూతనమని పొగడ నేడు - నూతేంద్రు మనం
డే ! తనరు భక్తిఁ ద్రిపురా
రాతీ ! సకలేశు మాది - రాజ య్యశివా ! 442

ఎడవక పూజాంతమునన్

చిడిముడిపడి ¹ఘర్షణములు - నెలంగంగ నీవె

ప్పుడు మెచ్చి భక్తి కాడుదు

వడిఁ ²జేరమ చక్రవర్తి - వాయించివా!

నమ్మిన భక్తుఁడు గన్నడ

బమ్మయ సద్భక్తి మహిమ - పరికింపఁ లో

కమ్ములఁ జోద్యము గాదె! య

³ధర్మంబును ధర్మమయ్యె - దత్తాత్రేయ!

పరువడి మఱియు ననేకులు

ధర జాణ మయూర కాళి - దాసాది మహా

పురుషులు దృష్ట ప్రత్యయ

వరములు నినుఁ గొలిచి కనిక వరభక్తి వా!

వలయునని దేవ! కొండలు

నెనకొని పేర్కొంటిఁ గాక - నీచేత వర

మ్ములు వెలయుంగఁ బడన్ భ

క్తుల కొలఁదెఱుంగుదు ననంగఁ - నొలదియె నామన్

భక్తి మహిమ

మహిలోఁ గేవల భక్తి వి

రహితములై చేయఁబడి క-రంబును మహా

వహమై దతుఁడు సేసిన

విహిత క్రియ లెట్టులట్ల - వివలంబు లగున్

నీ పద భక్తుఁడు సేసిన

పాపంబుం బుణ్యమగు న-భక్తులు సేయన్

తాపమగుఁ బుణ్యమైన ను

మా పతి నీ తలఁపె వేద-మార్గం బయ్యెన్.

448

మొల్లల వైచిన లక్ష్మీ

వల్లభసుతుఁ గాల్పవే ! య-వారిత వృత్తిన్

'మొల్లమిగ తాల వైచిన

యల్ల గణాధిపున కీవె ! - యపవర్గ మజా !

449

కావున సకల క్రియలును

గేవల భక్తి ప్రయుక్తి-కిని సరిగామిన్

గేవల భక్తియ మేలని

గోవింద వరేణ్యు వరదుఁ - గొలువవె ! శంభున్

450

వన జాసన వనజోదర

సనకాదుల కెఱఁగరాని - శాశ్వత మహిమన్

దనరిన భక్తికి శంభుఁడు

నొనరఁగఁ గడు మెచ్చి భక్తు - నొద్దన యుండున్.

451

ఈ నిచ్చలు గొనియాడెడు

నానావిధములగు నిత్య - నైమిత్తిక క

ర్మానుష్ఠానము నొల్లఁడు

దానెప్పుడుఁ గూర్పు శివుఁడు - దన భక్తునకున్

452

ఫలములు గుఱుతిడి శివ పూ

జుఱు చెప్పెడి చదువులెల్ల - శాశ్వత పదవిన్

వెలసిన కేవల భక్తి

స్థలముల వర్ణించి చదువఁ - దద్దయుఁ దగునే !

453

శ్రీలింగ దేవు భక్తుల

కాలక్షీరశాబ్ద సంభ-వాదుల పదవుల్

తూలాయ మానములు స

ల్లీల శివానంద సుఖ వి-లీనుల యగుటన్

454

కేవలము శివుఁడు దనకుం

గావలెనని గోరునట్టి - ఘనుఁ డెవ్వఁడె

గేవల మాతఁడ తనకుం

గావలనని కోరునట్టి - కాంక్షన శివుఁడున్

455

మది విధి నిషేధములుగల

చదువులకును స్వామి భృత్య - సంబంధమునం

జొదలిన కేవల భక్తికి

నొదసిన కూటంబు గలదె! - యూహింపంగాన్

456

ఫలియించు విధి నిషేధం

బులవలనను బుణ్య పాప-ములుఁ దత్కర్మం

బులనగు నయ్యై లోకం

బులు భోగాంతమున మఱియుఁ - బుట్టుగ కలుగన్

457

కావునను విధి నిషేధ వి

భావనుఁడై యుభయకర్మ - ఫల విరహితుఁడై

కేవల నిష్ఠం గొలుచుట

భావింపఁగ శుద్ధ భక్తి - పథము ధరిత్రిన్

458

పరమేశ్వరుఁడగు శంఖుఁ డ

శరణంబని భక్తి నమ్మి - శంకరుఁ గొలువన్

దొరకొను భృత్యాచారము

సరియే! పెఱమంత్ర తంత్ర-జాలము లెల్లన్

459

విధి వేట కలదె ! భక్తి య

విధి విధి సహితముగ భక్తి-విరహితుడై తా

విధియించి యశ్వమేధము

విధి పుత్రుడు దతుడై న - విధి యెఱుంగరాకో !

460

పృథు విధి నిషేధ లోక

ప్రథితో భక్తికర్మ రాశి - బ్రాహ్మిం చెన్ నీ

“పథవర్తిని”¹ తేషాం మమ

యథా తథా² యనుటజేసి - యంభా రమణా !

461

శివునకుఁ దనువును² మనమును

శివ భక్తులకును మనంబు - జిత్త ప్రీతిన్

భువి నిచ్చి యెల్ల వారికి

శివుడను నేననక యునికి - శివభక్తి యగున్

462

వెలుపలఁ గడిగిన లోపలఁ

గల చిత్తమలంబు వోడఁ-గా నేర్చునె ! ని

చ్చలు భావ శుద్ధిఁ గడు ని

ర్మల మతి శివుఁ గొలువవలయు - మానుగ భక్తిన్

463

కత్తిఁగొని కోసి దేహము

జొత్తిల్లఁగఁ గడిగినను వి-శుద్ధం బగునే !

రిత్తలు దక్కిన శుద్ధుల్

చిత్తంబున శుద్ధి వలయు - శివుఁ బూజింపన్

464

ఒడలఁ గల యవయవంబులు

గడిగిన మఱి వానిలోనఁ-గడు నిండిన చే

దుడుగునె! దేహము వెలుపలఁ

గడిగిన నది చిత్తశుద్ధి - కారణమగునే!

465

అంతర్గత చిత్తం బ

త్యంతము దుష్టమగునేని - యది మఱి ఘట దృ

ష్టాంత గతి శుద్ధి యగునె! ని

రంతర బహు పుణ్యతీర్థ - యాత్రాదులచేన్

466

సకల జగత్పతియగు శివు

నికి భక్తులు వీరు నాఁగ - నెగడిన పుణ్యా

ధికులం దొండొక దుర్గుణ

శకలంబులు వెదకు పాప-జాతులు గలవే!

467

ఆతఁడు స్వరూప సుందరుఁ

డాతఁడె సౌభాగ్యవంతుఁ - డాతఁడు గుణ వి

ఖ్యాత యశో నిధి నీకు మ

హా తాత్పర్యమున భక్తుఁ-డగువాఁడు శివా!

468

ఆతఁడ జగత్పవిత్రుం

డాతఁడ సంపత్సమృద్ధుఁ - డాతఁడ యారో

గ్యాతిశయార్థుఁడు నీకు మ

హా తాత్పర్యమున భక్తుఁ-డగువాఁడు శివా!

469

శివ సంస్కార విహీనుం

డవు మానవుఁ డంత్యజునకు - నంత్యజుఁడరయన్

శివ సంస్కార నియుక్తుం

డవు మానవుఁ డగ్రజునకు - నగ్రజుఁ డరయన్.

470

మాలలఁ గులజులఁ జేయును
 బోలఁగ శివభక్తులై న - భువి నెఱుఁగరె ! మా
 నీలగ్రీవుఁడు గులజుల
 మాలలఁగాఁ జేయు భక్తి-మదిలేకున్నన్.

471

చెన్నయ మాలఁడుకాఁడే !
 మున్ను మహాదేవుఁ గొలిచి - ముక్తుండయ్యెన్
 జన్నమున శివుని దతుఁడు
 మన్నింపమిఁజేసి సచ్చి - మాలండయ్యెన్

472

వేయేమి ! దొల్లి ముక్తికిఁ
 బోయిరె ! విద్యలును వంశ-ములు గలవారల్
 బోయయు సాలీఁడును మా
 కాయజహరుఁ గొలిచి ముక్తి - గాంచిరె గాదే !

473

వారని యమ నియమములకు
 ఘోర వ్రతములకు శివుఁడు - గూర్పఁడు శివనిం
 దారతి విని తను విడిచిన
 గౌరీ సతి భక్తియుక్తిఁ-గని కూర్చు క్రియన్

474

జపములకుం దపములకును
 నుపవాసంబులకుఁ గూర్పఁ-డుగ్రుఁడు నిందా
 కుపిత మతిఁ దన్ను విడిచిన
 యుపమన్యుని భక్తియుక్తి-కొడఁబడు పగిదిన్

475

కన్ను వడిఁ బుచ్చి పూన్చిన
 వెన్నుని భక్తికి వరంబు - వెదచల్లు క్రియన్
 గన్నులు దెఱవక ముందర
 మిన్నక కూర్చున్న శివుఁడు - మెచ్చునె వారిన్

476

తన తండ్రి దునిమి భక్తిం
దనరిన చండీశ్వరునకు - దనయెంగిలి యి
చ్చినక్రియ శివుఁ డిచ్చెనె పెట
జనులకుఁ గేవల వదాన్య - జడులకు నెందున్.

477

మన్నించుఁ బ్రీతి మాదర
చెన్నయ భక్తియ మరమున - జేకొనెఁ గాదే
మిన్నక యటని ముట్టని
చెన్నఁటి వ్రతములకు నేల - శివుడెడఁ గూర్చున్.

478

ప్రీతి మెయి వీరచోడన
భాతిగఁ గడియెత్త నెఱచి - పనుచుడును రజ
స్సూతకి యని తొలఁగెనె వృష
కేతనుఁ డాపులగ మార - గొంచెడి చోటిన్.

479

ఉన్నత భక్తి శిరంబులు
పన్నుగ శివుఁ బూన్చి కరుణ - వడసిన భంగిన్
మున్నేవిధులం గొలిచియుఁ
జన్న దశాననుఁడు వడయఁ - జాలెనె చెప్పుమా?

480

తొల్లి శివుఁ గడవఁ బలికిన
కల్లరిఁ దన తండ్రి దునిమి - కడుభక్తి మెయిన్
దెల్లమిగ ముక్తుఁ డయ్యెను
గొల్లఁడు గాడయ్య ! కాట - కోటఁడు రుద్రా ?

481

మును సవి సూచిన కన్న
ప్పని యెంగిలి యారగించి - భక్తి ప్రధానం
బని కరుణించెను శంకరుఁ
డని విందుము విధుల తోన - నది యేవిధియో ?

482

మఱి శివుఁడు భక్తిఁ గొడుకుం
దఱిగిన చిటుతొండనంబి - దనవాడను గా

కెలుగక యేటికి గారులు

మొటిగెను నీ మంత్ర తంత్ర - ముటు నేకొనునే !

483

కడు భక్తి నంబి పిలచిన

నొడ బడి 'యో' యనిన భంగి - నొండొక విధులన్

నొడువులు నెప్పిన వ్రేళులు

మిడిచిన శివుడట్టివారి - మెచ్చునె ? చెపుడా !

484

తగమ చర్యల కంత

ర్యాగ బహిర్భాగ విధుల - కళ్యాణ మహా

యోగమ్ములకుం బోయెనె !

భోగన్నకు శివుడు వలచి - పోయిన భంగిన్.

485

అధ్యాత్మజులకుం బెటమూ

ర్తి ధ్యానంబులకు నితర - దేవార్చనకున్

విద్యుక్త క్రియలకు సా

న్నిధ్యమగునె ! శివుడు బాణు - నికి గాక భువిన్.

486

నిష్ఠురభక్తి హాలాయుధు

నిష్ఠకు వలచిన విధమున - నీదగు కర్మా

నుష్ఠానములకు బిలబిల

నిష్ఠలకును శివుడు దలచు - నే తలపోయన్.

487

మరి విను మొగుల విధులకుం

గురియించెనె మెచ్చి లోక - గురుడీశుడు మా

కరికాల చోడ నరపతి

గురుభక్తికి బసిడి వాన - గురియించు క్రియన్.

488

స్నానములకు దానములకు

హానములకు హోమములకు - మది జే కొనడి

శానుడు నమ్మిన భక్తికి

మానక

...

...

...

...

489

ప ద్య వి వ రణ

శివతత్త్వసార మాండ్ర శైవ వాఙ్మయమున ప్రథమ గ్రంథ మగుటయే కాక తెలుగున వీరమాహేశ్వ రాచారమును ఆరాధ్య సాంప్రదాయమును వివరించు గ్రంథములలో ప్రధానమై యున్నది. ఇందు శైవమతమునకు సంబంధించి శ్రుతిస్మృతి పూరాణాగ మేతిహాసములనుండి విషయములు సంగ్రహింపబడి ఆ యర్థము తెలుగుభాషలో తెలుపబడియున్నది కాదని పద్యము లన్నియు కందములేయైనను, అవి సులభశైలినే రచింపబడియున్నను, విషయ మతి గంభీరమగుటచే పాఠకులకు నీ గ్రంథము సంపూర్ణముగా నవగాహన చేసికొనుటకు వీలుకాకయున్నది. కేవలము సాహిత్య కీర్తనగల పాఠక లకేకాక శైవులకు నిత్యజీవితముతో సంబంధించిన మతగ్రంథ మగుటచే ప్రతి పద్మార్థ వివరము అత్యావశ్యకమై యున్నది. అంతేకాక కొన్నిచట్టాల మత సాంకేతిక పదనిర్వచన మవసరమైయున్నది.

ఈ యుద్దేశ్యముతోడనే మూలమున 115 వ పద్యమువలకును పద్మార్థ విశేషములు పుట యడుగున నీయబడినవి. తక్కిన పద్యముల విశేషము కిక్రింద చూపుచున్నాను.

121. శివభక్తులను చూచి వా రేజాతివారని విచారించుకూడదు. శైవ మతమున జాతి భేదములులేవు.

ఈ విషయమై పాల్కురికి సోమనాథు డిట్లు చెప్పియున్నాడు.

క. భువిలో శివదీక్షితులగు

శివభక్తుల పూర్వజాతిఁ జింతించుట రె

రవ నరక భాజనంబా

శివుఁ బాపాణంబుగాగఁ జింతించుకీర్యన్ -

అనుభవసారము 153 వ.

ఈ కారణము చేతనే సోమనాథుడు, తాను ఈశ్వర కులజుడనని పార్వతీ పరమేశ్వరులు తలదండ్రులని చెప్పుకొన్నాడు.

129. శివభక్తులకు జాతాశాచ మృతాశాచములు లేవు.

133. కమ్మగవలచిన- మంచివాసన వేసినట్లుగా

144. భక్తి యే ప్రధానముగ నెంచి, గురువు యొక్క అజ్ఞాప్రకారము వర్తింపక, అన్యవిధమున గొప్ప భక్తుడై, తన భక్తిని గనజఱచిన యెడల, గురు వాశిష్యునిపై గోపింపక తనశిష్యుడంతవాడాయెనని సంతోషించి, పరవశుడై, ఆ భక్తశిష్యుని తప్పు మఱుపవలయును.

150. భక్తి కను దేహభావ వ్యక్తుండు- శివుడు భక్తుని యనుదేహము అనగా ప్రతిదేహము అను భావన-

167. వుచ్చినకన్ను అనగా పెరికిన కన్న

194 శివభక్తిలేని బ్రాహ్మణుడు శ్వపచునకు గీడు, అనగా. అంశ్యజాతి వానికన్న తక్కువవాడు.

197. శివుని కృపలేని వైభవము ఉణభంగురము- దీనికి రెండు దృష్టాంతములు చెప్పబడినవి.

1. మెటియలపై *పిండకూడు.

మెటియ యనగా గుండ్రాయి- దినవారములు చేయునపు డొకరాతి యందు ప్రేత నారోపించి, దానిమీద నీళ్ళుపోసి, తిలలు దర్భలు మొదలైనవి వేసి దానికే పిండములు పెట్టుదురు. ఆ రాతి వైభవమా దినవారములు పదిరోజులే- ఆ వెనుక- ఆ రాయి విసర్జింపబడును.

2. మీస మెదుకుల మెఱపులు, భోజనము చేయునపుడు కొంచెముకాలము మెదుకులు మీసముల వైనుడి, భోజనాంతరము- ముఖము కడుగ గానే అవి జారిపోవును- ఉణకాలమే వాని వైభవము.

* దీనినే వ్యవహారములో 'పిండాకూడు' అని యందుము.

- 199, పువ్వులు అనగా పురుగులకు బ్రదికియున్నప్పుడు తమకొకప్పుడైనా చావు కలదు అనుజ్ఞానముండదు. చచ్చినప్పుడు పునర్జన్మ యందు ననుజ్ఞానము కలుగదు. ఇట్లు జ్ఞానమేమియు లేక మరల మరల పుట్టుచు పురుగులు చచ్చుచుండును— అట్లే మానవులకు శివభక్తి లేనియెడల పుట్టుచు, చచ్చుచు, ముక్తికి దూరమై పురుగులవలె నశింతురు.
225. పరార్థ శివార్చనయనగా ధనము దీసికొని గుళ్ళలో పూజలు చేయు పూజ.
222. ఈ పద్యమున స్త్రీ పురుషులకు సమానత్వము నిరూపితమైనది. పురుషునకు శివభక్తి లేకపోయినప్పుడు, స్త్రీ ఆతని కనుకూలము నడవ నక్కరలేదు— ఆతనివిడిచి యధేచ్ఛగా శివభక్తిపరురాలుగా వచ్చును—
270. అష్టాంగ యోగవిధి ప్రసిద్ధమే. పడంగ యోగము పాశుపత్యము మాత్రమే పాశుపత సూత్రములు చెప్పబడినది—
- “హానిత, గీత, నృత్య, హుడుక్కార, నమస్కార, ఉష్ణ, పడంగీకరణ, హారేణ ఉపతిష్ఠతీతి” అని సర్వదర్శన సంగ్రహము. (నా లేక దర్శనము)
- 282-284. శైవులకు పరలోక విధులు లేవు—
285. శైవ గురువులసొత్తు వారి ప్రతులలో శైవులైనవానికి కేవలమునే కాని శైవులు కాని కుమాళ్ళకు కేవలకూడదు—
322. ‘సమసుప్తినాథ’— కల్పాంత ముదంతలును బోయెడి నిద్ర సమసుప్తి— దానికధిపతి శివుడు.
- 322-385. ప్రమథగణ వర్ణనము, వారియాటలు, వారి మహిమలు— దీనికే “గణాదంబరము” అని పేరు— ఈ గణాదంబరమున— భక్తులు పరించుచున్నట్లు పండితారాధ్య చరిత్ర పర్వత ప్రవచనమున గలదు.

386-388. కవి నామాంకిత పద్యము- ఫలశ్రుతి-

389. శివభక్తుల చరిత్రలు తెలియుటకు బ్రహ్మవిష్ణాదులకు సాధ్యము కాదు.

399-489. ఇందు భక్తుల చరిత్రలు, భక్తమహిమలు- సూక్ష్మముగా నొక్కొక్క పద్యమున సూచింపబడినవి- భక్తమహిమల శీర్షికలో గూడ భక్తచరిత్రలే గలవు- వీని వివరములను పీఠికయందు జూడ నగును-

మత సాంకేతిక వివరణము

11. దురిత హరమనియు శుభములు

దొరకొనుననియును దలంచి దురితారి! భవ

చరణాబ్జ భక్తిలలనా

పరవశభావమున నిన్ను బ్రణమితు శివా.

ఈపద్యమున పట్టలములలో నొకటియగు శరణస్థలము నిరూపితమైనది.

సతిపతినివలె యనన్య బుద్ధితో శివుడే శరణమని దృఢనిశ్చయముతో కొల్చు భక్తిభావన చెప్పబడినది - శైవమునందలి యీ భావమే.- తరువాత వైష్ణవమున మధురభక్తి భావనగా సంగృహీతమైనది-

21. జ్ఞానము పశుపాశుపతి

జ్ఞానమయని యెల్లెఱుంగజాలని జడుల

జ్ఞానుని వారల తత్త్వ

జ్ఞానముల జ్ఞానములు విచారింప శివా.

ఇందారాధ్య సంప్రదాయమునకు ముఖ్యమగు పశుపాశుపతి జ్ఞానము వివరింపబడినది-

పశువులు-జీవులు-

పాశము-భవము- ఇది ఆణవిక, కార్మిక, మాయామలరూపముగ జీవుల నంటి యుండునది.

పతి-శివుడు-

80. త్రిమలములు- ఆణవిక, కార్మిక, మాయామలములు అను మూడు
 81. భవుడు- రజోగుణమూర్తియైన శివుడు.
 82. హరుడు- తమోగుణమూర్తియైన శివుడు.
 83. మృదుడు- సత్త్వగుణమూర్తియైన శివుడు.
 84. శివుడు- నిస్సైగుణ్య మహత్తర రూపము.
 88. పరమాత్మ- పరబ్రహ్మ- పరమేశ్వరుడు, ఇవి శివునికి తత్త్వాంతర వాచకములు.

131. నీ నిజ భక్తుం డత్యజుఁ
 డైనఁ బవిత్రుండు పూజకర్హుడు జగజ్జీన్
 “తేన సహసంవసే” త్తని
 గాన ప్రియశ్రుతులు మ్రోయుగానకపర్ధి.

“మద్భక్తశ్చశుచీ” “శ్వపచోఽపి మునిశ్రేష్ఠయస్తు లింగార్చనేరత”
 అని శ్రుతులు.

లింగార్చనము నందాసక్తుడైనవాడు చండాలుడైనను మునిశ్రేష్ఠుడే-

132. క. శ్వపచుండైనను శివభ
 క్తిపరుండగునేని నతఁడ ద్విజవర్హుండా
 శ్వపచునకుఁ గీడు శివభ
 క్తిపరాజ్ఞుఁ డైన యట్టిద్విజుఁడు మహేశా! 194 వ.

* 133. గురుఁడాది తనకుఁ గలుపిన
 వెరవున జనిమీద భక్తి వేదించిన య
 గురువు తము గడచిచేసిన
 పరవశుఁడై మఱవవలయు భక్తులఁ దమ్మన్

గురువు దీక్షాగురువు-

ఇచట గురుస్థలము సూచితమైనది-

గురువు-అనగా దీక్షాగురువు-

గురువు హస్తమస్తక సంయోగ మొనరించి చిత్కళాన్యాసమొనరించి
నంతనే భౌతికశరీరము లింగశరీరముగ మాటుటచే మంత్రవిశిష్టమగు మఱి
యొక జన్మ శిష్యునకు గలగును— దీనిననుసరించియే శైవసంప్రదాయమున
శిష్యులు— గురుహస్తజాతులమని వ్యవహరింపబడుచున్నారు.

153. జంగమ లింగంబగు భ

త్తుంగనిఁ బూజింపఁడేని గోటివిధమునన్

లింగార్చన చేసిన వృధ

జంగమము తమముగాగ స్థావరమునకున్.

జంగమ లింగమనగా చరలింగము; జీవిరూపమునచరించు శివుడు—శివ
భక్తుడు.

220. గురుకృత శివదీక్ష మెయిన్

విరహిత మలదేహులగు పవిత్రులు భక్తుల్

హరనిర్మాల్యము గుడుతురు

శివశాస్త్ర పురాణవచన సిద్ధాంతగతిన్.

ఇచట ప్రసాదస్థల వివరణ గలదు.

నాల్గవ పాదమున “శివశాస్త్ర పురాణవచనములివి.

సీ. ఆది “రుద్రదేణాత్మ మశ్నంతి రుద్రేణ

పీతఃపిబంతి “ప్రఖ్యాతి శ్రుతుల

నన్నిగమాంతర” మతికిల్పిషంస్యా ‘ద

నర్పితం’ బనెడు సిద్ధాంతములును

నవికల సిద్ధాంత నివహోక్తి” లోభాన్న

ధారయేత్తు’ను శివధర్మములను

శివధర్మశాస్త్ర దృష్టిఁ బ్రసాదమేవ భో

క్తవ్య”మను పురాణ కాండములను

ఆ. క. సిద్ధమనుచు వేదసిద్ధాంత శాస్త్ర పు

రాణతతుల మలహర ప్రసాద

మహిమఁ దెలిపినట్టి మల్లికార్జున పండి

తయ్యగారిఁ దలఁతు ననుదినంబు,

అనుభవసారము—9 పద్యము.

254. అంగభ్యంతర విధమున

సంగజహర గొల్పెచి ముఖ్యమగు వాహ్యవిధికి

లింగాకృతి శివునికే (చ)

వె 1 లి మానవులకలె పెడగులుగలదే

శివుడు లింగస్వరూపుడు- లింగార్చనా మహిమ యశస్విపారము-
నిట్లు వర్ణితమైనది

చ. ఆనయముఁ బంచవింశతి మహావరమూర్తుల నీశ్వరాదలె
దననభూర్తి మూర్తిఘనతత్త్వ సదాశివా శంభుజన్
జననత నూలుకోట్ల యుగసంఖ్యలఁ గొల్పెనె నొదు తత్త్వం
బసవమ లింగమూర్తి నిమిషార్థము గొల్పెనె బొడవ నున్నది

పదములు — అర్థములు

అ హోమతి - (276)	పాపబుద్ధి
ఆతకడచు - (301)	దాటు; నిరాకరించు; నిర్లక్ష్యము చేయు
అతగుడు - (215)	దున్నలుడు-ఈ పదమున కిదియే తొలి ప్రయోగము బసవ 1 అ-17 వలె
అను కీర్తించు - (174)	మిక్కిలి పొగుడు-
అను దేహము - (150)	మాటుదేహము
అన్నడు - (263)	ఆట్టివాడు- చూ, పీఠిక-
ఆటిమెలుకడు - (402)	మెడమీదినుండి క్రిందకడు- ఆటిమె-ఆ గామెడపై నుండు మాంసపు పొర
అవగాహనచేయు - (93)	స్నానముచేయు.
ఆదికర్త - (171)	మొదటి సృష్టికర్త.
అలరి - (264)	దుశ్శీలుడు.
అలాపు - (239)	పానపాత్ర;
ఉమ్ములు - (323)	ఊష్ణశబ్దభవము-ఉమ్ము-వేడినీరు
ఉల్ల -	నాతిసమీప నాతిదూరప్రదేశము.
ఎనకొను - (446)	సమానమగు.

ఎయిదు — (243) అనుగమించు—ఎయిదు క్రియను డి ఐగువ —
పుణ్యక్రియ—పతిననుగవించునది యని కొందఱు
కాని యది 'అవిధవ' శబ్దధవమని చూ.
మించుపల్లివ్యాఖ్య.

ఎరగు — (1) నమస్కరించు; దీనికి ఎఱగు అని శకటశేఖ
గోపము గలదు.

ఏడుగడయ — (139) ఏడు విధములైన రక్షకము. గురువు తల్లి,
దండ్రు పురుషుడు, విద్య, దైవము, దాత—
ఏడుగడయ అనియే ప్రయోగములు ఈ కథ
మునకు తొలిప్రయోగము— భార. ఆది.
4-65 లో గలదు. తరువాతి ప్రయోగ
మింటలిదే.

క. గురుఁడును తల్లియు దండ్రుయు
పురుషుడు విద్యయును దైవమును దాతయును
బొరి నేడుగడయదానై
హరినను రక్షించుగాన ననవరతమున్.

పాసి 1 అ

ఒడ్డణము— (340) ఒడ్డణము—రూపాంతరము— ఈ యర్థమున
డిదియే తొలిప్రయోగము:

ఒదయు— (456) అనుకూలమైన

ఒజకువచ్చు— (211) క్రమపద్ధతి ననుసరించు

ఒజనెడు— (216) క్రమముచెడు.

కడిచేయు— (339) ముద్దచేయు.

కర్తించు— (148) పనిచేయు.

కర్మి— (189) కర్మము చేయువాడు.

కలిలయ— (215) లెక్కలు వ్రాసికొనెడు కట్ట.

క్రియగొను— (108) పూనకొను: చేయుటక ద్యమించు

గడికాడ -	(263)	హద్దులు రక్షించువాడ - పరిరక్షకుడు - రక్షకుడు.
గొలుకొను -	(289)	ఈ పదమునకు నిర్ణయము లేదు. అయిన నర్థమున్నది, ఇచ్చట 'గుల్మవృక్షకాండ' అనగా యర్థము.
గోవతి -		శివుడు.
చవికొరగు -	(247)	రుచిమలుగు.
జతులు పెట్టు -	(316)	సంతమున స్వయంబు విశేషములు - విశేషములు.
జన్నసాల -	(302)	యజ్ఞశాల.
జెట్టదిరుగు -	(162)	చిమ్మట కూతవలె స్వని చేయుచు రోకు.
డుస్సిపడు -	(422)	తెగిపడు.
తుష్టిసను -	(271)	సంతృప్తిపొందు.
నిరాణయగు -	(145)	మెలయుచున్న.
ఫరవగు -	(83)	విశాలమగు.
పరుసవేది -	(120)	బంగారములయగు పాదములు.
పలమెడు -	(195)	అరువదినాలుగు మినహించుకొన్న.
పొదటి -	(301)	అధమున నీచుడు ఈ శబ్దము శక్తి అనగా నకు నిర్ధారక ప్రయోగములే.
పొనలు -	(46)	సందేహము.
పిండ కూడు -	(197)	పితరులకు పెట్టు - పోరిము - పృథ్వీము - పిండకూడు - పండుము.
పినుగులు -	(256)	పీనుగులు.
పిరుదుడుగు -	(249)	వెనుక తగ్గు.
పుస్తకము -	(277)	గ్రంథము - ఈ శబ్దమునకు మరే తెలిపినదాగము.
పూసపేరులు -	(351)	పూసలుగల పోరములు.
పేరంటమువచ్చు -	(309)	పేరంటమునకు వెళ్ళు - పేటికామి.
పొసపోరగు -	()	ప్రతిఫలించి, ప్రతిష్ఠాపూరి.
పోవైచు -	(303)	పడవైచు -
ప్రవృత్తులు -	(199)	పురుగులు.

బడచుడు -	(260)	ఈశ్వరడు.
బిరుదుడుగు -	(249)	గొప్పదనము విడుచు
భరమగు -	(6)	అతిశయమగు.
మఱి -	(82)	ఘోలము
ముద్దుటలడచు	(293)	పిడుకలుచటచు.
మూటకట్టు -	(289)	మూటవలెకట్టు - బంధింపు
మెటియ -	(197)	గుండ్రాయి
మేవిల్లు -	(82)	శ్రేష్ఠమగు.
మొల్లమి -	(449)	నిండు పూర్ణము
రట్టళ్ళు -	(200)	రాజులు రెడ్లు - రట్టడి పదము శాసనములందు విశేషముగా గానబడుచు. రాష్ట్ర) కూట - గట్ట కూట - రట్టడి - రడ్డి - రెడ్డి - ని యీ పద రూపావతార నిష్పత్తి -
రావీధి -	(441)	రాచడిధి రాజమార్గము
వక్కు -	(183)	కృశించు.
వరవుడు -	(139)	దాసి, దాసు
వలగొను -	(68)	ప్రేమించు
వాచటచు -	(280)	మాటలతో చాటచు
వాదికొను -	(298)	వెంట్రుకలు దువ్వుకొను.
వాచులు -	(191)	మాటలుగల వాడు,
వాదిగు -	(4)	వాదముచేయు
వెలగొను -	(226)	డబ్బుపుచ్చుకొని పరిచేయు.
వేదించు -	(144)	నివేదించు.
వేదులు -	(9)	వెట్టితనము
సడిసకు -	(423)	కీర్తి కెక్కు
సూడు పట్టెబాడు -	(324)	ఎవరెదురుగా పట్టెలు వేసియాడు.
సూఫరి -	(479)	అశుచియగు స్త్రీ.

పండితారాధ్యుడు

బౌద్ధులను జయించిన కథ

చందవోలు కైఫీయతు *

“తదనంతరం తూర్పు దేశముల నుంచి యీశ్వర ప్రసాద స్వీకృతులైన మువట్టింని ఆఖండిత వీరశైవాచార వ్రతులయిననువంటిని । నానన లో దభవులైన శ్రీ మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారు । శ్రీశైల ప్రవతవోద్య కులై యీ మార్గాన చందవోలు వచ్చి । శ్రీ పాండిశ్వర స్వామి నారియొక్క ముఖమంటపములో వుండి వున్నందున శ్రీ మద్భూవోమండీతీశ్వర కొంకవడమటి బుధరాజులంగారి । గుర్వ । బవుధ తాను నిరణశాస్త్ర ప్రవీణుడై । యిక్కడనే వుండినారు గన్ను । మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారి బిడ్డు । మొదలయిన పరితపం చూచి । మతద్వేషం చాతను విరోధించి । పరాజయ పరచవలెనని । ప్రంగం దేసినందున । యీశ్వరా శ స భూతడు గన్ను । వారు యిచ్చిన ప్రాశ్నలు పూర్వవతుం చేసి । జయనబవుధాచార వాక మతముల పండన చేసి పరాజయమును పొందింపదేసిరి । గన్ను తదనంతరం బవుధగుర్వ పరిచారకులు । తమ గుర్వ పరాజయం విచారించి । పండితారాధ్యుల వారి । శివపూజ నిష్ఠా గరిష్ఠత జూచి తర్హిష్టకు విఘ్నః** చాయ దలచి పండితారాధ్యుల వారి తిరుగార్చన కాలమందు । నిత్య వ్రతంగా నర్పించె । నక్షత్ర హారతి బెజ్జడచే బవుధుడు యామరి చి చోరశ్వం చాతను తీస్కుపోతూవుండగా । పండిత

* లోకల్ రికార్డు సంపుటము. 19 పుట. 433. ఈ కైఫీయతు స్థానిక చరిత్రలు ప్రజోత్పత్తి నామసంవత్సర చైత్రశు॥ 3 సోమ వారము ఆనగా క్రీ. శ. 1811 లో మెకంజీ దొరవారు వ్రాయించినది.

** నిత్యము తాము చేయవలసినది శివపూజా విధానమందు నెట్టి విఘ్నము సంభవించినను. వీరశైవులలోని శీల వ్రతస్థులు, గండకత్తెర యను దానిని మెడకుఁ దగిలించుకొని శిరస్సు తామే నలుకినొని శివుని కర్పించుచుండి రట శివపూజాద్రవ్యమగు నక్షత్ర హారతి లేకపోయినయెడల నా పేదరు విఘ్నము కలుగును, పండితుఁడు మడియునునని బౌద్ధుల యభిప్రాయము

రాష్ట్రాల వారి । శిష్టుడికి తెలిసి । చందవోల్కి పశ్చిమ పొగ్గవ్వంగా వెళ్ళుతూ
వున్న । బెజ్జుండ్ల కునుక గుని । అత్యంత కోపం చాతను । గురు ద్రవ్యం
అవహరించిన దున । వాణ్ణి పధుచెసి ఆ నక్షత్రరూప తీసుకొనివచ్చి గురువుకు
తెలియక ఉడా । శివపూజా ద్రవ్యంలో తెచ్చివుంచినాడు । అటుపిమ్మట బవు
ధులు కొండలు । పండితారాధ్యుల వారి దగ్గరకు వెళ్ళి । అక్రమంగా జీవహింస
చేసినవారి । శాస్త్రోక్త ప్రకారంగా । చ్యుతగ్గ ప్రాయశ్చిత్తముకు విధి
యేమి నిర్ణయించవలసినదో మా గురువు మీచూచిన అడిగిరమ్మన్నారు అని
చెప్పినంతలో । మూలాగ టి పనిచేయించిన వారి కండ్లు తోడించడం విధి అని
చెప్పి గన్ము అవుడు బవుధులు యాక్రమం మీవల్లనే జరిగినదని । యావత్తు
తెలియజేసినంతలో ఆయన దివ్యజ్ఞానంచేత విచారించి । యందుకు ప్రతిహత
విచారిస్తూ అసత్కం పలికినవారము అన తాము యిది అంతా బవుధులుచేసిన
కృత్యముగదా అని తెలిసి స్థాన సంధ్యాదనుష్టానుమతాను సరణ శాస్త్రోక్త
ప్రకారంగాను । శివపూజా క్రియలు జరుపుకుని లింగోద్భవస్వామి వారి యదట
కూర్చుండి సదా శివుని యందె భక్తి వుంచి । యీశ్వరుడికి తన నేత్రములు కీసి
లింగోద్భవుని ముందర పెట్టిన తరువాత ॥ అతని భక్తి విశేషంవల్ల । ఆ భక్తునికి
తిరిగి కన్నులు ప్రసాదిస్తు వచ్చినంతలో । తన ప్రభావం బ్రకటన చేసెకొంకు
తిరిగి కన్నులు తోడుతూవచ్చినారు యీ ప్రకారంగా ముప్పదు పరియంతరం
కన్నులు తోడి అంతట పండితారాధ్యులవారు । భషడూ * యీ ప్రకారంగా
విషపరీక్ష చేసినందున కోపంవచ్చి యంతనుంచి । యీ చందవోల్ లో లింగదారి
ణులైన వారికి శివపూజ చయ్యవనకు హరహత లేకపో అనివ్వి । యీ పట్నం
కొంతపట్టుకు బస్తిగా పుండకపోనన్నీ యీ బవుధులకు యీ స్థలంలో జయంతేక
పోవున న్నీ శాపం యిచ్చి అక్కడినుంచిలేచి । ఆ గ్రామాన్ము దడిట భాగాన
శనకనటే మహా ప్రభావంగ గోకర్ణేశ్వరం వెళ్ళి । శివసన్నిధ్యముందు వున్న
సమయమున, గోకర్ణేశ్వరస్వామివారు । యాయనయందు కరుణించి నిల్పి
కన్నులు దయచేసినారు । గన్ము అక్కడనుంచి శ్రీశైల ప్రదక్షిణం వెళ్ళినారు
పండితారాధ్యుల వారి శాపంవల్లను । బవుధులు దినదిన ఖలమైపోయిరి **

* లింగధారులు లింగము లేనివారినందఱు 'భవులు' అని యందురు.

** ఈ కైఫీయతు ప్రతిష్ఠాత్మక నామ సం॥ర. చైత్ర. శు॥ రి నోనువారం
ది 1 తేది ఏప్రిల్ 1811 సంవత్సరం దినమున వ్రాయబడియెసని దాని
వివరమున్నది.

పండితుడు చందవోలునుండి వెళ్ళునపుడు తాను రాజు నెవటదీసిన నాలుగు కన్నులను లింగోద్భవ దేవున కర్పించెను. ఆ దేవుడు వానిని గ్రహించి తన మూడు కన్నలకు జత మూడు కన్నలు ని తక్షణ బూర్వము విష్ణువే నొక పాదముపై నర్పింపబడిన కంటికి జతగా రెండవ పాదమీద నొక కన్నను దిరింపెను. *

పండితుని యూర్థ్వనేత్ర పక్షన

“పండితేంద్రుండు కంభస్మహః కక్త
మందలి కంతతమహిజాగి మ్రోక్త
గ్రమథాది నూతన ప్రాక్తన భక్త
సముదయ శ్రీపాద జలజాత్ముడగుచు
విగత నేత్రవార్త వినిహితామృతము
లగు ప్రసాద ప్రసూరంబరావళులు
పుష్పించునంతన పురహరు కరుణ
నొప్పార నదలు తెదె నూర్తర్త నేత్రములు.”

“బండరు వందున్న పద్మరాగిమూలు
బండరుఁ డెఱచు భ్రాజిల్లునట్లు
శరణతరద్యుతు కడకు కొత్తసూర్యర్
కిరణ విస్ఫురణంబు గడ్పొడుచుచును
పండితు కన్నలొ పగ్గరాగిములొ
పుండరీకంబులో పూడ్చెందు కళలో
ముక్తిగోళకములో మోదాల కరములొ
భక్త దర్పణములో భాగ్యధలములొ
యమృత పిండిములొ దయాకరములొ

సుమహద్గణ స్థానసుకర దీపములో
 యుదయార్క శకలఁబులో మణిద్యుతులో
 సదమల జ్ఞానబీఁబులో యనఁగ
 నొప్పె. వెండియు భక్తి యువతి నేత్రముల
 యొప్పుల కన్నల యొప్పులనఁగ
 ధరవీర భక్త చింతామణి రుచులఁ
 బొరిపారి నీనేత్రముల రుచులనఁగ
 దృష్ట సమరు దయాదీపిత జ్ఞాన
 దృష్టలీ కన్నల దృష్టులనఁగ
 సొంపారుని జహ్వాదీకుని పదాబ్జముల
 కెంపులీకన్నల కెంపులనఁగ
 సలిప్రాణ లింగ ంఘ్రినఖదర్పణముల
 తెలుపు లీకన్నల తెలుపులనఁగ
 నిద్దఁబులై మహానియ్యంబులై ల
 సద్దయాస్వికమ లై శాంతిపూరఁబు
 లై కళాయుక్తంబులై స ధామయ ము
 లై కమనియ్యంబులై అసత్కాంతి
 మఁతంబులై యసమానంబులై ని
 తఁత బులై వినూతనములై విబుధ
 సన్నతములో సయ్యజును నెడనిడుద
 కన్నులు లోకవిఖ్యాతమై వెలుఁగ".

పండితారాధ్య చరిత్ర మహిమ ప్రకరణము

తెలుగు శివతత్త్వసారమున

లభింపని పద్యములు కన్నడ శివతత్త్వసార పద్యముల
కనువాదములు—

కన్నడ శివతత్త్వసారమున 726 నుండి 740 వఱకుగల కన్నడ
పద్యములకు సమానమైన పద్యములు తెలుగున లభింపలేదు. కాబట్టి
ఆ కన్నడ పద్యానువాదముల నిందు చేర్చుచున్నాము.

మృడ ! నీదు పాదభక్తిని

వడిగొని భజించునట్టి వారలకెల్లన్

చెడు ఘోరపాప చయములు

కడుకొని శుభములను నూర్జ్వగతులగును శివా !

(726)

ఉపమింపగ రుద్రాక్ష

త్రిపుండ్ర ధారణములేక దివిరెడు విపుల్

జపదాన వ్రతతప ధ

ర్మ పురోగమఫలము బ్రహ్మమనజేయడజా !

(727)

కృతమతి వర్ణాశ్రమముల

శ్రితి విహితంబైన భూతి రుద్రాక్షల సం

తతము ధరింపని విపుడు

ప్రతిదిన కృతకర్మఫలము బడయదు రుద్రా !

(728)

అడ్డముగ త్రిపుండ్రంబులు

రడ్డి ధరించిననె ఫలకరంబగునా ? నై

యొడ్డిన భక్తియ లేకను

నడ్డును యమలోకమెపుడు

విస్మయమగు ప్రియముననీ
 భస్మంబు నలంద సకల పాపచయంబుల్
 భస్మీ భూతములగు ద
 గ్ధస్మర ! మున్నరిది సీప్రతాపంబు శివా ! (730)

భూతాది సకల జీవ
 వ్రాతంబులు నీదునాజ్ఞ వడయుటగాదే
 భూతపతి ! నీ మహోన్నత
 భూతి విభూషించునట్టి పుణ్యంబు హరా ! (731)

పురహర నేతోద్భవములు
 వర రుద్రాక్షులను దాల్చువారికి నెపుడున్
 దురితములు పొరయవామై
 పరమ శుభంబులును గలుగు పరమ ! మహేశా ! (732)

రుద్రాక్ష ధారణంబున
 భద్రంబగు శివునిభక్తి భాసిల్లెడును
 న్నిద్రంబగు తను కాంతియు
 నది సుతారమణ, భుజగహారకపర్ణి (733)

జలహాస నాచ్యుతాదుల
 కలవియు గానట్టి నీమహా మహిమను భ
 క్తులు నీదుభక్తిగతి నీ
 కలరూపు నెఱుంగఁ గలరు కంఠేకాలా ! (734)

చింతించు కొలది మనసున
 కంతకు నంతకును బెద్దయై యొప్పుచు నా
 ద్యంతములు లేనిరూపము
 చింతించు కొలది పెరుగు చిత్రంబు శివా ! (735)

విలసద్భక్తి రసామృత

కవితాంగుల దేహమెల్ల కాంతుజ్జ్వలమై

చెలువొందు చుండు రజతా

చల శంకర దివ్యమూర్తి సరణినీనభవా !

(733)

విమలతర భక్తిభావన

క్రమయుక్తిని బెరిగి హృదయ కంజాతమునన్

అమరిన యన్నడు నెన్నడు

యముసికి వెఱవండు శేషహారాభరణా.

(734)

అవనిం దుర్లభమగు మా

నవ జన్మంబెత్తి భక్తినయగతి సతమున్

శివు స్రావించని మనుజుని

భవమది వృధయగును భావభవ సంహారా.

(735)

విదిత శుభాశుభ బోధా

స్పదుడగు మానవుడు హరుని పరభక్తిమెయిన్

ముదమునఁ జరింపకుండెన

గుదిగట్టిన పశువుసమము గోపతిగమనా.

(736)

శిష్టాచారాది మహా

వష్టంభుడైన తాను వారకగర్వా

విష్టుడగునేని యాతడు

నిష్టపు శివభక్తి గాననేరదు రుద్రా.

(737)

కన్నడ భాషలో ప్రాసనియమమేగాని యతి నియమములేదు. ఆ భాషా సంప్రదాయము ననుసరించి, ఆప్రాస నియమముతో, తెలుగున యతి నియమమును పాటించి పై యనువాదము నాంధ్రీలోకమున కందించితినీ- పాఠ్రులు పరిశీలింతురు గాక.

స వ రణ లు

పుట	పంక్తి	తప్పు	బప్పు
3	16	రునే	రునె
7	4	నాఁపతి	నాంపతి
	(అథోజ్ఞాపిక)		
	(6)	188 వ్ర	18 వ్ర
	(9)	ధము:పాశము	ధముపాశము
	(10)	బ ధ.	బంధ
9	4	మునతాధి	ముననతాధి
10	19	నీయో	నీయో
14	16	డంబు	డంబు
15	14	వదలెద	చదివెద
17	20	ట్రీగి	ట్రీగి
18	2	నమ్రధ	నమ్రధ
	(అథోజ్ఞాపిక)		
20	9	కిమ(టీ)	కివిమ(టీ)
21	14	కార్యాం	కార్యా
	1	నివ్య	నివ్య
	(అథోజ్ఞాపిక)		
		నివ్య	నివ్య
		ష్టు	ష్టు
22	12	దిక్కక	ద్రిక్కక
24	17	చ్యుడా	చ్యుతా
25	22	హ్య	హ్య
26	6	తుడ	తుడ
27	21	మమ	మము
29	2	నిపా	నిపా
30	2	తి	తిన

పుట పంక్తి శబ్ద ఒప్పు

32 14 వృధ వృధ

34 168 పద్యము కుత్తప్రస్థానిపితలు
బత్తలి జలతపనశత వాదాదులును - అని పుట చివరనున్నది

ఈ రెండు పాదములైన తరువాత

35 వ పుటలో వీరపరివారిత్వము ని

ష్కరుణత్వము -

అన్న పద్యము

మొదటి ముద్రితమైనది - మిగిలిన రెండు పాదములులేవు.

36	13	సివై తో	సివై తో
42	14	టిరె	టిరె
44	12	దీక్షి	దీక్షి
45	8	క్రతు	క్రతు
46	4	మీడి	మీటి
47	17	భక్తి	భక్తి
48	15	ఒటి	వెటి
49	6	రీంతాత	రీతాంత
66	5	జత	జతు
74	23	హము	హసము
77	10	బో	బో

పీఠిక

పుట.	3	పాఠ్య	తత్వ	తత్వ.
(అధ్యోజ్ఞాపిక)		5		
	7		భాతి	భారతి
4	22		181	191
5	ఇందున్న అధ్యోజ్ఞాపిక నాలుగవ పుటకు సంబంధించినదిగా నెఱుగవలెను.			
పుట	5	6	రెండింటి	రెండింటి
	6	14	నమా	సమా
	7	17	ఆది	అది
	8	3	నిఘంటు	నిఘం
(అధ్యోజ్ఞాపిక)		9	ఎఱిగెడి	ఎఱిగెడి
			తన్న	తన్ను
	13	14	మధు	మధు
	15	24	1190 40	1140-1190
	17	25	ర్భంబు	ర్భంబు
	19(అధ్యోజ్ఞాపిక)14		సురి	సూరి
	21	2	నట	నట
		5	చెను	చెను
	22	17	పిచి	పించి
	24	6	శాన	శాస
	27	10	శాస్త్రా	శాస్త్రాను
		11	క్షము	క్షముఁడు
	32	4	ఏంతో	ఎంతో
		20	కచి	ంచి
		25	దటా	దజా
			దీనియన్ని	వీనినన్నిటిని
	33	12	వాడు	నాడు

	13	నన్నే	నన్ని
34	7	ష్ఠిచె	ష్ఠిం చె
	12	పురుని	పురని
	26	సాగ	సాంగ
35	2	వీల	వీల
	17	తబు	తంబు
39	4	శ్రీధ	శ్రీకథ
	10	పబ	పంబ
	20	శుభర	శుభకర
44	21	వత	వవ
	22	రంగ	రంగక
45	18	పడి	పండి
	20	ముదు	ముందు
46	14	తబ	తంబ
	18	రంబు	రంబు
	22	చెడి	చెడి
47	9	అభ	అభ
		చేన	చిన
50	11	వని	వు.
52	25	డిది	డిది
61	19	పూర్వో	పూర్వో
63	8	పడి	పండి
65	7	రగు	నగు
69	6	చందో	చందో
74	12	వటి	వటి
75	11	పియ	పయ
77	1	కదా	కుదా
	25	లెమ	లెను
86	12	మద్వ	మద్వ

87	24	దాల్చి	దార్జి
		లిగ	లింగ
88	12	సిద్ధాం	సిద్ధాం
89	23	చేయు	చేయు
90	5	ఇదు	ఇందు
	6	లింగా	లింగ
94	14	పళు	పళు

ఈ క్రింది సవరణలను గమనింపుడు :—

పంక్తి

31వ పుట 17 ప్రిథమ ముద్రణము— ఇది 22వ పంక్తి తరువాత చదువవలెను.

23 ద్వితీయ ముద్రణము— కానికి సంబంధించినదే.

33వ పుట 1, 2 పంక్తులు— ప్రమథాయ రుద్రాయః శక్తివ్రదాయ
విమలాయ నిత్యాయ విశ్వస్తుతాయ—

అనునవి 31వ పుటలో మొదటి రెండు పంక్తులుగా
చదువవలెను.